

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2012 – 2014

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Marcela Klofáčová

**Efektivita rozvojové pomoci nejchudším zemím
a prezentování této problematiky masovými médii**

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce:
Ing. Jaromír Talíř

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED (PART TIME) STUDIES

2012 - 2014

DIPLOMA THESIS

Marcela Klofáčová

**Effectiveness of development aid to the poorest countries
and presentation of this issue by mass media**

Prague 2014

The Diploma Thesis Work Supervisor:
Ing. Jaromír Talíř

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval(a) samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal(a), v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 10. 3. 2014

Marcela Klofáčová

.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat všem, kteří mi pomohli v realizaci této diplomové práce, poskytli mi odborné informace a podporovali mě. Velké poděkování patří jmenovitě panu Ing. Jaromíru Talířovi.

Anotace

Diplomová práce se zabývá problematikou rozvojové pomoci nejchudším zemím. Většina z nejchudších zemí se nachází v Subsaharské Africe. Tyto země z různých příčin ekonomicky nerostou i přes veškerou snahu politiky rozvojové pomoci a ekonomický rozdíl mezi bohatými a chudými zeměmi se neustále rozšiřuje. Jednu z hlavních příčin tohoto vývoje spatřuji ve válečných konfliktech, které postihují nejčastěji právě nejchudší země. Na rozdíl od jiných příčin chudoby, válka nejenom, že udržuje chudé obyvatelstvo v chudobě, válka ji prohlubuje a prodlužuje. Je tomu proto, že válka ničí prostředky ekonomického růstu. Díky schopnosti médiím dostat informace mezi obyvatele mají sdělovací prostředky možnost ovlivnit veřejné mínění zásadním způsobem. Jakým způsobem tedy budou média prezentovat chudobu nebo rozvojovou pomoc, může mít vliv na samotnou rozvojovou politiku.

Klíčové pojmy

Efekt CNN, ekonomický růst, chudoba, media, mediální stereotypy, nejméně rozvinuté země, občanská válka, rozvojová pomoc, zpravodajské agentury

Annotation

This thesis deals with the issue of development aid to the poorest countries. Most of the poorest countries lie in Sub-Saharan Africa. These countries for various reasons do not grow economically despite all the efforts of development aid policy, and economic gap between rich and poor countries continues to grow. One of the main reasons for this outcome I see in armed conflicts, which affect mostly the poorest countries. Unlike other causes of poverty, war does not only keep poor people in poverty, it intensifies and prolongs it. This is because war destroys means of economic growth. With the ability of the media to get information to the wide public, media have the opportunity to influence public opinion significantly. Therefore, the way media present poverty or development assistance may affect the actual development policy.

Key words

civil war, CNN effect, development aid, economic growth, least developed countries, media, media stereotypes, news agencies, poverty

Obsah

Úvod.....	9
1 Nejchudší země.....	11
1.1 Charakteristika nejméně rozvinutých zemí.....	20
1.1.1 Geografie.....	20
1.1.2 Demografie.....	20
1.1.3 Mezinárodní vztahy.....	27
1.1.4 Vnitřní konflikt a občanské války.....	29
1.1.4.1 Infrastruktura.....	30
1.1.4.2 Vláda.....	32
1.1.5 Nerovnost příjmů.....	34
2 Past konfliktu.....	37
2.1 Občanské války.....	37
2.1.1 Faktory vzniku občanských válek.....	44
2.1.1.1 Ekonomická vyspělost.....	44
2.1.1.2 Rebelové.....	44
2.1.2 Lidské ztráty a náklady občanské války.....	50
3 Politika rozvojové pomoci.....	55
3.1 Chudoba.....	55
3.1.1 Definice chudoby.....	56
3.1.2 Chudoba v dnešním světě.....	59
3.1.2.1 Mění se trend ve vývoji chudoby.....	60
3.2 Rozvojová politika.....	61
3.2.1 Definice rozvojové pomoci.....	61
3.2.2 Hlavní dárci rozvojové pomoci.....	63
3.2.2.1 Mezinárodní měnový fond (IMF).....	64
3.2.2.2 Světová banka (WBG).....	65
3.2.3 Rozvojová pomoc.....	67
3.3 Účinnost rozvojové pomoci.....	70
4 Média a pomoc rozvojovým zemím.....	72
4.1 Mediální pokrytí rozvojové spolupráce.....	73
4.1.1 Obecné hodnoty.....	73
4.1.1.1 Výskyt.....	73
4.1.1.2 Blížkost.....	74
4.1.1.3 Jednoznačnost.....	74

4.1.1.4	Jednoduchost.....	74
4.1.1.5	Smysluplnost.....	75
4.1.1.6	Novost.....	75
4.1.1.7	Průběžnost.....	75
4.1.1.8	Možnost dalšího vývoje.....	76
4.1.1.9	Vztah k elitním národům a elitním osobám	76
4.1.1.10	Personalizace	76
4.1.1.11	Negativita	76
4.1.1.12	Překvapení.....	77
4.1.1.13	Souznění.....	77
4.1.1.14	Předvídatelnost.....	77
4.1.1.15	Variace.....	77
4.1.2	Zpracovatelské hodnoty	78
4.1.3	Informovanost o rozvojových zemích	78
4.1.3.1	BBC World Service Trust	79
4.1.3.2	Reuters Foundation	80
4.1.3.3	The Independent: RED – Edition	80
4.2	Mediální stereotypy a rozvojové země	81
4.2.1	Koncept „Ti druhí“.....	82
4.2.2	Nepřítomnost	82
4.3	Rozvojové země a česká média.....	83
4.3.1	České deníky	83
4.3.2	Rozhlasové a televizní stanice	84
4.3.3	Internet.....	84
4.4	Společnost Člověk v tísni	84
4.4.1	Hospodaření společnosti.....	85
4.5	Česká republika a pomoc rozvojovým zemím	85
	Závěr.....	88
	Použitá literatura	91
	Seznam příloh.....	100

Úvod

Cílem této práce je zodpovědět otázku, do jaké míry politika rozvojové pomoci skutečně ovlivňuje ekonomický růst nejchudším zemí a jakou roli sehrávají masová média při zprostředkovávání této problematiky.

Blahobyt či bohatství jsou z historického pohledu moderní témata. Ještě v osmnáctém století totiž pro naprostou většinu obyvatel tohoto světa platilo, že žila v bídě, nehygienických podmínkách, trpěla nemocemi či nedostatkem jídla. S příchodem dějinného období zvané 'průmyslová revoluce' se životní úroveň té šťastnější části obyvatel v severozápadní Evropě začala nezadržitelně zvyšovat až do dnešní doby. Postupně se zvyšovala životní úroveň dalším a dalším koutům naší planety. Tento proces stále probíhá i v dnešní době a ještě bude pokračovat, nejspíš po mnoho dalších desetiletí.

Od druhé poloviny dvacátého století stále více vycházelo najevo, že určitá skupina zemí, ta nejméně šťastná, začala zaostávat i za těmi zeměmi, kterým se podařilo nastoupit na cestu ekonomické rozvoje nejpozději. Nejméně rozvinuté země, jak je ekonomická věda dnes označuje, z určitých příčin přešlapují na místě a není jasné, zda tomu bude v blízké budoucnosti jinak.

Pro to, že nejméně rozvinuté země ve svém rozvoji stagnují, má věda mnoho částečných vysvětlení. Ozbrojené konflikty z mého pohledu považuji za nejdůležitější příčinu tohoto stavu. Občanská, a nejenom občanská, válka na rozdíl od jiných popsaných příčin přetrvávající chudoby, totiž ničí již vybudované hodnoty.

V té samé době proto vyspělé státy začaly poskytovat pomoc těm méně vyspělým ve snaze o to, aby i ta chudá část obyvatelstva mohla jednou žít v blahobytu. I přesto, že světová společenství vynakládají obrovské finanční sumy, není zřejmé, že by v globálním měřítku měla tato politika v nejchudších zemích znatelný úspěch.

S rozvojem telekomunikačních technologií sehrávají značnou úlohu sdělovací prostředky. Díky nim se mohou šířit informace mezi nejširší vrstvy obyvatelstva. A díky této schopnosti mohou masová média ovlivňovat povědomí obyvatel a informovat je o této problematice. Způsob, jakým média zprostředkovávají informace, koneckonců do jisté míry ovlivňuje i samotnou rozvojovou politiku a tím objem poskytovaných financí.

1 Nejchudší země

Na otázku, kolik je na světě států, nelze přesně odpovědět. Nicméně lze říci, že je jich méně než dvě stě¹. Tyto státy se od sebe odlišují nejenom z jazykového, historického či geografického hlediska, ale samozřejmě také podle ekonomické vyspělosti, politického uspořádání či společenských norem.

Organizace spojených národů (OSN), vzniklá roku 1945 jako nástupnická organizace místo Ligy národů, má za svůj základní cíl, aby všechny národy spolupracovaly celosvětový mír a všeobecný rozvoj na základě zásad spravedlnosti, lidské důstojnosti a blahobytu všech lidí². Pro uskutečnění tohoto cíle OSN zkoumá ekonomickou vyspělost členských zemí. Do poloviny dvacátého století vyhovovalo rozdělení světa na část rozvinutou a rozvojovou. S rozpadem koloniálních struktur především v Africe se však začalo ukazovat, že toto členění již nebylo nedostatečné. Od 60. let minulého století se množily obavy o plnohodnotném zařazení nově vzniknuvších států do mezinárodního obchodu a samy nové státy volaly po mezinárodní konferenci zaměřené výhradně na tento problém.

První Konference OSN o obchodu a rozvoji (UNCTAD) se konala v Ženevě roku 1964. Právě zde bylo rozhodnuto o vyčlenění nejchudších a nejzaostalejších zemí do samostatné skupiny nazvané *nejméně rozvinuté země* (least developed countries, LDCs)³. Oficiálně byla tato skupina ustanovena roku 1971 Výborem pro rozvojovou politiku (CDP) a stejně tak kritéria, podle kterých se posuzuje, zdali daný stát může být zařazen mezi nejméně rozvinuté země. Původně nový status získalo 24 států, 16 z nich se nacházelo v Africe.⁴

¹ WORLDATLAS: How many countries? [online]. Dostupné na WWW: <http://www.worldatlas.com/nations.htm> (23.1.2014)

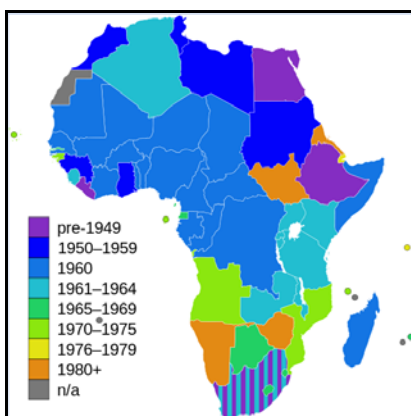
² UN CYBERSCHOOLBUS: The United Nations: An Introduction for Students. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.un.org/cyberschoolbus/unintro/unintro.asp> (23.1.2014)

³ UNCTAD: A brief history of UNCTAD. [online]. Dostupné na WWW: <http://unctad.org/en/Pages/About%20UNCTAD/A-Brief-History-of-UNCTAD.aspx> (23.1.2014)

⁴ UNCTAD: *Data on least developed countries*. [online]. Dostupné na WWW: http://unctad.xiii.org/en/Documents/uxiiiibook_08_LDCs.pdf (23.1.2014)

Již na začátku zvýšené pozornosti zaměřené na LDCs bylo patrné, že tyto nejméně rozvinuté země nejenom, že zaostávají stále více za zbytkem světa, ale dokonce že se jejich ekonomická situace zhoršovala v absolutním měřítku. V průměru tyto země zaznamenaly průměrný ekonomický růst v 60. letech 20. století 0,9% a v následující dekádě ještě nižší – 0,6%, což bylo hluboko pod tempem růstu zaznamenaným ve skupině zemí rozvojových.⁵ Nejméně rozvinuté země jako celek zaznamenaly pokles ve většině klíčových ekonomických ukazatelů měřených na jednoho obyvatele: zemědělská produkce, objem výroby, hrubé domácí investice, koupěschopnost dovozu a objem vývozu. V důsledku tohoto vývoje, na druhém zasedání Mezivládní skupiny expertů na konkurenční právo a politiku (IGE), které se konalo roku 1978, požádalo Sekretariát OSN o vypracování řady detailních analýz, ze kterých by vyplynul celkový přehled o nutnosti pomoci skupině LDCs a následně vypracování dokumentu, který by načrtl akční program pro tyto země.⁶

Obr.č.1: Nezávislost afrických států

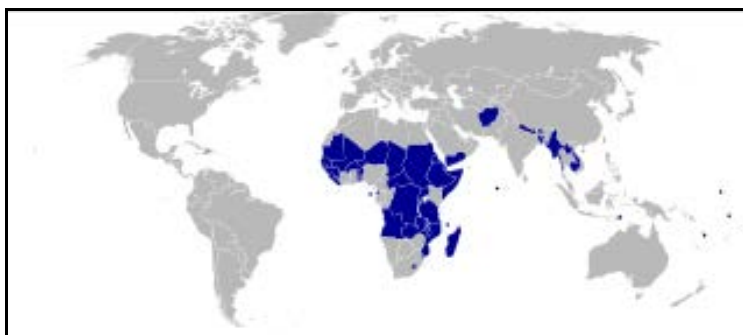
Zdroj: WIKIPEDIA: *Africa independence dates*. [online]. Dostupné na WWW: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Africa_independence_dates.svg (10.1.2014)

⁵ UN: *The Least Developed Countries: Historical Background*. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.un.org/events/ldc3/prepcom/history.htm> (23.1.2014)

⁶ ibid

V současné době patří do skupiny nejméně rozvinutých 48 států, ve kterých dohromady žije více než 900 milionů obyvatel, což tvoří cca 11 % světového obyvatelstva a v těchto zemích se celkově vyprodukuje méně než dvě procenta ročního světového HDP⁷. Většina z nich se stále nachází v Africe – celkem 34 států, dále sem patří 10 asijských zemí, 5 ostrovních států v Tichomoří a Haiti.

Obr. č.2: Nejméně rozvinuté země

Zdroj: WIKIPEDIA: *Least developed country*. [online]. Dostupné na WWW: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Least_Developed_Countries_map.svg (10.1.2014)

Seznam nejméně rozvinutých zemí aktualizuje každé tři roky Hospodářská a sociální rada OSN (ECOSOC) na základě doporučení Výboru pro rozvojovou politiku. Označením nejméně rozvinutá země se rozumí taková země, která splňuje tři následující kritéria:

a) Hrubý národní produkt na obyvatele⁸ (HNP p.c.)

z anglického jazyka též Gross national income per capita (GNI p.c.) se musí v tříletém průměru pohybovat pod hranicí 992 USD. Pro to, aby mohla být

⁷ GUILLAUMONT, P.: *Caught in a trap, identifying the LDCs*. FERDI. 11.11.2009. [online]. Dostupné na WWW:

<http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCkQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.afdb.org%2Ffileadmin%2Fuploads%2Fafdb%2FDocuments%2FGeneric-Documents%2FPresentation%2520-%2520Caught%2520in%2520the%2520Trap%2520-%2520Identifying%2520the%2520Least%2520Developed%2520Countries.ppt&ei=ZM8iU8HENcXOsgb5r4GwDQ&usq=AFQjCNFVbpqefLYvPw8XJThLIL4vcVpFTA&bvm=bv.62922401,d.Yms&cad=rja> (24.1.2014)

⁸ HNP definujeme jako celkovou peněžní hodnotu statků a služeb vytvořenou za dané období občany daného státu (jak na území tohoto státu, tak v cizině).

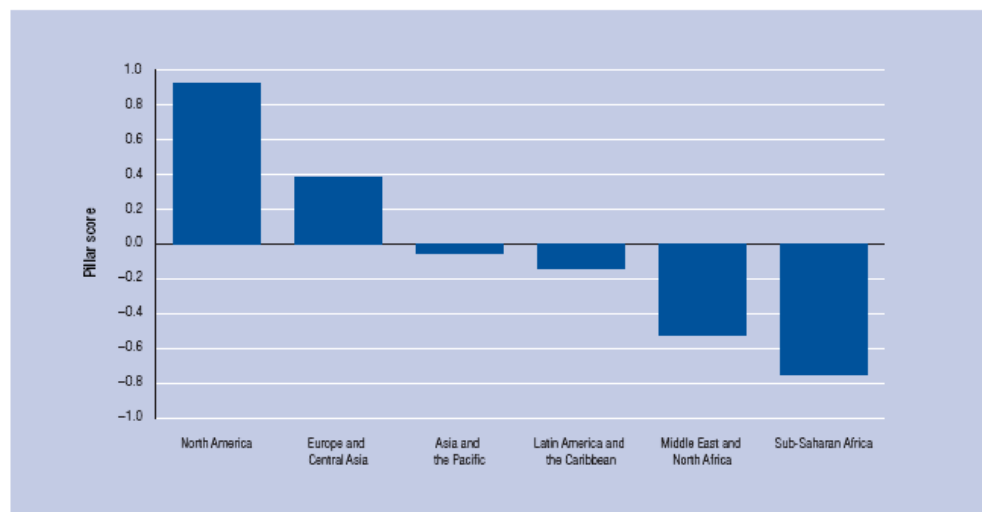
země ze seznamu nejchudších zemí vyškrtnuta, musí její HNP být vyšší než 1190 USD na jednoho obyvatele.

b) Index lidských zdrojů (HAI – Human Assets Index)

se používá pro hodnocení vyspělosti lidského kapitálu. Jedná se o index složený z ukazatelů (i) výživy (poměr podvyživených obyvatel z celkové populace dané země), (ii) zdraví (index dětské úmrtnosti do pěti let), (iii) školní docházka (procento dětí studujících na středních školách), (iv) gramotnost (procento gramotných v populaci).

Proto, aby daný stát mohl být zařazen do skupiny LDCs zemí, musí jeho HAI být nižší než 60. Horní hranice pro vystoupení je stanovena na hodnotu 66.⁹ Somálsko má nejnižší naměřený HAI, a to 9,4, nejvyšší index ze zemí LDCs má Samoa – 92,2¹⁰.

Graf č.1: Index lidského kapitálu podle regionů

Source: Human Capital Index 2013. Scores are weighted by population; population data from United Nations Department of Economic and Social Affairs, *World Population Prospects, rev. 2012*.

Zdroj: WEFORUM: Human capita index. [online]. Dostupné na WWW:
<http://reports.weforum.org/human-capital-index-2013/> (24.1.2014)

⁹ AFPPD: LDC watch. [online]. Dostupné na WWW:
http://www.afppd.org/files/7113/5788/7275/dhaka_ppt_9th_Dec_LDC_Watch.pdf (24.1.2014)

¹⁰ UN: Database. [online]. Dostupné na WWW:
http://www.un.org/esa/analysis/devplan/profile/country_164.html (25.1.2014)

Výše uvedený graf ukazuje celkový vývoj indexu HAI v roce 2013. Region Subsaharské Afriky, kde se nachází většina nejméně rozvinutých zemí, zaznamenal největší propad. Ve stejné publikaci lze dohledat informace k jednotlivým ukazatelům složeného indexu HAI – ve všech až na jeden dopadl tento region nejhůře.

- c) Index ekonomické zranitelnosti (Economic vulnerability index, EVI)
taktéž se jedná o kompozitní index složený z následujících ukazatelů: (i) nestabilita zemědělské produkce, (ii) nestabilita exportu zboží a služeb, (iii) podíl obyvatelstva vystaveného přírodním katastrofám, (iv) podíl primárního sektoru na tvorbě HDP, (v) velikost populace, (vi) odlehlost.

Index EVI má hodnocení obrácené – čím větších hodnot nabývá, tím je riziko ekonomické zranitelnosti vyšší. Hranice pro přidělení statusu LDC je aktuálně stanovena na hodnotu 42. Pro jeho opuštění je potřeba dosáhnout hodnoty alespoň 38. Pro doplnění EVI pro Somálsko činí 62,6, což z něj činí jeden z nejhorších států v tomto ohledu. Za zmínku stojí, že na úplném konci se umístily tři tichomořské ostrovní státy.

Kterákoli země má nárok se stát zemí ze skupiny LDC, splní-li na ráz všechna tři kritéria, ale zároveň její populace nedosahuje 75 milionů obyvatel. Je zajímavé, že země získá tento status pouze se souhlasem své vlády. Země bude automaticky odebrána ze seznamu nejméně rozvinutých zemí v případě, že překročí limity alespoň ve dvou ukazatelích po dobu dvou po sobě jdoucích aktualizací Výboru pro rozvojovou politiku. Výjimkou je skutečnost, kdyby HNP p.c. byl alespoň dvakrát vyšší než stanovený limit. Pak daná země bude označena jako rozvojová bez ohledu na zbývající kritéria.

Za více než čtyři desetiletí, kdy se zemím LDC dostává zvýšené pozornosti, se pouze třem zemím podařilo posunout se mezi země rozvojové. Tento fakt není nikterak optimistický a o lecčem vypovídá. Botswaně se to podařilo v prosinci roku 1994, Kapverdám v prosinci 2007 a Maledívám v lednu 2011. V březnu 2009 Výbor

pro rozvojovou politiku doporučil, aby mohl být Rovníkové Guinei odebrán status LDC, nicméně Valné shromáždění OSN v září 2009 navrhlo posunout tento termín na leden 2014. V červenci 2012 OCOSOC schválila doporučení, aby bylo Vanuatu vyňato z postavení jedné z nejméně rozvinutých zemí.

Nejméně rozvinuté země jsou souhrnně sužovány extrémní chudobou, prakticky nepřetržitými ozbrojenými konflikty na svém území (nejčastěji občanskými válkami, etnickými či náboženskými nepokoji) a rychle se šířící nemocí AIDS. Dalším společným prvkem je rozsáhlá politická korupce a nedostatek politické a společenské stability. Nejčastější forma vlády v těchto zemích má povahu autoritářského režimu, například diktátorství nebo vojenské diktatuře.

Výše zmíněná obecná charakteristika se ovšem nevztahuje na nejméně rozvinuté země v Pacifiku. Kiribati, Vanuatu, Samoa a Tuvalu jsou státním zřízením demokratické, politicky stabilní a ani na jejich územích neprobíhají občanské či civilní nepokoje. Šalamounovy ostrovy, kde probíhaly civilní nepokoje v letech 1998 – 2003¹¹ v důsledku ekonomické recese, která začala o rok dříve¹². Ani procento lidí nakažených virem HIV není vysoké. Ačkoli tyto země mají slabou ekonomiku, které často závisí na vývozu jedné plodiny, tamní lidé netrpí extrémní chudobou.

Bilaterální a multilaterální rozvojoví partneři nejméně rozvinutých zemí přijali zvláštní opatření za účelem pomoci vyřešit extrémní chudobu a ostatní palčivé problémy. Tyto problémy jsou také pravidelně součástí agendy hlavních mezinárodních konferencí pod záštitou OSN. Již čtvrtá konference OSN o nejméně rozvinutých zemích, která proběhla v Istanbulu v květnu 2011, zhodnotila současné ekonomické a sociální postavení nejméně rozvinutých zemí a přijala soubor opatření a strategie pro rozvoj těchto zemí na desetiletí 2011-2020. V rámci desetiletého Istanbulského akčního programu se klade důraz na osm prioritních oblastí: výrobní kapacity, zemědělství, zabezpečení přístupu k potravinám a rozvoj

¹¹ WILSON, C: Post-Conflict Trauma Haunts Solomon Islands. 29.4.2013. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.ipsnews.net/2013/04/post-conflict-trauma-haunts-solomon-islands/> (3.2.2014)

¹² THE COMMONWEALTH: *Solomon islands: Economy*. 2014. [online]. Dostupné na WWW: <http://thecommonwealth.org/our-member-countries/solomon-islands/economy> (3.2.2014)

venkova, trh, zboží, lidský společenský rozvoj, současný výskyt více krizí a jiné vznikající nepříznivé situace, mobilizace peněžních zdrojů pro rozvoj a zvyšování výrobních či jiných kapacit a řádná veřejná správa ve všech úrovních řízení.

Nejchudší země také čerpají zvláštní výhody v mezinárodních ekonomických a finančních vztazích. Jedná se například o (nereciproční) jednostranné úlevy při vstupu na zahraniční trhy. LCDs země mohou čerpat prostředky od mezinárodních agentur a rozvojových institucí finanční prostředky výhodněji, než ostatní země. Co se týče technické pomoci, LCDs země mají prioritu v kooperačních programech OSN a stejně tak postupují i bilaterální a jiní multilaterální rozvojoví partneři. Tato opatření jsou projektována tak, aby pomáhala překonávat strukturální nevýhody, se kterými se tyto země musí potýkat ve stále více globalizovaných světových trzích. Více o tomto v kapitole o rozvojové politice.

V době získávání nezávislosti bývalých kolonií a jiných závislých území, tedy od zhruba od 60. let minulého století, žilo ve skupině zemí dnes označovaných jako rozvinuté odhadem 620 milionů obyvatel¹³ z celkového počtu cca 3 až 3,3 miliardy obyvatel na Zemi¹⁴. V této době žilo v dnešních nejméně rozvinutých zemích okolo 350 milionů obyvatel¹⁵. Za půlstoletí dosáhl počet obyvatel na naší planetě cca 7,14 miliardy obyvatel¹⁶ a z toho cca 1,2 miliardy jich

¹³ Vlastní odhad z: CENSUS: *Global population growth*. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.census.gov/population/international/files/wp02/wp-02003.pdf> (3.2.2014)

¹⁴ CENSUS: *International programs*. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.census.gov/population/international/data/idb/worldpoptotal.php> (3.2.2014)

¹⁵ Toto číslo jsem odhadla na základě faktu, že většina LDCs je soustředěna v Africe a dále na základě odhadu tehdejší populace Afriky z: BLATANTWORLD.COM: *Total African Continent Population 1950-2050 (United Nations Estimates)*. [online]. Dostupné na WWW: http://www.blatantworld.com/feature/africa/total_continent_population_1950_to_2050.html (3.2.2014)

¹⁶ PRB: 2013 world population data sheet. [online]. Dostupné na WWW: http://www.prb.org/pdf13/2013-population-data-sheet_eng.pdf (3.2.2014)

dnes žije v rozvinutých zemích¹⁷. V roce 2015 je odhadován počet obyvatel žijících v nejchudších zemích na 950 milionů¹⁸.

Můžeme tedy tvrdit, že více než 6 miliard obyvatel žije v blahobytu anebo se jejich životní standard v průměru rychleji či pomaleji zvyšuje. Velkým problémem však zůstává populačně velká skupina zemí, ve kterých se pro většinu obyvatelstva nic podstatného nezlepšilo. Poměr obyvatel žijících v bídě a chudobě se sice relativně zmenšil z cca osmdesáti procent na cca dvacet procent, nicméně v skupině zemí LDC se jejich počet přibližně ztrojnásobil a za současné situace je vývoj populace odhadován na 1,8 miliardy v roce 2050 a 2,9 miliardy v roce 2100¹⁹. Afrika jako celek měla v 60. letech 20. století okolo 300 milionů obyvatel²⁰ a zhruba v této době začal počet obyvatel vysokým tempem narůstat. Tyto země i v dnešní době prožívají pokračující populační explozi, kdy se během méně než dvou generací jejich počet zdvojnásobí. Je zřejmé, že míra akumulace bohatství v těchto nejzaostalejších zemích je velmi malá až mizivá, což společně s absolutním nárůstem populace povede k ještě menší koncentraci bohatství, majetku či aktiv na jednoho – průměrného – obyvatele. Evropu populační exploze zasáhla o dvě století, ale naštěstí pro nás byla doprovázena průmyslovou revolucí, kdy docházelo k rychlému růstu produktivitou práce, díky které si mohli výrobci dovolit snižovat cenu svých výrobků a služeb, což mělo za následek všeobecné, někde rychlé, někde relativně pomalé, nicméně nepřestávající zvyšování koupěschopnosti evropského obyvatelstva a růstu relativního a následně i absolutního bohatství a tedy i životního standardu pro většinu obyvatel.

¹⁷ PRB: 2010 world population data sheet. 28.7.2010. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.prb.org/Publications/Datasheets/2010/2010wpds> (3.2.2014)

¹⁸ UNOHRLLS: Facts about least developed countries. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.unohrlls.org/UserFiles/File/Publications/Factsheet.pdf> (3.2.2014)

¹⁹ UNFPA: Population trends. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.unfpa.org/pds/trends.htm> (3.2.2014)

²⁰ GEOHIVE: PAST AND FUTURE POPULATION OF AFRICA. [ONLINE]. DOSTUPNÉ NA WWW: HTTP://WWW.GEOHIVE.COM/EARTH/HIS_PROJ_AFRICA.ASPX (20.1.2014)

Rozdíly v bohatství mezi obyvatelstvem existují, existovaly a vždy existovat budou. Lidé si v tomto ohledu nejsou rovni a ani nejspíš nikdy nebudou. Z naší historie známe touhy a pokusy nastolit v určitých směrech rovnostářskou společnost, kterou někteří idealisté označovali či ještě stále označují za spravedlivou. Faktem zůstává, že mezi žádné dvě osoby nelze položit rovnítko. Každý člověk je jediný, jedinečný a unikátní ze své podstaty. Jeho individualita jej předurčuje k tomu, jak se bude stavět k životním situacím a život sám člověku přináší nespočet takovýchto okamžiků, kdy se jednatel rozhoduje podle svých vlastních kritérií (fyzické, ekonomické a jiné možnosti, zkušenosti, znalosti, předsudky, vliv společnosti, atd.). Ve všeobecné rovnosti, by jedinec nemohl vyniknout, nemohl by se specializovat, soustředit na to, v čem je výjimečný v dobrém slova smyslu – rychlejší, efektivnější, atd. Myslím si, že lze říci, že nerovnost byla potřeba k tomu, aby vůbec nějaká společnost mohla vzniknout. Bez nerovnosti by nemohla vzniknout hierarchie, což je vlastně její opak, tedy stav uspořádání podřízenosti a nadřízenosti. Bez takto definovaných společenských vztahů by neexistoval nikdo nebo žádná skupina jednotlivců, která by byla schopna udávat směr vývoje, soustředit myšlenky a zdroje k dosažení určitého cíle. Cíle, který zvolila skupina lidí na vrcholu hierarchie. Nerovnost je základem, určujícím znakem lidských, ale i zvířecích společenství, a proto jakákoli snaha o ideální rovnost je utopická. Je proti přirozenosti, proti přírodě.

I v nejchudších zemích jsou samozřejmě rozdíly mezi obyvatelstvem. V předloňském roce žilo na africkém kontinentu zhruba 140 000 dolarových milionářů²¹ a již v loňském roce 55 dolarových miliardářů²². Na druhé straně počet

²¹ BROOM, G.: AFRICA DOLLAR MILLIONAIRES FORECAST TO DOUBLE. 4.12.2013. *BDLIVE*. [ONLINE].
DOSTUPNÉ NA WWW: <http://www.bdlive.co.za/afrika/afrikanbusiness/2013/12/04/afrika-dollar-millionaires-forecast-to-double> (2.2.2014)

²² POPHAM, P.: AFRICA RISES: CONTINENT TRIPLES ITS NUMBER OF BILLIONAIRES. THE INDEPENDENT. 8.10.2013. [ONLINE]. DOSTUPNÉ NA
WWW: <http://www.independent.co.uk/news/world/afrika/afrika-rises-continent-triples-its-number-of-billionaires-8866758.html> (2.2.2014)

afrických obyvatel žijících v extrémní chudobě za poslední tři desetiletí narostl z 205 milionů na 414 milionů!²³ Dnes tedy žije v extrémní chudobě více než 40 procent Afričanů. V nejméně rozvinutých zemích toto procento samozřejmě vyšší.

1.1 Charakteristika nejméně rozvinutých zemí

Faktory, kvůli kterým jsou země skupiny LCDs chudé a faktory, kvůli kterým tyto země ekonomicky ani jinak nerostou, jsou totožné. Tyto faktory mají navíc značný vliv na politiku rozvojové pomoci, v rámci které vyspělé země různými způsoby finančně pomáhají těmto nejchudším zemím k dosažení trvale udržitelného a na vnější pomoci nezávislého ekonomického růstu.

1.1.1 Geografie

Země patřící mezi nejméně rozvinuté země mají často velmi nevýhodnou polohu. Mnoho z nich leží v nepříznivých klimatických podmínkách, kde je nedostatek kvalitní úrodné půdy a k tomu zároveň i nepravidelné srážky, které způsobují záplavy nebo naopak mnohaměsíční sucha. V tropických podmínkách jsou všudypřítomné tropické nemoci, jejich přenašeči a jiní škůdci. Již tento krátký nástin znamená velmi omezené možnosti pro zemědělství. geografie si může vybírat svou daň v podobě izolace. Mnoho nejméně rozvinutých zemí, zejména v Africe, mají vnitrozemskou polohu bez přístupu k splavným řekám, které vedou k oceánu. Jsou pak závislé na sousedních zemích, přes které musí zboží a služby se přepravit, aby se mohly dostat na světové trhy.

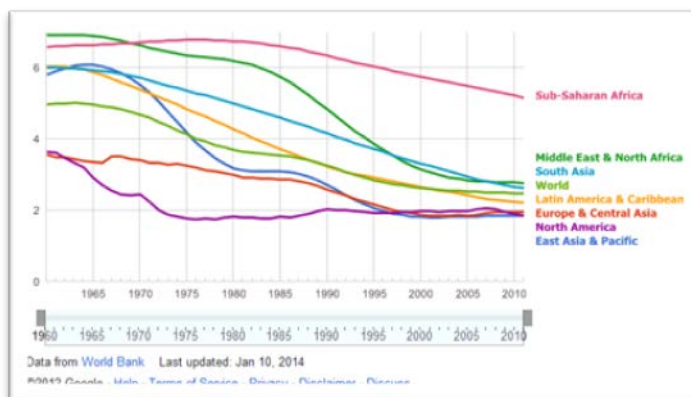
1.1.2 Demografie

Současná prognóza demografických změn v Subsaharské Africe dále prohlubuje výše zmíněné problémy. Nejdůležitějším populačním rysem těchto zemí je nadprůměrný přírůstek obyvatelstva. Míra plodnosti v chudých subsaharských

²³ BBC: *Nigeria's Ventures magazine lists 55 billionaires*. 7.10.2013. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-24433996> (2.2.2014)

zemích, jak ukazuje následující graf, má unikátní trend, kdy míra plodnosti klesá jen velmi pozvolna.

Graf č.2: Porodnost dne regionů

Zdroj: CMQ. [online]. Dostupné na WWW:

http://www.cmq.org.uk/CMQ/2013/Feb/crisis_of_declining_human_fertil.html (24.1.2014)

Podle teorie demografické změny²⁴, každá společnost dříve či později přestane absolutně růst a přejde z vysoké míry plodnosti a úmrtnosti k nízké míře obou ukazatelů. Tento trend byl poprvé zaznamenán v Severozápadní Evropě devatenáctého a dvacátého století. Aplikací této teorie na Subsaharskou Afriku dojdeme k závěru, že:

„Subsaharská Afrika je v současnosti v půli cesty demografické změny z vysokých k nízkým mírám úmrtnosti a plodnosti. Snížení míry úmrtnosti v polovině 20. století dalo vzniknout době rapidního populačního růstu. Pouze v posledních 25 letech jsou patrné jasné známky snižující se plodnosti, avšak snížení je pomalé a někde se zastavilo.“²⁵

Je známým faktem, že v populaci s nízkým poměrem vzdělaných lidí se rodí více dětí. Rodinám v takovéto populaci často nezbyvá nic jiného, než aby

²⁴ MALMBERG, B.: *Demography and the development potential of Sub-Saharan Africa*. Stockholm University. 2008.

²⁵ Ibid. Str. 4

zaměstnaly i svoje děti. Děti jsou zaměstnávány jako dělníci na farmách nebo ve výrobních jednotkách ve velmi nevhodných podmínkách. Častým jevem je, že mzda dětí je daleko nižší než mzda dospělých, ale i tak je mzda dětí v rodinném rozpočtu velmi potřebná. I tento fakt je jedním z faktorů, proč je plodnost v chudých zemích vyšší než jinde, zvláště když v těchto chudých zemích je i vysoká míra dětské úmrtnosti.

Jako mnoho jiných faktorů, populační růst je zároveň příčinou i důsledkem a průvodním jevem všeobecné chudoby. Počet lidí v určitém společenství lidí obdělávající zemědělskou půdu na daném území se časem zvýší natolik, že úroda z omezené obdělávané půdy již nebude stačit nasytit všechny její členy. Úrodná půda je nadužívaná a její výnosnost klesá a kvalita upadá. Tento problém budou časem muset řešit i okolní osady a nevyhnutelně dojde ke konfliktu o omezené zdroje.

Dalším typickým znakem africké populace je její roztříštěnost:

„Rozmístění osad se mění regionálně, v závislosti na rozdílech v ekologii, ekonomii a komunikačních trasách, rozložení lokalit přírodního bohatství a centrech obchodu. Vzhledem k obecně nízké úrovni výroby ve větší části Afriky, nejúčinnější model osídlení je mnoho malých vesnic, z nichž každá je z pravidla soběstačná a není závislá na dopravě nebo obchodu, s výjimkou vysoce specializovaných předmětů. Ve většině Afriky se k výstavbě obydlí obecně používají materiály s krátkodobou životností. Obydlí postavená z nepálených cihel nebo kamene vydrží déle než ty z bláta a dřeva, a v mnoha oblastech – především v savanách západní Afriky, jsou architektonicky velmi propracované. [...] Tento universální model osad, které vydrží pouze několik let, rozhodně méně než jednu celou generaci, je vysoce účinný.“²⁶

²⁶ ADVAMEG, Inc.: *Introduction to Africa - Patterns of Settlement*. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.everyculture.com/Africa-Middle-East/Introduction-to-Africa-Patterns-of-Settlement.html> (29.11.2013)

Dalším společným rysem zemí skupiny LDCs je nerovnoměrné rozložení populace. Venkovské komunity jsou vzdáleny od ostatních komunit a na druhé straně města jsou přelidněna kvůli přistěhovalcům z venkovských oblastí. Odhaduje²⁷ se, že do roku 2030 bude většina Afričanů bydlet ve městech. Efektivní doprava primárních zdrojů i finálních statků a služeb v (nejspíš nejenom) nejchudších zemích je problematická v obou dvou případech, což dokazují mnohé odlehlé osady na jedné straně a slumy v okolí velkých měst na straně druhé. Urbanizace, tedy postupná koncentrace populace ve městech, má za následek mnoho pozitivních výstupů (koncentrace financí, kvalitního lidského kapitálu, talentů, know-how, atd.), nicméně zdaleka ne pro všechny a rozhodně ne pro ty nejchudší, alespoň z krátkodobého hlediska a v současné době v mnoha rozvojových zemích (ostatně i ve vyspělých, bohatých zemích stále existují slumy – údajně až 6 milionů lidí zde žije ve slumech²⁸). V současnosti žije ve slumech 43% obyvatelstva rozvojových zemí a 78% v nejméně rozvinutých zemích skupiny LDCs²⁹.

Dalším problémem urbanizace v chudých zemích je odhad, že města v Africe a Asii zdvojnásobí počet svých obyvatel do roku 2030³⁰ jako důsledek masivní imigrace tamních měst. Největší podíl na tom budou mít mladí lidé. Mnoho z nich ovšem také skončí ve slumech. Asi žádné město na této planetě není připraveno pojmout tak velký počet přistěhovalců, zvláště pak v chudých zemích.

Následující grafy dokumentují rozdílný demografický vývoj populací v rozvinutých zemích a rozvojových zemích. Na první pohled je zřejmé, že rozvinuté země již mají za sebou populační explozi, kdy se rodilo mnoho dětí, které následně

²⁷ UN-HABITAT: *What are slums and why do they exist?* Kenya. 2007.

²⁸ UN-HABITAT: *The challenge of slums*. Global report on human settlements 2003. Str. XXV.

²⁹ LACC: *Cities of slums*. [online]. Dostupné na WWW:

<http://faculty.lacitycollege.edu/contimr/CultGeogPresentations/CitiesofSlums.pdf> (10.12.2013)

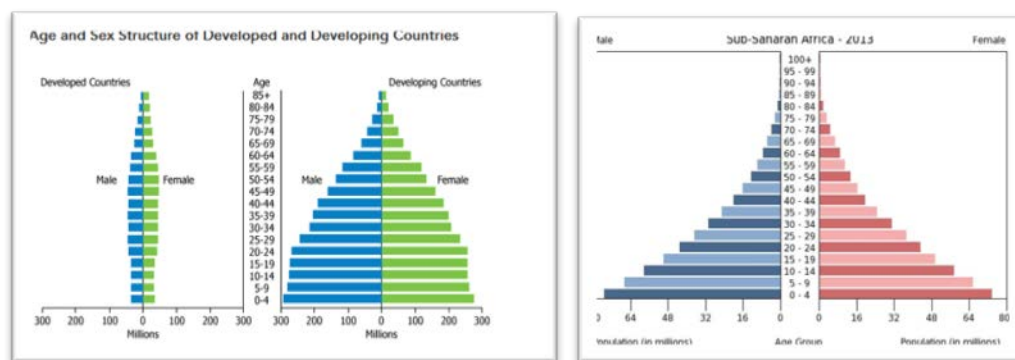
³⁰ World Savvy: *Global poverty and international development: Global poverty: why?* Issue 5.

10/2008. [online]. Dostupné na WWW:

http://worldsavvy.org/monitor/index.php?option=com_content&id=350&Itemid=539 (10.12.1013)

tvořily značnou procentuální část populace a již několik desetiletí jsou v druhé části demografické změny. V rozvíjejících se zemích začal rapidní nárůst počtu narozených dětí, potažmo celé populace, o něco později. Nicméně je vidět, že nárůst počtu narozených dětí není tak již cca 25 let není tak výrazný, i tímto se země rozvíjející přibližují k vyspělým. Dále jasně patrný i rozdíl mezi rozvíjejícími (bohatnouchými) se zeměmi a nerozvíjejícími se zeměmi, kde pyramida života má zdaleka nejširší základnu, což znamená i nejmladší a nejrychleji rostoucí populaci.

Graf č.3: Porovnání demografické struktury bohatých a chudých zemí

Zdroj vlevo: HAUB,C.: *In 2011 world population surpasses 7 billion*. 10/2011. PRB. [Online].

Dostupné na WWW: <http://www.prb.org/Publications/Articles/2011/world-population-7billion.aspx> (25.1.2014)

Zdroj vpravo: MERXANT: *A changing Africa*. [Online]. Dostupné na WWW:

<http://www.merxant.com/#a-changing-africa> (25.1.2014)

Populace rozvojových zemí je tedy mladá. To má za následek mnoho mladých lidí nejen na venkově, ale i ve městech a jejich okolí. Jak již víme, mnoho z těchto mladých žijících v okolí měst je nezaměstnaných, což vytváří potenciální zdroje nepokojů, konfliktů, trestných činů atd. Tito lidé, žijící ve slumech jen velmi špatně práci, jelikož prostě žádná není. Snadno se tak radikalizují a jsou dobrovolně verbováni do různých frakcí a skupin, často majících radikální a militantní program. Henrik Urdal zjistil:

„Když mladí lidé tvoří více než 35 % dospělé populace, což je skutečností v mnoha rozvojových zemích, riziko ozbrojeného konfliktu

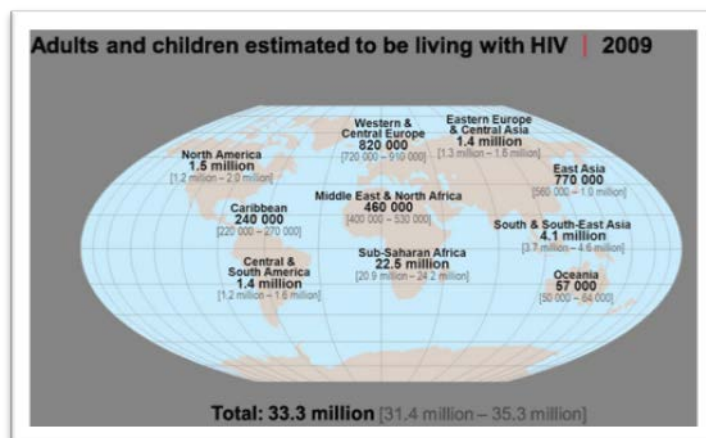
je o 150 % vyšší než v zemích, který mají věkovou strukturu obyvatel srovnatelnou s většinou vyspělých zemí. V roce 2000, mladí ve věku 15-24 tvořili 17 % a méně z celkové populace v téměř všech rozvinutých zemích, medián byl okolo 15 %. V ten samý rok, ve 44 rozvojových zemích mělo alespoň 35% zastoupení této věkové kategorie.“³¹

Velkým problémem chudých afrických zemí je velký výskyt viru HIV a onemocnění AIDS. Tato nemoc nejvíce zasahuje ekonomicky aktivní část populace, protože ta je i sexuálně neaktivnější, u této skupiny je samozřejmě i nejvyšší míra plodnosti. 95 % nakažených lidí tímto virem žije v rozvojových zemích a v těchto zemích představuje větší hrozbu pro venkov než pro města, protože v absolutních číslech většina nakažených žije na venkově³². Vir se rychle šíří i do nejdlehlších afrických osad, a tak se může stát, že celé vesnice mají pouze pár zdravých obyvatel a mnoho sirotků, které AIDS připravilo o rodiče. Jak ukazuje následující graf, zhruba dvě třetiny ze všech nakažených tímto virem žijí v Africe.

³¹ URDAL H.: *A clash of generations? Youth bulges and political violence*. UN. New York. 22.7.2011. Str. 7.

³² UN-FAO: *HIV/AIDS: A rural issue*. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.fao.org/focus/e/aids/aids1-e.htm> (10.12.2013)

Obr. č. 3: Odhad počtu dospělých a dětí nakažených HIV

Zdroj: THOMSON, H.: Collateral Benefits: How the Pursuit of an AIDS Vaccine Has Boosted African Research. [ONLINE]. Dostupné na WWW: <http://www.usaid.gov/news-information/frontlines/climate-change-science-technology/collateral-benefits-how-pursuit-aids> (5.1.2014)

Takovéto extrémní výkyvy v dostupnosti práce schopného a pracujícího obyvatelstva mohou velmi silně poznamenat slabou ekonomiku a ještě více ji destabilizovat. Tento trend zvyšuje tlak na často nedostatečné poskytování zdravotní péče, politiku zaměstnanosti či veřejnou bezpečnost.

V neposlední řadě je nutno mezi demografické faktory vzniku civilních nepokojů zařadit velký počet různých etnických skupin v jednom státu. Diverzita jako taková nicméně nemusí představovat vážný problém. Ten nastává, když dochází při obstarávání omezených zdrojů a rozdělení soupeřících stran se do velké míry shoduje s hranicemi etnických (náboženských, atd.) skupin. Mnoho (nejenom) nejchudších zemí bývalo ještě v druhé polovině dvacátého století koloniemi, jejichž hranice byly od stolu stanoveny bývalými kolonizátory³³ bez

³³ V letech 1884-1885 se v Berlíně konala konference, která měla za cíl rozdělení sfér vlivu evropských koloniálních mocností v Africe, evropské mocnosti neměly v úmyslu řešit své územní nároky vojenskou agresí. „V době konání konference bylo ještě 80 % Afriky pod kontrolou tamních vládnoucích struktur. Afrika byla nakonec rozdělena do 50 nepravidelných států. Tato nová mapa kontinentu byla vnucena jednomu tisíci afrických domorodých kultur a regionů. Nové státy

ohledu na etnické, náboženské, kulturní či kmenové rozložení populace na kontinentu. Když jsou takovéto celky uměle rozděleny hranicemi, může docházet k destabilizaci tohoto území.

Jako příklad lze uvést Kurdy, Paštúny a z části i Palestince. Kurdové jsou iránský kmen, který obývá oblasti Íránu, Iráku, Turecka a Sýrie. Paštúnové jsou etnikum obývajících v Afghánistánu a Pákistánu. Tyto oblasti, jak známe z médií, jsou zdroji mnoha konfliktů po již několik desetiletí. Na druhou stranu dělat obecné závěry, že s mnoha etniky na daném území souvisí zvýšený výskyt občanských válek, je velmi nepřesné. Jak argumentuje Paul Collier:

„Etnicky různorodé společnosti jsou často považovány za dysfunkční, ekonomicky slabé a s vysokým rizikem násilných občanských konfliktů. [...] Rozlišuji mezi ‘dominancí’, kdy tvoří jedna skupina většinu a ‘frakcionalizací’, kdy je populace tvořena z mnoha malých skupin. Co se týče ekonomické výkonnosti, frakcionalizace je obvykle bezproblémová v demokraciích, ale může být škodlivá v diktátorských režimech. [...] Ohledně rizika občanských válek [...] frakcionalizace ve skutečnosti činí společnost bezpečnější, zatímco dominance riziko vzniku konfliktu zvyšuje.“³⁴

1.1.3 Mezinárodní vztahy

Současné i minulé vztahy se sousedními zeměmi a ostatními zeměmi světa značně ovlivňují možnosti všeobecného rozvoje. Většina z afrického kontinentu má za sebou negativní zkušenost s vyspělými zeměmi kvůli otrokářství, kolonialismem, podporou diktátorských režimů, drancováním přírodního bohatství a jistě se najdou i další zlé zkušenosti. Mnoho lidí si myslí, že nejméně rozvinuté země jsou

postrádaly smysl nebo důvod a rozdělily soudržné skupiny lidí a zároveň spojily dohromady různé skupiny, které spolu doopravdy nevycházely v dobrém.“ Zdroj citace: Pine Crest School: *A brief history of the Berlin conference*. [online]. Dostupné na WWW:

<http://teacherweb.ftl.pinecrest.edu/snyderd/mwh/projects/mun-bc/history.htm> (28.1.2014)

³⁴ COLLIER, P.: *Implications of ethnic diversity*. Světová banka. 2001. Str. 1

využívány pro dosažení globálních cílů politických a ekonomických velmocí, což vede k přijímání takového (nejenom) politického jednání, které ve skutečnosti nejchudším zemím škodí.³⁵ Je legitimní se domnívat, že v souhrnu je odkaz vyspělých zemí v nejchudších zemích negativní. Avšak nad otázkou, do jaké míry jsou bývalé koloniální mocnosti zodpovědné za současnou situaci, panuje intenzivní debata. A s touto debatou jde ruku v ruce otázka, do jaké míry jsou vyspělé země vázány zodpovědností vůči svým bývalým koloniím pomoci jim od zmíněných problémů. Tím je myšlena především politika rozvojové pomoci, které se věnuje třetí kapitola. Myslím si, že po skončení Studené války, kdy dvě supervelmoci prosazovaly své strategické zájmy v tehdejším Třetím světě nepřímo vojensky – jasným příkladem je válka ve Vietnamu, prosazují velmoci své zájmy především prostřednictvím kapitálu, ekonomickými a politickými prostředky.

Nicméně není potřeba příliš zdůrazňovat, že za mnoho problémů si nejchudší země mohou samy. Jak příklad na tomto místě uvádím zahraniční obchod. Objem afrického zahraničního obchodu na světových trzích činil v roce 2010 3,2 %³⁶ a pouze okolo 10 % tvoří obchod s ostatními africkými státy³⁷. Různé tarify a cla jsou ukládané africkými vládami proto, aby generovaly příjmy do státních pokladen a aby chránily vybraná odvětví v domácích ekonomikách. Tyto překážky tak činí přeshraniční trh méně atraktivní. Chrání tak domácí výrobce, ale domácím spotřebitelům tak nabízí pouze domácí výrobky. Výhody přeshraničního trhu – větší výběr, nižší ceny, vyšší kvalita a s tím související vyšší ekonomický růst – jsou minimální právě z tohoto důvodu. V Africe existuje mnoho ekonomických sdružení, ale mnohé z nich neplní svá očekávaná poslání³⁸. Ztráta

³⁵ World Savvy: *Global poverty: Why?* [online]. Dostupné na WWW: http://worldsavvy.org/monitor/index.php?option=com_content&id=350&Itemid=539 (19.12.2013)

³⁶ UN: World Economic Situation and Prospects 2012. Str. 42.

³⁷ The Economist (J.O'S.): *The road less travelled*. 17.4.2013. Johannesburg. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.economist.com/blogs/baobab/2013/04/intra-african-trade> (16.12.2013)

³⁸ Good governance in Africa: *Africa in fact*. Úvodní stať. Napsal: Endres, J. 2/2013. [online]. Dostupné na WWW: <http://gga.org/publications/africa-in-fact-february-2013-trade> (16.12.2013)

je o to větší, že relativně největší užitek z integrovaných trhů mají malé ekonomiky. Integrace umožňuje levný export zboží a služeb na cizí trhy a poskytuje přístup k většímu objemu kapitálu, technologií, know-how, atd. A z druhé strany liberální obchod snadněji přiláká zahraniční investice.

Bohužel tomu tak je v nejchudších zemích v minimální míře. Nesjízdné silnice, nízká dostupnost železniční dopravy případně zastaralé obchodní přístavy omezují obchod v růstu. Takováto omezení spolu se zkorumpovanými celníky a dlouhou dobou odbavení velmi přispívají k udržování nejchudších zemí v chudobě. Šestnáct afrických států (skoro jedna třetina ze všech afrických států) má vnitrozemskou polohu a nemají tudíž vlastní pobřeží, kde by mohly mít vlastní přístavy, které by sloužily jako jejich centra pro mezinárodní obchod. Africký obchod a tím i celá Afrika trpí nedostatkem přístavů³⁹, které jsou navíc zastaralé⁴⁰ a tak hůře přilákávají námořní zahraniční obchod. Úspěch afrického obchodu je tak do značné míry závislý na harmonických diplomatických a obchodních vztazích mezi africkými zeměmi ve vnitrozemí a na pobřeží. Bohužel pro Afriku, vysoká cla a tarify, špatná infrastruktura či napjaté vojenské vztahy mezi sousedními zeměmi či volně se pohybujícími skupinami plundrujících povstalců podráží růst afrického trhu a tím i růst bohatství na kontinentu.

1.1.4 Vnitřní konflikt a občanské války

Ze všech faktorů působících na přetrvávání chudoby ve světě jsou války pravděpodobně ty nejničivější. Válka páchá nesmírné škody ve všech ohledech lidské existence. Ničí již vybudované hodnoty a přiživuje další faktory, které udržují nejchudší země v chudobě. Stejně jako například populační růst je i konflikt příčinou i důsledkem extrémní chudoby, myslím si, že je její těžko oddělitelnou součástí.

³⁹ African Bank: African development report 2010. Chapter 2. Str. 32.

⁴⁰ HASSE, K.: *Non-tariff barriers choke African trade*. Africa in fact. Issue 8. 2/2013. Str. 7. [online].

Dostupné na WWW: <http://gga.org/publications/africa-in-fact-february-2013-trade> (16.12.2013)

Koloniální mocnosti často používaly strategii 'rozděl a panuj', aby proti sobě poštvaly různé domorodé etnické skupiny proto, aby se nesjednotily a nesvrhly evropskou koloniální vládu⁴¹. Tyto nevraživosti z koloniální éry přetrvaly až do současnosti a mnoho nejchudších zemí se stále vzpamatovává z následků, které takovéto umělé rozdělení způsobilo.

Mnoho vnitřních občanských konfliktů vzniká proto, že různé frakce se snaží mít kontrolu nad přírodním bohatstvím a zisků z nich plynoucích. Mohou být ale i důsledkem rozhořčenosti obyvatelstva, kdy je jedno etnikum diskriminováno na ve prospěch většiny či může mít historické kořeny. Mnohé jsou z koloniálních dob. Tak tomu bylo například ve Rwandě. Ta patřila pod belgickou nadvládu, jež ve Rwandě značně privilegovala Tutsie, kteří tvořili pouze 15 % obyvatelstva, většinu tvořili Hutuové a Twaové. Hutuové neměli přístup k vyššímu vzdělání, vlastnictví půdy nebo podílu na vládě. V roce 1959 Hutuové svrhli tutsijskou vládu a při tom zavraždili stovky Tutsiů a další tisíce jich muselo uprchnout do okolních zemí. Do roku 1962, kdy Rwanda získala na Belgii nezávislost, až 120 000 lidí muselo opustit domovy, aby unikli násilí Hutuů. Tak začal koloběh občanské války, který vyvrcholil roku 1990, kdy militantní tutsijské hnutí zaútočilo ze sousední Ugandy. Konflikt trval tři roky, než se podařilo podepsat mírovou dohodu. Mír však byl, jak se za necelý rok ukázalo, velmi křehký. 6. dubna 1994 bylo sestřeleno letadlo s prezidenty Rwandy a Burundi, z čehož vypukl několik týdnů trvající masakr civilního obyvatelstva v Rwandě. Odhaduje se, že bylo zavražděno až 1 milion obyvatel⁴².

1.1.4.1 Infrastruktura

Infrastrukturou se rozumí jednak fyzicky vybudované a existující silnice, železnice, přístavy, školy, nemocnice, elektrárny, rozvodné sítě elektřiny a pitné

⁴¹ World savvy: *Global poverty: Why?* [online]. Dostupné na WWW: http://worldsavvy.org/monitor/index.php?option=com_content&id=350&Itemid=539 (16.12.2013)

⁴² UN: *Rwanda: A brief history of the country.* [online]. Dostupné na WWW: <https://www.un.org/en/preventgenocide/rwanda/education/rwandagenocide.shtml> 16.12.2013

vody, mosty, telekomunikační uzly atp. Tímto se rozumí všechno to, co umožňuje a usnadňuje ekonomickou a jinou spolupráci mezi lidmi a jimi vytvořenými společenstvími.

Pod druhým typem infrastruktury si můžeme představit zajištění veřejní bezpečnosti, fungujícího soudního systému, sociální zabezpečení atp. – což znamená státní policii zabezpečující klid a pořádek v ulicích, soudce vynášející verdikty, kantory učící ve školách, zdravotní personál v nemocnicích, politické strany zastupující zájmy jejich voličů a různé další požadavky občanské společnosti. Všechny tyto instituty jsou potřeba pro správné fungování právního státu a zajištění slušné životní úrovně pro obyvatelstvo.

Oba typy infrastruktury musí být účinně propojeny, aby dokázaly zajistit dostatek pro život nezbytného zboží a služeb, ať už se jedná o produkty domácí či zahraniční. Pokud není k dispozici mechanismus jak dopravit potraviny, léky či zahraniční pomoc do místa potřeby, toto zboží, služby i pomoc včetně infrastruktury ztrácí význam.

Je faktem, že nejméně vyspělé země mají zásadní nedostatek obou druhů infrastruktur. Celé společnosti tak chybí základní stavební prvky proto, aby dokázala kvalitně fungovat. Společnost tedy nemá dostatek možností, jak se sjednotit a vynutit si tlak ke změně, k reformě. V zemích, kde občanská společnost nefunguje tak, jak má, lidé nemají často na výběr jednat jinak, než přes oficiální sektor. Myslím si, že čím chudší společnost je, tím více hraje roli černý trh a korupce, a to jak na úrovni jednotlivců, tak i vlád. Ekonomický růst a všeobecný rozvoj v delším časovém horizontu za takovýchto podmínek bývá často nulový, jelikož pro peněžní kapitál ani pro lidský kapitál nestačily vzniknout dostatečně velké trhy.

Jiný scénář však nabízejí 'asijské tygři' – země, které po druhé světové válce zaznamenávaly velmi dynamický ekonomický růst a nyní patří mezi velmi vyspělé země. I v těchto dříve chudých zemích byl k dispozici z počátku pouze slabý trh, silná korupce a černý trh. Na rozdíl od chudých afrických zemí, kde chudoba

přetrvává i do dneška, tato skupina asijských zemí měla alespoň jeden důležitý rozdíl, a to legitimní a silnou vládu.

„[...] důraz na růst měl ve východní Asii politický původ: autoritářské režimy vládly ve všech vysoce výkonných východoasijských ekonomikách. [...] udržení vysokého tempa růstu byla a je považováno za zásadní pro budování nejen průmyslové ekonomiky, ale i pro politickou legitimitu vládnoucích elit.”⁴³

Nejchudší země nejenom v Africe trpí pod slabou vládou svých politických představitelů, která je často tvořena z armádních představitelů, kteří nejspíš umí velet vojákům, nicméně dle mého názoru absolutně neumí řídit stát ku prospěchu všech a vlastně to ani nejspíš není jejich cílem.

1.1.4.2 Vláda

Vláda či správa a infrastruktura jsou dva velmi propojené pojmy. Infrastruktura je totiž velmi náročná na finance a vyžaduje precizní národohospodářské plánování. Nejchudší země obecně mají jak slabou vládu, tak slabou infrastrukturu. Tento fakt má zcela zásadní vliv na ekonomickou výkonnost ekonomiky, která je podstatná pro všeobecný rozvoj. Oba extrémní síly vlády mívají špatné ekonomické výsledky. Autokratické vlády, které jsou ještě nezavedené, oslabené, ohrožené či jiným způsobem slabé nesnadno zvládají společenské, etnické či ekonomické problémy, stejně tak hůře vykonávají různá prorůstová opatření nebo programy na snižování chudoby. Velkou část zdrojů nejspíš vynakládají na to, aby se udržely u moci, neboť jsou neustále ohrožovány opozicí,

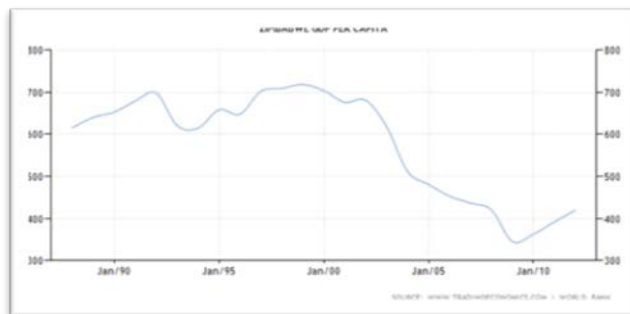
⁴³ PEI, M.: *Asia's Political Lessons*. China Business Review, září 1999. Citováno v: *What is the impact of corruption on economic development in the newly industrialized countries of South East Asia?* Candidate number 40801. [online]. Dostupné na WWW:

http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCgQFjAA&url=http%3A%2F%2Fbenaston.com%2Fdownloads%2Fpolitics%2FWhat%2520is%2520the%2520impact%2520of%2520Corruption%2520on%2520Economic%2520Development%2520in%2520South%2520East%2520Asia.doc&ei=Y0YMU_CKCYeO5AS644CIAg&usg=AFQjCNH0i4lGhmcVF4Q9TGwUOCFoD8m4-Q (18.12.2013)

možností vzniku povstání a pokusů o státní převraty. Často jsou vnímány jako nelegitimní v očích svého lidu i zahraničních vlád.

Stejně tak příliš silní vůdci (autokraté, diktátoři) nejsou vnímáni jako legitimní zástupci lidu, který se tváří, že zastupují. Avšak základní problém je v tom, že tito jsou schopní se u moci udržet silou a tuto vojenskou sílu použít k tomu, aby jejich příkazy byly společnostmi provedeny. To ovšem nezbytně neznamená, že silní vůdci jsou úspěšnější při dosahování kladných hospodářských výsledků. To lze snadno ilustrovat na příkladu Zimbabwe za vlády R. Mugabeho. Zimbabwe se osamostatnila ve Velké Británii v roce 1980. O sedm let později byl R. Mugabe zvolen prezidentem a postupem času mladou demokracii přetvořil v autoritářský režim. Během jeho vlády klesl zimbabwský hrubý domácí produkt na hlavu na polovinu – viz graf.

Graf č.4: Vývoj HDP p.c. - Zimbabwe

Zdroj: TRADING ECONOMICS Zimbabwe per capita.

<http://www.tradingeconomics.com/zimbabwe/gdp-per-capita> [online]. (28.1.2014)

Ekonomika Zimbabwe se propadla natolik, že tento stát splňuje požadavky na to, aby patřil do skupiny LDC – nejméně rozvinutých zemí, tento status byl Zimbabwe nabídnut, nicméně Zimbabwe ho odmítla⁴⁴. Není nezbytně důležité, zda je země zastupitelskou demokracií nebo ne. Slabě spravované státy jsou

⁴⁴ DEEN, T.: *Politics: Zimbabwe rejects downgraded economic status*. OSN. 13.6.2006 (IPS). [online]. Dostupné na WWW: <http://www.ipsnews.net/2006/06/politics-zimbabwe-rejects-downgraded-economic-status/> (18.12.2013)

charakterizovatelné korupcí, násilnostmi páchanými na civilním obyvatelstvu, klientelismem, porušováním základních lidských práv, malou vymahatelností vlastnických práv či značným odporem k režimu. Demokratické zřízení může pomoci s těmito faktory pouze tam, kde je využita k prohlubování přínosných výsledků pro občany dané země. Lze ale tvrdit, že dobře institucionalizované demokracie jsou s větší pravděpodobností schopny produkovat, v dlouhodobém horizontu, účinné, efektivní a udržitelné hospodářské a sociální politiky, protože poskytují efektivní a stabilní institucionální a procedurální mechanismy, které reprezentují zájmy, rozhodovat spory, poskytovat kontroly a rovnováhy a vyjednat změnu⁴⁵.

Pod slabě či špatně řízenou vládou veřejný sektor ani soukromá sféra nedokáží být optimálně efektivní a spíše skomírají. Korupce je všudypřítomná, je těžké založit a vést své vlastní podnikání či přilákat zahraniční kapitál, protože podnikání v takovýchto podmínkách je příliš velké riziko, které není vyváženo adekvátně vysokými zisky. Snahy o změnu jsou rychle potírány, protože nedostávají dostatečně silnou vnitřní ani zahraniční podporu. Pokud se najde takový jedinec či skupina, nejspíš se brzy ukáže, že cílem těchto aktivit je politická a ekonomická moc.

1.1.5 Nerovnost příjmů

Domnívám se, že současné životní podmínky nejchudších Afričanů se za posledních 150 let příliš nezměnily (jistě bychom mohli napsat i delší časový úsek), zato se změnily životní podmínky tehdejších nejchudších obyvatel průmyslové Anglie, potažmo celé Evropy. Je odhadováno⁴⁶, že od roku 1800 do roku 1850 se národní bohatství Anglie zdvojnásobilo.

Na druhou stranu průmyslová revoluce neznamenal ani zlepšení pro všechny, ani okamžité zlepšení. Ze začátku byli někteří tratní, vzpomeňme

⁴⁵ SANTISO, C.: *Good Governance and Aid Effectiveness: The World Bank and Conditionality*. The Georgetown Public Policy Review. Volume 7. Number 1. 2001, Str. 7

⁴⁶ HARTWELL, R. M.: *The rising standard of living in England. 1800-1850*. The economic history review, New Series, Volume 13, Issue 13 (1961), 397-416

například na Luddity. Tito lidé byli hnáni nenávistí vůči zavádění strojů do výroby, v tomto případě tkalcovských stavů. Toto hnutí se snažilo ze všech sil bránit v užívání stavů z důvodu, že jim stavy berou práci. To jistě byla pravda, avšak z krátkodobého hlediska. Nové stroje však znamenaly nejenom menší potřebu lidské manuální práce – tedy v tomto úhlu pohledu nižší zaměstnanost, ale tyto stroje potřebovaly pravidelnou údržbu, tedy v delším horizontu i pracovní pozice vytvářely.

Zpočátku průmyslová revoluce nesporně způsobila existenční problémy mnoha lidem, nicméně nakonec umožnila i obyčejným lidem – dělníkům – vyšší životní standard. Až do 18. století bylo zboží vyráběno ručně v manufakturách. Důsledkem toho byl jejich nedostatek a vysoká cena. Strojní výroba umožnila zefektivnit výrobní proces, výrobky mohly být produkovány v masovém měřítku (rychleji, s menší kazivostí, laciněji), a proto mohly být prodávány levněji. Více než zvyšování mezd umožnilo zvětšování trhů agregátní snižování cenové hladiny.⁴⁷ Tehdejší podnikatelé, stejně jako ti v dnešní době, si jistě uvědomovali, že rozšiřovat výrobu svého zboží a služeb šlo pouze jejich nabízením v masově se zvětšujících trzích.

Situace pro dělníky v textilním průmyslu, a posléze v ostatních odvětvích, před masovým zaváděním strojů do výroby nebyla až tak špatná. Většina jejich práce mohla být prováděna doma, kde se na tom podílela celá rodina. V té době nebyla velká konkurence, ceny výrobků i práce proto mohly být vyšší a těmto lidem, kteří bydleli na venkově blízko velkých měst, se dařilo relativně dobře.

Životní standard se během průmyslové revoluce pohyboval od přepychu a luxusu majitelů nemovitostí (domů, vil, továren,...) až po bídu dělníků. Bydlení v této době bylo pro většinu pracujících dělníků vskutku velmi neutěšené. Většina z městského dělnictva v přeplněných místnostech a v absolutně nehygienických podmínkách. Samozřejmě, že podmínky, ve kterých bydleli chudí lidé, vždy patřily k těm nejhorším. Bohužel, situace, se ještě více zhoršovala s tím, jak se více a

⁴⁷ HARTWELL, R. M.: *The rising standard of living in England, 1800-1850*, The economic history review, New Series, Volume 13, Issue 13 (1961), str. 405

více lidí stěhovalo do blízkosti měst. Takto vznikala chudinská předměstí, která bychom dnes pojmenovali slumy.

Německý filosof a politický ekonom Bedřich Engels ve svém díle *“Postavení dělnické třídy v Anglii”*⁴⁸ citoval jeden anglický deník, který popisuje podmínky, ve kterých žila tehdejší pracující třída v glasgowském předměstí:

“ [...] domy jsou často tak blízko u sebe, že lidé mohou z okna jednoho domu vejít skrz okno do protějšího domu – i ve výšce mnoha poschodí, že světlo může stěží proniknout na dvůr pod nimi. V této části města není ani kanalizace ani žádné soukromé vymoženosti, které patří do obydlí, a proto výkaly a ostatní odpad od nejméně 50.000 osob je během noci hozený do [“odpadních“] stok, což způsobuje (navzdory denní práci mrchožroutů) množství tuhého páchnoucího odpadu, odporného zraku a čichu mimořádně nebezpečného pro zdraví. Lze se divit, že zdraví, mravnost a slušnost v takových místech zanedbané? Ne, všichni, kteří znají stav těchto obyvatel, jsou svědky toho obrovského množství jejich nemocí, bídy a demoralizace. Společnost v těchto čtvrtích klesla do stavu nepopsatelné odpornosti a ubohosti... Obydlí chudých tříd jsou obecně velmi špinavá, zřejmě nikdy neuklizená, se skládají ve většině případů z jediné místnosti, špatně větraná a přesto studená z důvodu poničených, špatně padnoucích oken. Někdy jsou vlhká a částečně v podzemí a vždy spoře zařízená a zcela neútulná. Hromady slámy často slouží jako lůžko, na kterém spí celá rodina - muž a žena, mladí i staří se choulí dohromady v nechutném zmatku. Voda je k dispozici pouze z veřejných pump, problémy s kuplířstvím samozřejmě podporuje hromadění všech druhů ohavností.“

⁴⁸ENGELS B.: *Postavení dělnické třídy v Anglii*, Lipsko, 1845. Str. 28-29. [online]. Dostupné na WWW:

http://www.marxists.org/archive/marx/works/download/Engles_Condition_of_the_Working_Class_in_England.pdf (9.1.2014)

2 Past konfliktu

Nejspíš ještě před několika staletími byly všechny státy na naší planetě zhruba stejně chudé, a to tak, že velmi. Naši předkové žili ve stejných podmínkách po mnoho generací. Jak jsme si již ukázali, i v dnešní době takového země existují. Zaznamenávají ekonomickou stagnaci, jen malé procento lidí má alespoň základní vzdělání, celoroční přístup ke zdravotní péči, pitnou vodu, hygienická zařízení, práci či vybavenou domácnost, atd. Většina společností se díky práci, efektivnímu užívání vzácných zdrojů, používáním lidského rozumu a dalším atributům, které bychom mohli souhrnně obsáhnout do pojmu racionální chování, dokázala vymanit z chudoby. V subsaharské Africe se naakumulovalo mnoho problémů. Některé problémy lze vyřešit, jak ukázaly dějiny. Jiné problémy jsou více objektivního rázu.

Ovšem pokud se stát, potažmo jeho ekonomika, nedostane do pasti.

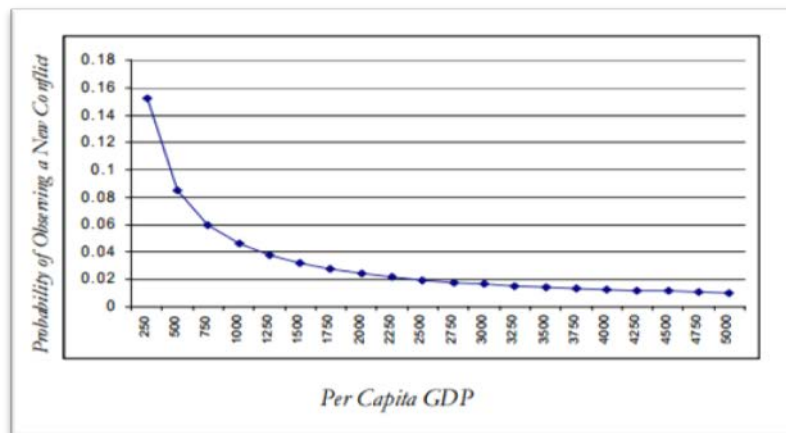
2.1 Občanské války

Tato kapitola se věnuje, podle mého názoru, tomu hlavnímu důvodu, který nejchudší země i opakovaně postihuje nebo se v něm právě nacházejí, a tím mám na mysli past konfliktu. Tato past sama o sobě nebo v kombinaci s dalšími faktory zabraňuje těmto zemím v ekonomickém rozvoji. Teoretický koncept rozvojových pastí popisuje Dr. Paul Collier, profesor ekonomie a dlouholetý pracovník Světové banky, ve své knize „Miliarda nejchudších: Proč se některým zemím nedaří a co s tím,“ ze které jsem čerpala mnohé myšlenky.

Pokud bychom pátrali v historii naší planety, zjistili bychom, že všude tam, kde je život, existuje i boj. Boj o teritorium, potravu, partnerku pro páření a jiné. To platí i pro lidskou společnost. Tam, kde jsou zdroje omezené, tam dříve či později dojde k boji. Bohužel pro naši planetu a pro lidskou civilizaci, primární zdroje jsou omezené. Pokud je budeme používat, nenastane-li nějaký technologický průlom, dříve či později nám dojdou. Určitá forma konfliktů je tedy i z objektivního hlediska daná, a to platí bezezbytku i pro lidskou společnost, její fungování, vedení – pro

politiku. Tento problém je zvláště palčivý v těch nejchudších zemích, jelikož existuje pevný vztah mezi chudobou a civilními nepokoji. Někdo by si mohl myslet, že nepokoje jsou častější v bohatých zemích, protože je tam o co bojovat. Opak je však pravdou. Následující graf⁴⁹ dokazuje tento vztah.

Graf č.5: Vztah mezi HDPp.c. a vznikem konfliktu

Zdroj: HUMPHREYS, M.: *Economics and Violent Conflict*, Harvard University, 2/2003. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.preventconflict.org/portal/economics> (5.2.1014)

Z grafu lze vyčíst, že rozdíly v distribuci bohatství a z toho možnost vzniku civilních nepokojů je nejvyšší v nejchudších zemích. V zemi, kde HDP p.c. činí pouhých 250 USD, nastane ozbrojený konflikt během následujících pěti let s modelovou pravděpodobností 15%. Stát, který má HDP p.c. 600 USD má poloviční pravděpodobnost vzniku občanské války a toto procento se ještě sníží pro zemi, která má HDP p.c. 1250 USD. Jiný odhad⁵⁰ uvádí pro teoretickou mediální africkou zemi 11% pravděpodobnost vzniku konfliktu pro mediální

⁴⁹ HUMPHREYS, M.: *Economics and Violent Conflict*, Harvard University, 2/2003. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.preventconflict.org/portal/economics> (5.2.1014)

⁵⁰ ELBADAWI I., SAMBANIS N.: *Why Are There So Many Civil Wars in Africa?* Understanding and preventing violent conflict. *Journal of African Economies*. 12/2000

africkou zemi v průběhu pěti následujících let. Pro srovnání Česká republika v roce 2012 měla HDP p.c. 26 698 USD⁵¹.

Z tohoto pohledu jsou méně postiženy bohaté společnosti, protože dokáží lépe ochránit své bohatství, což dokáže odradit budoucí vyvolávače konfliktů. Stejně tak dochází ke konfliktům tam, kde nedostatek vede k migraci do sousedních zemí, kde vyvolává boj o vzácné zdroje. Velkou váhu jistě hraje demokratické zřízení a jeho tradice. Zavedené demokracie jsou daleko bohatší, než různé autoritářské režimy. Kauzalita v tomhle případě však může být i opačná – bohaté země jsou bohaté proto, že netrpí celospolečenskými konflikty.

Často v těchto zemích dochází k vnitřním protestům proti jejich vládám. Tyto protesty, pokud se je nepodaří vyřešit, mohou přejít v ozbrojený konflikt – občanskou válku. Ta se může vést i roky. Pokud násilí nemá dlouhého trvání a opozice zvítězí rychle, hovoříme o státním převratu. Tyto dva výše zmíněné druhy politického konfliktu jsou extrémně nákladné na zdroje ve smyslu pro jejich vedení a následné zotavování z post-válečného stavu.

Civilní válka má velmi devastující dopady, jde o ničení již vytvořených hodnot, doslova jde o vývoj pozpátku. Tím, že občasně války kupí a přetrvávají, vytváří podstatnou část problému chudoby. Následky trpí nejvíce obyčejní obyvatelé, především děti a nejmladší generace v postižené zemi a v zemích okolních. Ti, kteří rozhodují o vzniku nebo přetrvávání válečného stavu v zemi jsou obvykle imunní vůči nepříznivým následkům svých rozhodnutí. Avšak všeobecný rozvoj může být velmi účinný nástroj pro zamezení vzniku civilních konfliktů.

Pokud ovšem ekonomický růst snižuje pravděpodobnost vzniku ozbrojeného konfliktu, proč došlo k nárůstu počtu konfliktů v době globálního ekonomického růstu? Jedno vysvětlení může být to, že ačkoli je dosahováno absolutního růstu bohatství v zemi, kvůli rychle rostoucímu počtu obyvatel se toto bohatství musí rozdělit mezi více občanů, kteří jsou tak v průměru chudší. Toto je i případ nejméně rozvinutých zemí, které již nějakou dobu zažívají populační explozi.

⁵¹ SVĚTOVÁ BANKA: *GDP per capita, PPP (current international \$)*. [online]. Dostupné na WWW: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD> (8.1.2014)

Nabízí se i varianta globalizace. Přínosy ze zapojení do celosvětových trhů jsou nerovnoměrně rozesety mezi účastníky. Značná část afrického kontinentu zaznamenává záporný růst HDP a zároveň častý výskyt občanských válek. Výsledkem je to, že se ohniska ozbrojených konfliktů soustřeďují v nejchudších částech zeměkoule. Z ekonomického hlediska je důsledkem to, že se prohlubují rozdíly v míře bohatství mezi zeměmi s probíhajícími občanskými válkami a zeměmi, ve kterých k ničemu takovému nedochází. Za posledních 50 let světová ekonomika rostla průměrnými ročními tempy mezi 2% - 5%⁵², pouze v roce 2009 v důsledku globální finanční krize klesla, a to o více než jedno procento⁵³, poté opět nastal ekonomický růst.

Následující tabulka z roku 2009 ukazuje země skupiny LDCs, ve kterých v té době probíhal či neprobíhal konflikt. Skupina 1 (LDCs bez konfliktu) obsahuje zhruba stejný počet zemí jako Skupina 2 (LDCs s konfliktem). Z tabulky je jasně vidět vztah mezi ekonomickou vyspělostí a mírou konfliktu v zemi – LDC země s konfliktem mají v průměru daleko nižší průměrný důchod na hlavu než LDC země bez konfliktu.

Tab. č.1: Země LDC vs. probíhající konflikt

	LDCs (48 států)		
			Státy s konfliktem (34 států)
	Skupina 1: LDC bez konfliktu	Skupina 2: LDC s konfliktem	Skupina 3: Ne LDC s konfliktem
	BANGLADESH	AFGHANISTAN	CONGO
	BENIN	ANGOLA	COTE D'IVOIRE
	BHUTAN	BURUNDI	EL SALVADOR
	BURKINA FASO	CAMBODIA	GUATEMALA
	DJIBOUTI	CENTRALAFRICAN REPUBLIC	INDONESIA

⁵² TVERBERG G.: *An economic theory of limited oil supply*, 25.10.2012. [online]. Dostupné na WWW: <http://ourfiniteworld.com/2012/10/25/an-economic-theory-of-limited-oil-supply/comment-page-2/> (8.1.2014)

⁵³ PERRY, J.M.: *World economic growth to resume in 2010*, 9.3.2009. [online]. Dostupné na WWW: <http://seekingalpha.com/article/159715-world-economic-growth-to-resume-in-2010>. (8.1.2014)

	EQUATORIAL GUINEA	CHAD	KENYA
	GAMBIA	COMOROS	LEBANON
	KIRIBATI	CONGO, DEM. REP.	NAMIBIA
	LAOS	ERITREA	NICARAGUA
	LESOTHO	ETHIOPIA	PAPUA NEW GUINEA
	MADAGASCAR	GUINEA	SRI LANKA
	MALAWI	GUINEA-BISSAU	
	MALI	HAITI	
	MAURITANIA	LIBERIA	
	MYANMAR	MOZAMBIQUE	
	NIGER	NEPAL	
	SAMOA	RWANDA	
	SAO TOME AND PRINCIPE	SIERRA LEONE	
	SENEGAL	SOLOMON ISLANDS	
	TOGO	SOMALIA	
	TUVALU	SUDAN	
	UNITED REPUBLIC OF TANZANIA	TIMOR-LESTE	
	VANUATU	UGANDA	
	YEMEN		
	ZAMBIA		
Počet zemí	25	23	11
Průměrný hrubý národní důchod (GNI) per capita (v USD)	1138.4	450.4	1916.1
Průměrný Index lidských zdrojů (HAI)	54.6	35.4	69.5
Průměrný Index ekonomické zranitelnosti (EVI)	49.6	50.9	34.4

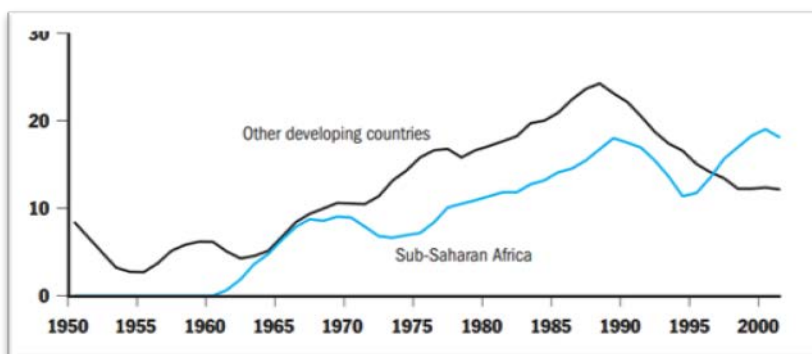
Zdroj: CORTEZ A.L., KIM, N.: *Conflict and the identification of the Least Developed Countries: Theoretical and statistical considerations*. CDP background Paper No. 13. 2/2012, str. 2

Pravděpodobnost vzniku občanské války se dramaticky liší podle toho, jakou oblast naší planety máme na mysli. Z části je to proto, že státy v daném regionu mají jisté společné prvky a některé z nich mají vliv na vznik občanské války. Pokud tedy propukne vnitrostátní konflikt v jedné zemi, pravděpodobnost, že vypukne ozbrojený konflikt i v některém ze sousedících států se podstatně zvýší.

Velmi znepokojujícím trendem je neustálý nárůst počtu násilných konfliktů v Subsaharské Africe. Je to jediný světový region, kde nedošlo k poklesu počtu

násilných konfliktů po 90. letech minulého století, jak nám dokazuje spodní graf. Také si lze všimnout, že v Subsaharské Africe, začaly konflikty ihned po vyhlášení nezávislosti na bývalých koloniálních mocnostech.

Graf č.6: Počet občanských válek v čase

Zdroj: GLEDITSCH, N. P., P. WALLENSTEEN, M. ERIKSSON, M. SOLLENBERG, AND H. STRAND. 2002. "Armed Conflict 1946–2001: A New Dataset." *Journal of Peace Research* 39(5): 615–637

Média tuto koncentraci násilí vnímají jako důsledek hluboce zakořeněných etnických nevraživostí⁵⁴. Obyvatelstvo Afriky se dělí na několik tisíc etnických skupin. Každá etnická skupina má svůj vlastní jazyk, tradice, umění, řemesla, historii, způsob života či náboženství. Na africkém kontinentu je více než 50 zemí a některé mají na svém území více než 20 etnických skupin. Mezi nejpočetnější etnické skupiny patří: Bantuové, Berberové, Dinkové, Fulaniové, Hausaové, Khiokhoiové a Mandingové⁵⁵.

Občanská válka se radiálně vymezuje od obou extrémů násilí, mezinárodní války i od lokálního násilí. Mezinárodním konfliktům nelze stoprocentně předejít. Pokud jiné země nechtějí vojensky intervenovat do ozbrojeného konfliktu mezi suverénními státy, mohou se alespoň snažit o to, aby válčící strany vedly

⁵⁴ COLLIER, P., ELLIOT L., HEGRE, H., HOFFLER, A., REYNAL-QUEROL, M., SAMBANIS, N.: *Breaking the conflict trap*. Světová banka. 2003, str. 115

⁵⁵ THINKQUEST: *The living Africa: The people – ethnic groups*. 1998. [online]. Dostupné na WWW: http://library.thinkquest.org/16645/the_people/ethnic_mand.shtml (3.2.2014)

konvenční válku, ve které jsou dodržovány mezinárodní smlouvy, například Ženevské úmluvy, které upravují podmínky a pravidla ochrany válečných obětí na základě mezinárodního práva. Občanská válka takovýmto pravidlům nepodléhá, a proto tento druh násilí představuje velkou hrozbu pro civilní obyvatelstvo, protože se jedná o vnitrostátní konflikt, na který se mezinárodní právo nevztahuje.

Na rozdíl od obecního násilí, pro vypuknutí občanské války je potřeba, aby vznikla k současné vládě opozice mající možnost vést dlouhotrvající konflikt. Pro to je potřeba financí (v nejchudších zemích se často jedná o peníze z ciziny), zbraní a vlastní loajální armádu. Takovéto povstalecké armády mají málo možností, jak se dostat k obživě. Obvykle zahraniční zdroje nejsou dostatečné, a proto drancují dostupné zdroje na vlastním území. Tato skutečnost velmi navyšuje společenské náklady občanské války nad společenské náklady mezinárodních válek i obecního násilí.

Například „konflikt mezi Eritreou a Etiopií způsobil jak občanskou válku, tak i, po osamostatnění Eritree, mezinárodní konflikt. Jako civilní válka, tento konflikt trval po třicet let a byl ukončen vojenským vítězstvím. Jako válka mezi dvěma státy byl konflikt rychle ukončen skrze dojednání příměří díky plnému nasazení vyjednávačů mezinárodního společenství.“⁵⁶

Proto, abychom mohli vymezit občanskou válku, potřebujeme ji určitým způsobem definovat. Jedna z definic občanské války je následující: jedná se o „... vnitřní konflikt, ve kterém dojde k alespoň jednomu tisíci úmrtí v důsledku bojů, kde každá strana utrpí ztráty ve výši minimálně 5% z tohoto počtu zabitých.“⁵⁷

⁵⁶ COLLIER, P., ELLIOT L., HEGRE, H., HOFFLER, A., REYNAL-QUEROL, M., SAMBANIS, N.: *Breaking the conflict trap*. Světová banka. 2003, str. 11.

⁵⁷ COLLIER, P.: *Miliarda nejchudších: Proč se některým zemím nedaří a co s tím*. Vyšehrad. 2009. ISBN: 978-80-7429-010-7. Str. 34

2.1.1 Faktory vzniku občanských válek

2.1.1.1 Ekonomická vyspělost

Prvním důležitým faktorem vzniku občanské války je nízká ekonomická vyspělost. Jistě již je zřejmé, že civilní konflikt pravděpodobně vypukne v chudé zemi, jak jsme již ukázali dříve, se zdvojnásobením bohatství státu na hlavu se pravděpodobnost vzniku civilní války sníží o polovinu. Otázkou zůstává, co je příčinou a co je následkem. Válčí se v dané zemi proto, že je chudá, nebo je chudá, protože se v ní válčí? Obě varianty jsou podle mne správné. Je to jakýsi bludný kruh, jaká si samo se potvrzující myšlenka.

To, že chudoba zvyšuje pravděpodobnost vzniku občanské války, dokazuje post koloniální éra v Africe. Koloniální mocnosti ve svých sférách vlivu po desítky let udržovaly mír tím, že měly početnou armádu na daném území, jejíž pomocí potíraly povstání domorodých obyvatel. Avšak dekolonizace v Africe ukázala, že tato doba relativního míru byla pouze uměle udržovaná. Z analýzy⁵⁸ vzorku 211 zemí, z něž jsou 113 zemí bývalé kolonie, vyplývá, že mezi lety 1960 až 2005 propukla občanská válka v 94 zemích, z tohoto počtu bylo 72 bývalých kolonií. Navíc pouze v 22 z 96 zemích, které nebyly koloniemi, propukla občanská válka.

2.1.1.2 Rebelové

Nízké příjmy znamenají chudobu a dlouhodobý nízký růst vede k neuspokojivé ekonomické situaci postižené země, ve které chudé populace může dříve nebo později propadnout beznaději.

⁵⁸ DJANKOV, S. & REYNAL-QUEROL, M.: *The colonial origins of civil war*. World bank. 2007. Str. 8.

Dr. Paul Collier a Dr. Anke Hoeffler vytvořili teoretický model⁵⁹ důvodu vzniku opozice vůči vládnoucímu režimu. Jejich model rozlišuje mezi dvěma hlavními příčinami vzniku civilních konfliktů: rabování z důvodů chamtivosti (v anglickém jazyce “greed”) a rabování z důvodu rozhořčenosti (“grievance”).

Tito vědci se ve výše zmiňované článku domnívají, že občanská válka často vzniká z toho důvodu, že rebelové jsou motivováni vlastním prospěchem z vyvolání konfliktu. K rabování tak dojde po úspěšném tažení proti vládním jednotkám nebo k němu může docházet během bojů. To, jestli jsou vyhlídky rebelů na vítězství vysoké nebo ne, nehraje v onen okamžik velkou roli, protože pro rebely je podstatné, zdali je co loupit a drancovat. Čím větší vojenskou silou rebelové disponují, tím větší je riziko vzniku konfliktu. Země skupiny LDCs patří mezi ty nejchudší země s nejmenší ekonomikou. Chudá země znamená chudé obyvatelstvo a tedy i malé příjmy. Chudí lidé jsou náchylnější k extrémnímu chování, jelikož mají velmi omezené možnosti, jak zajistit obživu pro sebe a svou rodinu.

Nejprve analyzujeme rabování z chamtivosti. Občanské války mohou nastávat v důsledku toho, že vzbuřenci z osobních – chamtivých důvodů touží po bohatství (moci). Je zřejmé, že loupení a drancování nastává nejpravděpodobněji již hned po vzniku rebélie a následně se šíří s tím, jak povstalci postupují. Jelikož je financování dlouhodobější občanské války značně nákladné, povstalci směřují tam, kde vnímají možnost zisku. Jak víme, Afrika má bohaté přírodní zdroje a právě tyto slouží jako motivace pro povstalce. Jak uvádí Paul Collier:

„Když vůdce povstalců Laurent Kabila pochodoval se svými jednotkami Zairem, aby násilím uchvátil moc, řekl novinářům, že vzpoura je v Zairu snadná: člověk k tomu nepotřebuje nic víc než 10 000 dolarů a satelitní telefon. To byla jistě básnická nadsázka, ale Kabila vysvětloval, že v zemi je každý chudý tak, s 10 000 dolary si lze najmout malou armádu. A co satelitní telefon? [...] Kabila [ho] potřeboval proto, aby se

⁵⁹ COLLIER, P., & HOEFFLER, A.: *Greed and grievance in civil war*. CSAE. 2002.

mohl dohodnout s těžařskými společnostmi. Než dorazil do Kinshasy, dojednal prý obchody v hodnotě 500 milionů dolarů.“⁶⁰

To, jestli ale k povstání vůbec dojde, ovlivňuje na jedné straně počet ozbrojenců, který se vůdcům opozice podaří rekrutovat a na druhé straně velikostí ozbrojených složek loajálních centrální vládě.

Druhým typickým příkladem jsou povstání z důvodu rozhořčenosti, čili hledající spravedlnost. Pocit dosahování spravedlnosti v porovnání s realitou, respektive silný pocit rozhořčení, křivdy z jejího nedostatku pro dostatečně velký počet obyvatel, může přerůst až v občanskou válku. Jakákoli akce může být provedena, jsou-li k dispozici potřebné zdroje v potřebném množství. Dosažením spravedlnosti je také určitá akce, proto i pro spravedlnost platí tato podmínka. Dostatek požadované spravedlnosti je podmíněn omezeností nákladů na její dosažení. V tomto případě se náklady rozumí cena udržování vlastní armády povstalců, která musí být nižší, než snaha domoci se spravedlnosti formální cestou.

Věda rozděluje teorii o zlosti/rozhořčení do tří podkategorií: relativní strádání, polarizace a horizontální nerovnost.⁶¹

Pod pojmem relativní strádání rozumíme nesoulad mezi tím, co si lidé myslí, že si zaslouží a tím, co se ve skutečnosti myslí, že mohou dostat. Jednoduše se jedná o rozdíl mezi tím, po čem lidé touží a tím, čeho dosáhli. V reálném životě například mnoho mladých lidí po úspěšném dokončení vysokého vzdělání touží po vysokém společenském postavení, které je zhmotněno skrze prestižní pracovní pozici a vysoký plat. Pokud jejich touhy zůstanou nenaplněny a oni zůstanou nezaměstnanými, budou velmi frustrováni, někdy až tak, že se jejich frustrace může projevat v organizovaných protestech, které mohou mít i neočekávané

⁶⁰ COLLIER, P.: *Miliarda nejchudších: Proč se některým zemím nedaří a co s tím*. Vyšehrad. 2009. ISBN: 978-80-7429-010-7. Str. 37.

⁶¹ MURSHED, M.S & TADJOEDDIN, M.Z: *Revisiting the greed and grievance explanations for violent internal conflict*. Journal of international development, Vol. 21, Issue 1. 1/2009. Str. 87-111.

následky. Jak popisuje T.R. Gurr svou teorií⁶² o tom, že hlavní zdroj lidského násilí je mechanismus 'frustrace-agrese'. Frustrace, podle autora, nevede nezbytně k násilí, ale pokud bude dostatečně dlouhodobá a silně pocíťovaná, nakonec k násilí povede.

Použití této teorie může být velmi všestranné. Nastihuje vznik konfliktů na pomezí etnických skupin, na hranicích sousedních států, v soužití náboženských skupin i v soužití různě bohatých společenských tříd blízko u sebe.

Další pohled nabízí tzv. rutinní násilí⁶³. Tento jev se vymyká definici civilní války i obecního násilí. Jedná se o aktivní skupinové násilí, které má trvalý charakter. Rutinní násilí nemá explicitně daný politický motiv, jakým by bylo násilné svržení vlády, což má za cíl občanská válka či nepáchá násilí proto, že se v dosahu nachází konkurenční skupina s podobnými ambicemi, jako je tomu v případě komunálního násilí. Nejedná se ani o zločin⁶⁴ v pravém smyslu tohoto slova, ačkoli má mnoho podobných rysů.

Zatímco občanské války úzce souvisí s chudobou a nízkým ekonomickým růstem, rutinní násilí může být následkem relativně dostatečného ekonomického růstu tam, kde zvyšování bohatství dané společnosti není rozdělováno nerovnoměrně. Nerovnoměrné rozložení bohatství je, jak jsem zjistila, v chudých zemích, a zvláště ve skupině LDCs, velmi časté až typické. Studie⁶⁵ zabývající se vztahem rutinního násilí na jedné straně a ekonomickým růstem, chudobou a všeobecným rozvojem (včetně vzdělání) na indonéském ostrově Jáva zjistila, že vztah mezi násilím a úrovní vzdělání a mezi násilím a bohatstvím jsou nelineární.

⁶² Conflict research consortium staff: *Summary of Why men rebel*. Autor knihy: Gurr. T.R. [online]. Dostupné na WWW:<http://www.beyondintractability.org/bksum/gurr-men> (13.12.2013)

⁶³ TADJOEDDIN, M.Z. & CHOWDHURY, A. & MURSHED, S.M.: *Routine violence in the island of Java, Indonesia: Neo-malthusian and social justice perspectives*. 10/2010. Str. 2-26.

⁶⁴ Platný český trestní zákoník definuje zločin jako úmyslný trestný čin, na nějž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nad pět let.

⁶⁵ ABSTRAKT Z: Tadjoeeddin, M.Z. & Murshed, S.M.: *SOCIOECONOMIC DETERMINANTS OF EVERYDAY VIOLENCE IN INDONESIA: AN EMPIRICAL INVESTIGATION OF JAVANESE DISTRICTS*, 1994 2003. JOURNAL OF PEACE RESEARCH (IMPACT FACTOR: 1.98). 01/2007; 44(6):689-709.

Ekonomické krize měřené velikostí a dobou trvání ekonomického poklesu a vzrůsty chudoby jsou v pozitivním vzájemném vztahu s výskytem násilí. Jejich vzájemný vztah znázorněný v grafu má podobu obrácené 'u- křivky' (s maximem ve vrcholu). Vysvětlení je následující: s růstem bohatství a vzdělání ve společnosti roste i rutinní násilí. Postupem doby s tím, jak společnost akumuluje více a více bohatství a společnost je více vzdělaná, množství násilí klesá. To je způsobeno tím, že náklady příležitosti násilností zprvu klesá a tím, jak se společnost rozvíjí, později rostou, a tedy se vyplatí stále méně vytvářet konflikt.

Druhý typický příklad důvodu vzniku občanských válek je z mého pohledu méně častý. Myslím si, že většinu lidí ovládá touha po penězích, moci, slávě, atd. a tím vším, co s těmito touhami jde ruku v ruce.

Myslím si, že Afrika je kontinent s největšími extrémny. Je sice nejchudším kontinentem naší planety, nicméně pro mnohé může být překvapující, že 27 Afričanů vlastní majetek přesahující 1 miliardu USD⁶⁶. Ve světě absolutní počty lidí žijících v extrémní chudobě klesají, nicméně v Africe tomu tak není. I v dnešní době žije více než 40 % Subsaharské Afriky v absolutní chudobě⁶⁷. Na druhou stranu Afrika má údajně nejrychleji rostoucí střední třídu v celosvětovém měřítku: zhruba 313 milionů Afričanů, 34 % celkové africké populace, má denní spotřebu zboží a služeb vyšší než 2,20 USD, což činí 100% nárůst během necelých 20 let⁶⁸. Důvodem je vysoká míra návratnosti zahraničních investic, která daleko vyšší než v kterémkoli jiném rozvojovém regionu. V poslední dekádě patřilo mezi 10

⁶⁶ DOLAN, K.A.: *Number Of African Billionaires Surges To 27, Up Two-Thirds From 2012*. Forbes 13.11.2013. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.forbes.com/sites/kerryadolan/2013/11/13/number-of-african-billionaires-surges-to-27-up-two-thirds-from-2012/> (15.1.2014)

⁶⁷ OUR AFRICA: *Poverty*. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.our-africa.org/poverty> (15.1.2014)

⁶⁸ HEERALALL, N. & ABDELKRIM R.B.: *The world's fastest-growing middle class*. UHY. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.uhy.com/the-worlds-fastest-growing-middle-class/> (15.1.2014)

nejrychleji rostoucích zemí 6 států z Afriky. V roce 2011 měla nejrychleji rostoucí ekonomiku Ghana (13% růst HDP)⁶⁹.

Nicméně je nutno podotknout, že Ghana nepatří mezi skupinu LDCs a je jisté, že ani těch zbylých 5 "afrických tygrů". Pravdou je, že pouhých 32 milionů obyvatel Subsaharské Afriky se řadí do střední třídy⁷⁰, což je méně než 4% z celkové populace Subsaharské Afriky.

Za stavu všudypřítomné chudoby a přetrvávající slabě fungujícího státu, se nerodí mnoho příležitostí, jak zbohatnout. To malé množství se koncentruje na vysoké vládní posty a spřízněné podnikatele. To ovšem neznamená, že by tito politikové měli své posty bezpečně a doživotně jisté. Vždy se najdou potencionální vyzyvatelé, kteří se budou snažit dostat se k výhodám, které získají obsazením vládních pozic a jejich sídel. Nejvyšší představitelé chudých zemí tak budou vždy ohroženi vnitřním i vnějším nepřítelem.

Největší hrozbu pro nejvyšší představitele režimů chudých zemí představuje jejich nejbližší okolí. Od počátku 60. let 20. století do konce 80. let 20. století došlo v Africe k více než 70 vojenským převratům a 13 vraždám prezidentů.⁷¹ Armáda a policie v těchto případech sehrává klíčovou roli. Tyto dvě ozbrojené složky v těchto okamžicích mají politickou moc vedení země ochránit nebo sesadit. Často se stává, že zpolitizované ozbrojené složky se rozdělí na odpůrce a příznivce jedné či druhé strany, což vede ke strašlivému krveprolití a k občanské válce⁷². Mnoho afrických režimů přišlo k moci takovými státními převraty. Proto, aby se vedoucí představitelé nedemokratických režimů udrželi u moci, nezbytně potřebují podporu ozbrojených sil. Nejvyšší politický činitel je obvykle i nejvyšším vojenským představitelem, a tak může využít slibu věrnosti vlasti jednotlivých příslušníků

⁶⁹ ibid

⁷⁰ KHARAS, H.: *The emerging middle class in developing countries*. OECD. 1/2010. Str. 15.

⁷¹ DRISCOLL, J.: *Social conflict and political violence in Africa*. SPICE Stanford 2009.
<http://iis-db.stanford.edu/docs/237/SocialConflict.pdf>

⁷² např. FAISAL, A. & ASLAM M.: *A police & military backed coup d'état: Ousting of President Mohamed Nasheed from power*. 2012. [online]. Dostupné na WWW:
http://www.maldivesculture.com/pdf_files/maldives-coup-mdp-inquiry-report-june2012.pdf

ozbrojených sil, velitelů i prostých vojáků. Může také ozbrojené složky štědře dotovat peněz daňových poplatníků, z peněz z obchodu s nerostným bohatstvím nebo také z financí zahraniční pomoci. Případně může ozbrojené složky držet pod kontrolou tím, že si bude vynucovat jejich poslušnost naopak nízkými přiděly peněz či potravin.

Absolutní dlouhodobá podpora často samozvanému vedoucímu představiteli od armády anebo policie je však v takovýchto režimech jen těžko představitelná. Výsledkem takového chování jsou ozbrojené složky chudé, snadno zkorumpovatelné, špatně vycvičené a složené z neprofesionálů. Stávají se tak jen malou překážkou pro vysoce motivované a vycvičené povstalecké skupiny, které mají za cíl získat moc nad určitým územím anebo dokonce nad celou zemí. Často se tak stává v zemích, kde se nachází bohatá naleziště nerostných surovin či jiného přírodního bohatství. Povstalci tak chtějí získat kontrolu nad tímto bohatstvím, neplatit daně centrální vládě a nechávat si zisky z obchodu s nimi. I Proto jsme v Africe svědky tak častých pokusů o státní převrat a následných civilních válek. Opoziční lídři často získávají rekruty ve venkovských oblastech ve snaze mít dostatečně velkou armádu pro dobytí hlavního města a uzmout tak veškerou moc pro sebe. Pouze dostatečně veliká opozice dokáže usmrtit takový počet obyvatel, aby bylo možno definovat tento konflikt jako občanskou válku. Typicky rebelská uskupení mívají 500 až 5000 povstalců, ale mohou být daleko početnější: UNITA, povstalecká organizace v Angole na svém vrcholu čítala okolo 60 000 lidí⁷³.

2.1.2 Lidské ztráty a náklady občanské války

Během občanské války je část postižené ekonomiky nasměrována pro válečnou potřebu. Ta způsobuje nejenom přímé ničení již vyprodukovaných statků (domy, budovy, zboží, zásoby, infrastruktura, atp.) a navíc je ekonomika ochuzena o tu část, která by jinak byla zaměřena ekonomicky efektivnější využití, tedy na výrobu zboží a služeb poptávaných obyvatelstvem. Dochází tak vlastně minimálně

⁷³ COLLIER, P. & HOEFFLER, A.: *Greed and grievance in civil war*. CSAE. 13.3.2002.

ke dvojí ztrátě: přímo na ničení a nepřímo na odvádění zdrojů od produktivních činností.

Ten druhý, nepřímý efekt lze odhadnout, protože během válečných konfliktů dochází k navýšení válečných výdajů na úkor ostatních výdajů, což se projeví ve snížení ekonomického růstu ekonomiky. Pokud se neválčí, průměrná rozvojová země, definována HDP p.c. nižším než 3000 USD v cenách roku 1995, využívá okolo 2,8 % svého celkového HDP na válečné potřeby. Během občanské války, v průměru, se tento poměr zvýší na 5 %⁷⁴. Pro představu Island na své vojenské výdaje spotřebuje 0,1 % HDP, Mexiko 0,6 % HDP, Japonsko 1,0 % HDP, Česká republika 1,1 % HDP, Čína 2,0 % HDP, USA 4,0 % HDP a Rusko 4,5 % HDP; nejvyšší výdaje v současné době má Jižní Súdán (9,4 % HDP), kde probíhá občanská válka, dále Saudská Arábie a Oman, kde válečné výdaje přesahují 8 % HDP⁷⁵.

Následující graf ukazuje změnu ve velikosti HDP před a po civilní válce. Zvýšené výdaje na armádu vláda najde obvykle tím, že finanční prostředky přesune například z veřejných výdajů na školství, zemědělství, zdravotnictví či z budování infrastruktury. Stejně tak zisky firem vlastněných státem lze využít stejným způsobem. Tímto způsobem tedy dojde k trojnásobnému ekonomickému efektu civilní války uvnitř vlastních hranic: válka ničí již vybudované věci, odvádí prostředky od produktivních činností a přiškrucuje možnosti ekonomiky se zotavit.

Největší ekonomické ztráty ovšem vzniknou ničením infrastruktury. Vybudovaná infrastruktura je jednoduchým cílem pro opoziční hnutí. To je základní taktika při vedení každé války, znemožnit transport nepřátelských jednotek a zamezit efektivní komunikaci mezi vojenskými skupinami. Hlavní cíle povstalců jsou tak zásobovací trasy, telekomunikace, elektrárny, letiště, přístavy, železnice,

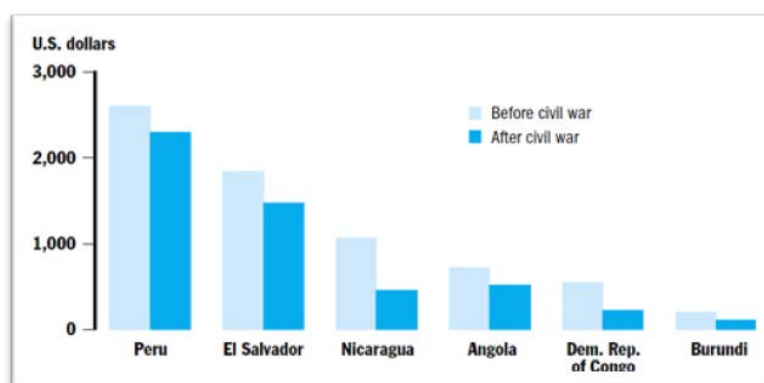
⁷⁴ COLLIER, P., ELLIOT L., HEGRE, H., HOFFLER, A., REYNAL-QUEROL, M., SAMBANIS, N.: *Breaking the conflict trap*. Světová banka. 2003. Str. 14.

⁷⁵ SVĚTOVÁ BANKA: Military expenditure (% of GDP). [online]. Dostuné na WWW: http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?order=wbapi_data_value_2012+wbapi_data_value+wbapi_data_value-last&sort=asc (15.1.2014)

silnice či mosty. Například při občanské válce v Mosambiku, která trvala více jak 15 let, bylo zničeno více jak 40 % hmotného nepohyblivého kapitálu v zemědělství, silniční infrastruktura a správních odvětvích⁷⁶. Během občanské války ve Středoamerickém Salvadoru mezi lety 1979 – 1992 je odhadováno, že byla zničena infrastruktura v hodnotě okolo 1,5 miliardy amerických dolarů⁷⁷.

Následující graf ilustruje stav ekonomiky před vypuknutím občanské války a po jejím ukončení. Dále je z grafu patrné, že čím je ekonomika postižené země slabší, tím má občanská válka silnější negativní efekt na hrubý domácí produkt.

Graf č.7: Velikost HDP před a po občanské válce

Zdroj: COLLIER, P., ELLIOT L., HEGRE, H., HOFFLER, A., REYNAL-QUEROL, M., SAMBANIS, N.: *Breaking the conflict trap*. Světová banka. 2003. Str. 14.

Snad ještě větší ztráty než na infrastrukturu způsobuje válečný konflikt tím, že z postiženého území prchá civilní obyvatelstvo. To za sebou musí zanechat většinu ze svého vlastnictví, protože prchají před nájezdy povstalců doslova pouze s tím, co mají na sobě. Pokud by se někdy vrátili, často by nenašli zhora nic.

Mnoho zemí je postiženo civilním konfliktem opakovaně, případně konflikt trvá po mnoho let. Je statisticky zjištěno, že:

⁷⁶ COLLIER, P., ELLIOT L., HEGRE, H., HOFFLER, A., REYNAL-QUEROL, M., SAMBANIS, N.: *Breaking the conflict trap*. Světová banka. 2003. Str. 15.

⁷⁷ POTTEBAUM, D. & KANBUR, R.: *Civil war, public goods and social wealth of nations*, Cornell University. 2001. Str. 7.

„Jeden rok konfliktu snižuje růst HDP postižené země okolo 2,2 %. Tedy, pokud průměrný konflikt trvá v průměru sedm let, na konci konfliktu bude ekonomika o 15 % menší, než pokud by žádný konflikt nebyl. Po konfliktu ekonomika roste v průměru o 1 procentní bod rychleji, než pokud by žádný konflikt nebyl, nicméně tento efekt se časem vytratí. Celkově je potřeba zhruba 21 let nato, aby se postižená ekonomika zotavila na předválečnou úroveň, a tak mnoho z napravovaných škod přetrvává po dlouhou dobu. Ztráta na HDP během těchto 21 let přepočítaná na současnou hodnotu v době počátku občanské války představuje 105 % původního HDP. Blahobyt občanů postižené země je dále snížen vyššími válečnými výdaji během konfliktu a po něm. Současná hodnota těchto dodatečných nákladů se odhaduje na 18 % HDP.“⁷⁸

S válkou jsou jistě spojené i jiné ekonomické náklady, které se rozdělují mezi postiženou zemi a její sousedy, jako například migraci obyvatelstva a následné šíření chorob v uprchlických táborech, kde je potřeba více potravin či léků, atp. Lze tedy odhadnout, že celkové ztráty z jedné občanské války celého postiženého regionu činí cca 65 miliard USD.⁷⁹

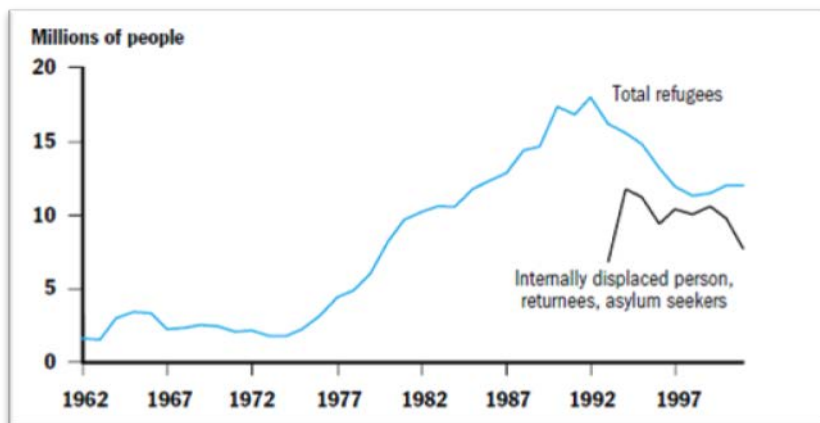
Nejstrašnější jsou však lidské ztráty. Válka snadno zničí vše, co bylo do té doby na postiženém území vybudováno. To je však nic v porovnání se ztrátami na životech a utrpením zraněných či pozůstalých. Fyzické a psychické rány nelze vyčíslit. Nejvíce obětí si však válka vezme z řad vojáků či najatých vojáků, nýbrž z řad civilního obyvatelstva. Jak jsem již zmínila, v občanské válce proti sobě stojí armády v řádech tisíců či desetitisíců, což je jen zlomek z celkové populace daného regionu. Tedy občanská válka vyžene z jejich domů statisíce lidí, kteří prchají za hranice do relativního bezpečí. Odhaduje se, že v současné době žije ve

⁷⁸ COLLIER, P. & HOEFFLER, A.: *Civil war*. Draft chapter for the Handbook of defense Economics. Oxford. 2006. Str. 24.

⁷⁹ Ibid. Str. 26

vyhnanství asi 12 milionů lidí a z toho v Africe jich je asi 3,2 milionu⁸⁰. Následující graf dokládá tento stav.

Graf č.8: Vývoj počtu uprchlíků čase

Zdroj: COLLIER, P., ELLIOT L., HEGRE, H., HOFFLER, A., REYNAL-QUEROL, M., SAMBANIS, N.: *Breaking the conflict trap*. Světová banka. 2003.

Proto i počet mrtvých na bojištích je pouhým zlomkem z celkových lidských ztrát. Náhlé a nucené přesuny statisíců obyvatel s sebou nutně přináší vznik hladomorů a rychle se šířících nemocí. Takovéto epidemie se nezastaví na hranicích a vybírají si svou daň v širokém okruhu.

Jedna studie odhaduje, že zhruba 16,2 milionů zemřelých lidí lze přímo přiřadit ke 127 identifikovaných občanským válkám mezi lety 1945 – 1999⁸¹. V další se píše, že během 1960 - 2002 padlo v bojích 1,55 milionu Afričanů, což je cca 40 % z celkového světového počtu zabitých⁸². V jiné studii se dočteme, že v důsledku občanské války v Kongu (1998 – 2004) je odhadováno, že zemřelo

⁸⁰ International rescue committee: *Frequently asked questions about refugees and resettlement*. 2013. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.rescue.org/frequently-asked-questions-about-refugees-and-resettlement> (8.1.2014)

⁸¹ DOMINIGUES, P.: *The health consequences of Mozambican civil war: an anthropometric approach*. Université Paris Sorbonne. 2010. Str. 3.

⁸² HOFFLER, A.: *Dealing with the Consequences of Violent Conflicts in Africa*. Oxford. 2008. Str. 8.

zhruba 3,9 milionů lidí. Tato občanská válka tedy připravila o život nejvíce lidí od skončení druhé světové války⁸³.

Občanské války mají mnoho obětí i proto, že spolu válčí strany, které od sebe odlišují etnickým, náboženským či jiným způsobem. V takovýchto případech dochází k nejstrašnějším krveprolitím, protože se obvykle nedodrží konvenční způsob vedení války a dochází k masakrům civilního obyvatelstva z toho důvodu, že je snadné rozpoznat 'nepřítele'. Tím, že hranice afrických států nebyly citlivě stanoveny podle etnických, náboženských, jazykových či jiných měřítek, konflikt se snadněji přenáší za hranice, a tak může konflikt ovlivnit celý region. Válka zabíjí bez rozdílu věku či pohlaví. Muži umírají na bojištích, jejich ženy, děti a ostatní rodinní příslušníci pak na útěku či v uprchlických táborech. Pro poválečnou obnovu tak není dostatek práce schopného obyvatelstva a dopady válek jsou o to citelnější.

3 Politika rozvojové pomoci

3.1 Chudoba

Chudoba je pojem, který chápe každý člověk, každá společnost. Prakticky od doby, kdy se člověk stal člověkem, jej provází chudoba. A po celou tu dobu žila naprostá většina obyvatel v chudobě. Pravděpodobně teprve v devatenáctém století byly položeny základy k tomu, aby se alespoň určitá část obyvatelstva vymanila z chudoby. A ta bohatší část planety se stále zvětšuje. A uvědomuje si, že i jinde žijí lidé, avšak tito lidé nemají možnost vlastnit a spotřebovávat to zboží a služby, které bohatší část planety považuje za samozřejmost. Příkladů je nespočet. Problém chudoby je jedním z nejcitelnějších problémů, se kterým se lidstvo snaží vypořádat. Chce ji úplně vymýtit a tam, kde to jde velmi těžko, alespoň zmírnit její dopady.

⁸³ COGHLAN, B. et al.: *Mortality in the Democratic Republic of Congo: a nationwide survey*. The Lancet 367. 2006. Str. 44

Lidé si velmi dobře uvědomují podmínky, ve kterých žijí oni sami, a ve kterých žijí ti druzí. Jedni žijí v blahobytu, konzumují více, než potřebují a druzí žijí anebo umírají v nedostatku. Snad i to je důvod, proč je již po několik desetiletí tak aktivní politika rozvojové pomoci. Vedle lidské solidarity může být významným faktorem skutečnost, že mnoho z chudých zemí jsou bývalé kolonie států nyní bohatých a ti snad můžou cítit svůj podíl viny na tom, jakých životních podmínek se bohatým zemím podařilo dosáhnout, jak mnozí podotýkají, na úkor lidí žijících v bývalých koloniích.

V dnešním globalizovaném světě se lze jen těžko ukrýt před informacemi, před realitou. Díky moderním možnostem komunikace má prakticky možnost vidět, jak se žije jinde a díky pokroku v dopravě je možno se o tom přesvědčit na vlastní oči. Svět se stává stále otevřenější a dostupnější, vzdálenosti se překonávají daleko rychleji, snadněji a častěji než kdykoliv jindy. Různé kultury jsou ve stále těsnějším spojení, dochází mezi nimi ke stále většímu kontaktu a rozdíly mezi nimi se neustále zmenšují.

To však spolu nese i méně vítané a dokonce nebezpečné jevy. Bohaté země v dnešní době čelí migračním tlakům ekonomických uprchlíků, kteří nevidí možnost, jak sobě nebo své rodině zabezpečit důstojný život v rodné zemi, a tak se snaží vydat na nejistou cestu do bohatých zemí, v hledáčku nelegálních organizací, které pašují drogy, zbraně ale i lidi do jiných zemí. Tím tak ohrožují bezpečnost a stabilitu vyspělých zemí.

3.1.1 Definice chudoby

Pojem chudoba není bez dalších upřesnění dostatečně specifický. Obecně lze ale tvrdit, že pod tímto pojmem se rozumí 'výrazné snížení blahobytu', čímž se rozumí fakt, že chudí lidé nemají příjem nebo spotřebu vyšší než je předem stanovená minimální hodnota. V tomto pohledu převažuje peněžní faktor. Chudoba může být spojena se specifickou spotřebou statku či služby.

Světová banka chudobu definuje jako nedostatek nebo nemožnost dosáhnout společensky přijatelné životní úrovně. Pod nedostatkem si můžeme

představit situaci, kdy daná osoba nedisponuje finančními prostředky. Tedy osoba je považována za chudou, pokud nemá dostatek základních potravin nebo zajištěné bydlení, případně nemá dostatečný příjem na to, aby si uspokojila tyto potřeby. Pod pojmem neschopnost rozumíme selhání schopnosti být členem ve společnosti. Příkladem tohoto může být postižený člověk, který kvůli svému postižení nemusí mít dostatečné příjmy a dále má sníženou možnost (v tomto případě mobilitou) směnit svůj příjem za poptávané zboží či služby. Životní úroveň představuje takový standard, který daná společnost v dané době považuje za přijatelný. Příkladem může být počítač, který je ve vyspělých zemích považován za součást vybavení každé domácnosti, kdežto v jiných zemích může být považován za luxus.

Na chudobu lze současně nahlížet jako na dva koncepty:

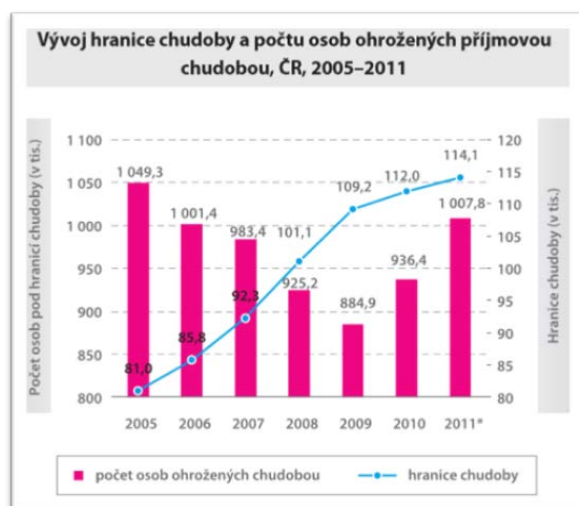
- (a) relativní
- (b) absolutní.

Relativní chudoba vyjadřuje životní úroveň definovanou ve vztahu k bohatství ostatních lidí ve společnosti. V tomto smyslu vyjadřuje chudoba příjmovou či spotřební nerovnost. Tak lze například určit, že jednotlivec patří mezi chudé, protože má příjmy poloviční, než činí průměr v dané společnosti. To ovšem znamená, že pokud rostou příjmy bohatší části společnosti, stále více lidí spadá pod tuto hranici. Nedostatkem tohoto konceptu je skutečnost, že pokud příjmy obyvatelstva nebudou naprosto shodné, nelze vymýtit relativní chudobu. Aby k tomu došlo, museli by všichni členové dané společnosti mít stejné příjmy a bohatství by muselo být rovnoměrně rozděleno napříč celou společností.

O snižování příjmových rozdílů mezi obyvatelstvem se stará sociální politika, kdy dochází k redistribuci bohatství od středně příjmových a vysoko příjmových skupin obyvatelstva k nízko příjmovým skupinám, a to pomocí zdanění ekonomické aktivity.

Relativní chudoba tudíž nemá vypovídací schopnost při mezinárodním porovnávání. Například v České republice v roce 2010⁸⁴ byla stanovena hranice ohrožení příjmovou chudobou ve výši 9329 Kč čistého měsíčního příjmu na jednu osobu, což představuje denní spotřebu všech statků a služeb zhruba 310 Kč, respektive 10,5 USD. Následující graf ukazuje vývoj počtu osob ohrožených chudobou v Česku. Z něj je patrné, že do roku 2009 se tento počet snižoval, ale s dopadem globálního ekonomického zpomalení se tento trend obrátil a počet ohrožených českých občanů roste.

Graf č.9: Vývoj hranice chudoby a počtu osob ohrožených chudobou

Zdroj: ČSÚ: *Roste podíl osob pod hranicí příjmové chudoby*. Statistika&my. 5/2012. Str. 21.

Chudoba v absolutním pojetí vyjadřuje stav charakterizovaný těžkým nedostatkem základních lidských potřeb, včetně potravin, nezávadné pitné vody, hygienických zařízení, zdraví, přístřeší, vzdělávání a informací. To závisí nejen na příjmu, ale také o přístupu k sociálním službám. Tento koncept je použitelný pro mezinárodní porovnávání a od roku 1981 jej používá i Světová banka. V roce 2008 byla stanovena absolutní výše chudoby na 1,25 USD v paritě kupní síly.

⁸⁴ ČSÚ: *Roste podíl osob pod hranicí příjmové chudoby*. Statistika&my. 5/2012. Str. 21.

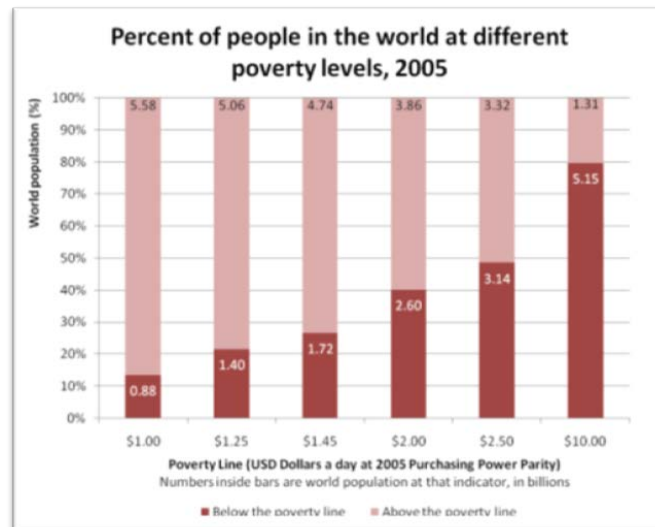
3.1.2 Chudoba v dnešním světě

Po celém světě, v bohatých i chudých zemích vždy existovala chudoba. Ve většině zemí je nerovnost v bohatství mezi chudými a bohatými vysoká anebo se dokonce zvětšuje, a to zejména ve vyspělých zemích skupiny OECD⁸⁵. Většina obyvatel naší planety si totiž může dovolit utracet pouze pár USD denně.

Ti nejchudší z nás též nemají dostatečný přístup k zajištění zdraví, vzdělání či jiným službám. Hlad, podvýživa a choroby ohrožují nejvíc právě tuto skupinu obyvatel. Nejchudší lidé jsou též často vytěsňováni na okraj společnosti a mají velmi malé zastoupení ve veřejných či politických debatách a rozhodovacích procesech, kvůli čemuž mají ještě více zhoršené možnosti vymanit se z chudoby. Následující graf ukazuje rozdělení světové populace podle denní spotřeby v roce 2005. Dokládá, že 1,4 miliardy lidí žilo v roce 2005 pod světově uznávanou hranicí absolutní chudoby.

⁸⁵ BABONES, S. OECD: *Inequality Rising Faster than Ever*. 19.5.2013. [online]. Dostupné na WWW: <http://inequality.org/oecd-report-inequality-rising-faster/> (5.2.2014)

Graf č.10: Podíl lidí žijících na různých hranicích chudoby

Zdroj: SVĚTOVÁ BANKA: World development indicators. 2008

3.1.2.1 Mění se trend ve vývoji chudoby

Objevují se informace o tom, že problém globální chudoby se mění. Vychází najevo, že zhruba 72 % lidí, spotřebovávajících méně než 1,25 USD denně nežije v chudých zemích, nýbrž ve středně příjmových zemích. Toto je zásadní změna oproti situaci před dvěma dekádami, kdy zhruba 93 % chudých žilo v nízko příjmových zemích⁸⁶. K tomu dochází podle autora proto, že některé chudé země zbohatly natolik, že dnes patří do středně příjmové skupiny. Jinými slovy - části z tamních populací zbohatly natolik, že v průměru se jejich země zařadily mezi středně příjmové a ty chudší části obyvatelstva zůstaly stejně chudé jako dříve. I proto dochází k nárůstu nerovnosti uvnitř populací. Ti bohatší neustále bohatnou a ti chudí jsou neustále chudí.

⁸⁶ THE GUARDIAN : *Which bottom billion?* [online]. Dostupné na WWW: <http://www.theguardian.com/global-development/datablog/2010/sep/14/bottom-billion-poverty#data> (10.12.2013)

3.2 Rozvojová politika

3.2.1 Definice rozvojové pomoci

Zde je vhodné si uvědomit rozdíl mezi rozvojovou a humanitární pomocí. Humanitární pomoc se vyznačuje materiální a logistickou pomocí za účelem zmírnění dopadů přírodních či lidmi vyvolaných katastrof. Hlavním cílem humanitární pomoci je zahraňovat lidské životy, zmírňovat utrpení a zajišťovat určitou úroveň lidské důstojnosti. Jejím důležitým znakem je to, že se poskytuje krátkodobě nebo je tak aspoň zamýšlena.

Na druhou stranu rozvojová pomoc má podobu finančních toků od vyspělých zemí a různých rozvojových organizací a je poskytována za účelem všeobecného rozvoje v rozvojových zemích (tím je myšlen rozvoj ekonomický, sociální, společenský či environmentální). Rozvojová pomoc má dlouhodobý charakter a jejím primárním cílem je snižování světové chudoby.

Přesnější definici rozvojové pomoci poskytuje Výbor pro rozvojovou pomoc DAC, který vznikl v roce 1961 a v dnešní době sdružuje 22 států, které poskytují 95 % z celkové světové rozvojové pomoci⁸⁷. Tedy, pod oficiální rozvojovou pomocí (ODA) se rozumí: granty a půjčky proudící do rozvojových zemí ve formě grantů nebo zvýhodněných půjček, jsou poskytovány vládami či vládními institucemi. Jsou poskytovány s hlavním cílem podpory ekonomického rozvoje a prosperity v recipientské zemi. Jsou poskytovány za nižších finančních podmínek, kde alespoň 25 % této půjčky musí být ve formě grantu⁸⁸.

Země, které mají možnost čerpat finanční prostředky oficiální rozvojové pomoci, se dělí do následujících kategorií dle ekonomické výkonnosti, měřené velikostí HDP na hlavu⁸⁹:

⁸⁷ KAPLAN, M. a kol.: *Rozvojová politika vyspělých zemí (OECD/DAC)*. 2012. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.rozvojovka.cz/rozvojova-politika-vyspelych-zemi-oecd-dac> (10.12.2013)

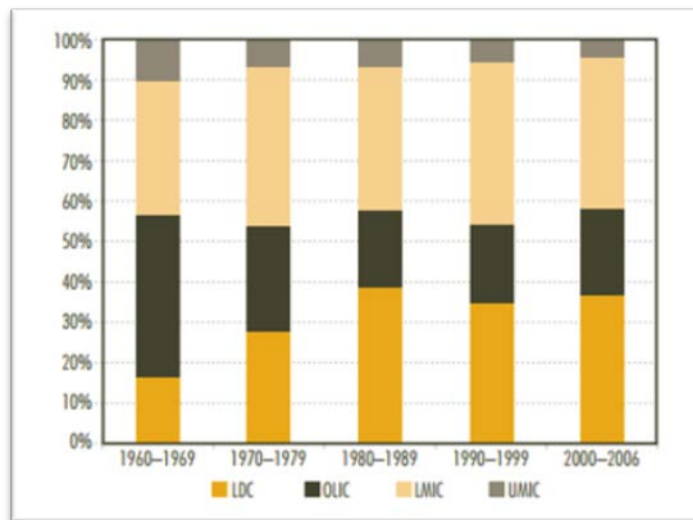
⁸⁸ OECD: Is it ODA? OECD Factsheet. 2008.

⁸⁹ SVĚTOVÁ BANKA: *Aid architecture*. 5/2008. Str. 7.

- (a) země s nízkými příjmy (tzv. low income countries, LIC), jejichž HDP na jednoho obyvatele je nižší než 1005 USD ročně
- (b) země s nižšími středními příjmy (lower middle income countries, LMIC), jejichž HDP na jednoho obyvatele je v rozmezí 1006 – 3975 USD ročně
- (c) země s vyššími středními příjmy (upper middle income countries, UMIC), jejichž HDP na jednoho obyvatele je v rozmezí 3975 – 12275 USD ročně

Mezi země s nízkými příjmy řadíme i již definované nejméně rozvinuté země (least developed countries, LDC), které dostávají zvláštní pozornost v rámci rozvojové politiky, jelikož jsou vnímány jako značně znevýhodněné oproti ostatním nízkopříjmovým zemím a riziko, že se nevymaní z chudoby, je vnímáno mezinárodním společenstvím jako vysoké. Tímto se skupina zemí s nízkými příjmy rozdělí na nejméně rozvinuté země a na skupinu zemí označovanou jako ostatní země s nízkými příjmy - OLIC.

Graf č. 11: Poměr ODA rozvojovým zemím dle jejich zařazení

Zdroj: SVĚTOVÁ BANKA: *Aid architecture*. 5/2008

Výše uvedený graf ukazuje vývoj procentuálních toků ODA do jednotlivých recipientských skupin od roku 1960. Z grafu lze vyčíst minimálně dva důležité závěry.

- (1) Poměr finančních zdrojů směřovaných do skupiny zemí s nižšími středními příjmy se v průběhu pěti dekad prakticky nezměnil a tvoří největší část z celkově poskytnutých rozvojových prostředků, a
- (2) Výrazně vzrostla finanční podpora nejméně rozvinutých zemí.

3.2.2 Hlavní dárci rozvojové pomoci

Rozvojová pomoc, respektive systém jejího poskytování, je velmi složitý a není předmětem tento proces popisovat. Dva hlavní kanály, kterými rozvojová pomoc proudí, jsou vládní a nevládní zdroje. O oficiální rozvojovou pomoc se jedná v případě, kdy vláda z příjmů svého státního rozpočtu poskytne určenou sumu. Nevládní pomoc je pak v největší míře realizována celosvětově působícími neziskovými organizacemi, nadacemi, církevními a charitativními organizace, ale i právníckými a fyzickými osobami. V této práci se soustředím na oficiální rozvojovou pomoc – ODA.

Dále je důležitým dělením oficiální rozvojové pomoci na bilaterální a multilaterální.

- (a) Bilaterální pomoc znamená to, že donorská země své finanční prostředky poskytuje přímo zemi recipientské. Účastní se jí tedy pouze dvě strany.
- (b) Multilaterální pomocí rozumíme případy, kdy finanční prostředky ze státních rozpočtů putují nejdříve k rozvojovým organizacím a tam se teprve rozhodne, jak bude s těmito prostředky vynaloženo.

V současné době tvoří bilaterální pomoc zhruba 70 % a multilaterální asi 30 % oficiálně poskytované rozvojové pomoci⁹⁰.

⁹⁰ OECD StatExtracts. Total flows by donor countries. (ODA+OOF+Private) [DAC1]. [online].

3.1.2014. Dostupné na WWW: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TABLE1> (20.1.2014)

3.2.2.1 Mezinárodní měnový fond (IMF)

Mezinárodní měnový fond byl založen v roce 1944 na základě usnesení mezinárodní konference konané v americkém Bretton Woods. Cílem konference bylo vytvořit rámec pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, která by vedla k více stabilní a prosperující globální ekonomice. Základním cílem bylo vybudovat rámec pro budoucí hospodářskou spolupráci, prostřednictvím které by se předešlo opakování katastrofálních hospodářských politik, které přispěly k velké hospodářské krizi z roku 1930 a následně i k druhé světové válce. Podstatou tohoto systému bylo stanovit pevné směnné kurzy světových měn k americkému dolaru, který byl sám fixován pevným kurzem ke zlatu⁹¹. Od tohoto fixního systému bylo v roce 1971 upuštěno a MMF má dnes především tyto priority⁹²:

- (a) poskytovat fórum pro spolupráci na mezinárodních měnových problémech
- (b) usnadnit růst mezinárodního obchodu
- (c) podporu stability směnných kurzů a otevřený systém mezinárodních plateb
- (d) krátkodobě půjčovat zemím devizové prostředky, které se dostanou do problému s platební bilancí

K dnešnímu dni má MMF 188 členů. Každý člen se zavazuje poskytnout určitý objem peněz – tzv. kvóta – pro potřeby Fondu, která se určuje podle relativní velikosti ekonomiky členské země. Kvóta tak určuje, jakou váhu má daná země v rámci rozhodovacího procesu uvnitř MMF a stejně tak určuje maximální objem finančních prostředků, která může členská země čerpat. Největší kvótu mají USA –

⁹¹ ROTHBARD, M. *Peníze v rukou státu*. Praha: Liberální institut, 2001. [ISBN 80-86389-12-X](#). S. 95 - 97.

⁹² MMF. *About the IMF: What do we do*. [Online]. Dostupné z WWW: <http://www.imf.org/external/about/whatwedo.htm#top> (20.1.2014)

zhruba 17 %, kvóta České republiky činí 0,46 %, nejslabší členové mají váhu svého hlasu v řádu setin procenta.

Když členská země žádá o úvěr, poskytne MMF zemi peníze potřebné k obnově nebo stabilizaci své měny, obnově ekonomického růstu či k možnosti pokračovat v nákupu dovážených statků či služeb. Mezi nabízené typy úvěrů patří:

- (a) Úvěry 'Poverty Reduction and Growth Facility' (PRGF). Jedná se o nízkou úročené půjčky pro země s nízkými příjmy s cílem snížit chudobu a zlepšit ekonomický růst těchto zemí.
- (b) Úvěry 'Exogenous Shocks Facility' (ESF). Jedná se o úvěry pro země s nízkými příjmy, postižené negativními ekonomickými událostmi, které jsou těžko ovlivnitelné tamní vládou. Tyto události mohou zahrnovat razantní změny cen komodit, přírodní katastrofy či války, které mohou narušovat obchod.
- (c) Úvěry 'Stand by arrangements' (SBA), jsou použity na pomoc zemím s krátkodobým problémem s platební bilancí.
- (d) Úvěry 'Extended fund facility' (EFF) se používají pro pomoc zemím postižených s dlouhodobě nevyrovnanou platební bilancí, která vyžadují ekonomické reformy.
- (e) Úvěry 'Supplemental reserve facility' (SRF) je určena ke krátkodobému financování tam, kde je zapotřebí velkých finančních objemů. Příkladem může být nenadálý odliv zahraničního kapitálu země.
- (f) Úvěry 'Emergency assistance loans' nabízejí pomoc při mimořádných událostech. Ty jsou navrženy tak, aby poskytovaly pomoc zemím, které byly postiženy přírodní katastrofou nebo nedávno prodělaly válku.

3.2.2.2 Světová banka (WBG)

Stejně jako MMF i Světová banka byla založena v roce 1944 v Bretton Woods. Jejím původním cílem byla poválečná obnova Evropy. V současné době funguje Světová banka jako mezinárodní organizace, která bojuje proti chudobě tím, že nabízí rozvojovou pomoc zemím se středními a nízkými příjmy. Poskytuje

jim nízkoúročené půjčky, bezúročné úvěry a granty za účelem podpory investic v oblastech vzdělání, zdravotnictví, veřejné správy, infrastruktury, zemědělství, rozvoje finančního i soukromého sektoru či životního prostředí a přírodních zdrojů.

Světová banka má taktéž 188 členů. I zde mají USA nejsilnější relativní váhu svého hlasu (15 %), jelikož přispívají 16 % do jejího rozpočtu. Skupina Světové banky se skládá z 5 institucí, z nich každá je zaměřena na samostatnou část rozvojové problematiky:

- (a) Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (IBRD – International Bank for Reconstruction and Development)

Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (IBRD) si klade za cíl snižování chudoby v zemích se středními příjmy a bonitních chudších zemích a podporu udržitelného rozvoje prostřednictvím nízko úročených půjček, záruk, produktů pro řízení rizik, a analytických a poradenských služeb. Byla založena v roce 1944 jako původní instituce skupiny Světové banky. IBRD získává většinu svých prostředků na světových finančních trzích.

- (b) Mezinárodní asociace pro rozvoj (IDA – International Development Association)

Mezinárodní asociace pro rozvoj pomáhá nejchudším zemím na světě. Byla založena roku 1960. IDA usiluje o snižování chudoby poskytováním úvěrů a granty na programy, které mají za cíl podporovat hospodářský růst, snižovat nerovnost a zlepšovat životní podmínky lidí. IDA je jedním z největších zdrojů pomoci pro 82 nejchudších zemí světa, z nichž 40 leží v Africe, kde má i největší působnost. Svou činností doplňuje IBRD, rozdílný je však systém půjček. Je to největší zdroj finančních prostředků od dárců základních sociálních služeb v těchto zemích.

IDA půjčuje peníze za zvýhodněných podmínek. To znamená, že IDA účtuje malý nebo žádný úrok a splátky jsou rozloženy do období od 25 do 40 let včetně 5 - 10 letého období odkladu. IDA také poskytuje granty pro země ohrožené dluhovou nouzí.

- (c) Mezinárodní finanční korporace (IFC - International Finance Corporation) je největší rozvojová instituce globální zaměřena výhradně na soukromý sektor v rozvojových zemích. Operuje ve více jak stu rozvojových zemí. Je zaměřena na společnosti a finanční instituce na rozvíjejících se trzích a jejím cílem je pomáhat vytvářet pracovní místa, vytvářet daňové příjmy, zlepšovat řízení podniku a zmírňovat jejich vliv na životní prostředí. Byla založena roku 1956.
- (d) Multilaterální agentura pro investiční záruky (MIGA - Multilateral Investment Guarantee Agency) byla založena až v roce 1988 a klade si za cíl podporovat přímé zahraniční investice v rozvojových zemích. Kromě poskytování pojištění proti politickému riziku firmám, které chtějí investovat v rozvojových zemích, MIGA nabízí i poradenské služby pro vlády rozvojových zemí. Organizace také pomáhá tamním najít nejlepší způsoby, jak přilákat zahraniční investice. Ostatní služby ze strany MIGA zahrnují licenční ujednání, franchising a technologickou podporu.
- (e) Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů (ICSID - International Centre for Settlement of Investment Disputes) bylo založeno v roce 1966. Primárním účelem ICSID je poskytovat zázemí pro smírčí a rozhodčí řízení mezinárodních investičních sporů.

3.2.3 Rozvojová pomoc

Primárním cílem politiky rozvojové pomoci je vymýtit chudobu. Jak ukazuje následující tabulka, za posledních 30 let se počet lidí žijících za méně než 1,25 USD neustále snižuje. Tento fakt sám o sobě je velmi povzbudivý.

Tabulka č.2: Vývoj počtu lidí žijících na hranici absolutní chudoby

Region or country	1981	1984	1987	1990	1993	1996	1999	2002	2005	2008
People living on less than 2005 PPP \$1.25 a day (millions)										
East Asia & Pacific	1,097	970	848	926	871	640	656	523	332	284
China	835	720	586	683	633	443	446	363	212	173
Europe & Central Asia	8	7	7	9	14	18	18	11	6	2
Latin America & Caribbean	43	53	49	53	53	54	60	63	48	37
Middle East & North Africa	16	15	15	13	12	12	14	12	10	9
South Asia	568	574	593	617	632	631	619	640	598	571
India	429	427	443	448	462	463	473	484	466	445
Sub-Saharan Africa	205	239	257	290	330	349	376	390	395	386
Total	1,938	1,858	1,768	1,909	1,910	1,704	1,743	1,639	1,389	1,289
Share of people living on less than 2005 PPP \$1.25 a day (percent)										
East Asia & Pacific	77.2	65.0	54.1	56.2	50.7	35.9	35.6	27.6	17.1	14.3
China	84.0	69.4	54.0	60.2	53.7	36.4	35.6	28.4	16.3	13.1
Europe & Central Asia	1.9	1.6	1.5	1.9	2.9	3.9	3.8	2.3	1.3	0.5
Latin America & Caribbean	11.9	13.6	12.0	12.2	11.4	11.1	11.9	11.9	8.7	6.5
Middle East & North Africa	9.6	8.0	7.1	5.8	4.8	4.8	5.0	4.2	3.5	2.7
South Asia	61.1	57.4	55.3	53.8	51.7	48.6	45.1	44.3	39.4	36.0
India	59.8	55.7	54.1	51.3	49.7	47.2	45.6	44.5	40.8	37.4
Sub-Saharan Africa	51.5	55.2	54.4	56.5	59.4	58.1	57.9	55.7	52.3	47.5
Total	52.2	47.1	42.3	43.1	41.0	34.8	34.1	30.8	25.1	22.4

Zdroj: Světová banka: *World development indicators*. 2012. Str. 72

Další srovnání však tak optimisticky nevyznívá. Odhaduje⁹³ se, že v roce 2010 žilo pod hranicí chudoby 21 % populace ve všech rozvojových zemích; v roce 1990 to bylo 43 % a v roce 1981 až 52 %. V absolutních číslech žije pod hranicí extrémní chudoby v současné době okolo 1,22 miliardy lidí, tento počet začal výrazněji klesat až po roce 1990. Na druhou stranu počet lidí, kteří žili pod hranicí 2 USD denně v roce 2010, činil 2,4 miliardy, což je jen nepatrné zlepšení oproti roku 1981, kdy podle odhadů žilo pod touto hranicí 2,59 miliardy obyvatel.

Jak již víme, žijeme v době, kdy rozvojové země prožívají dramatický nárůst počtu obyvatel a na rozdíl od rozvinuté části naší planety, tento nárůst, jak se zdá, není doprovázen dostatečně silným ekonomickým růstem. Nemyslím si však, že je vhodné porovnávat situaci v Západní Evropě a Severní Americe na přelomu 18. a 19. století se situací v rozvojových zemích dnešní doby.

⁹³ SVĚTOVÁ BANKA: *Poverty overview*. 2014. [online]. Dostupné z WWW: <http://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview> (5.2.2014)

Současnou situaci rozvojových zemí nelze porovnávat ani se situací po skončení druhé světové války, kdy prostřednictvím tzv. Marshallova plánu došlo k úspěšné obnově válkou poničené Evropy. Tento fakt vedl k tomu, že po dlouhou dobu rozvojová politika modelovala svoje aktivity podle tohoto vzoru⁹⁴. V této době byla velmi často používána politika tzv. „big push“, která spočívala v masivním napumpování financí do dané ekonomiky, jelikož tamější zdroje financování podle tohoto modelu byly nedostatečné k nastartování udržitelného ekonomického růstu. Jakási obdoba Marshallova plánu byla použita na vyřešení chudoby zemí tehdejšího Třetího světa.

Pod tímto úhlem ekonomického myšlení vznikl již notoricky známý koncept pasti chudoby. Ten nám v kostce říká, že chudé země zůstávají chudé, protože nemají dostatek peněz k tomu, aby mohly začít investovat a následně i ekonomicky růst. Proto by jim mělo stačit potřebný kapitál dodat zvenčí a ekonomický růst se nezbytně dostaví. Historie nám však ukazuje, že tomu tak nebylo. Ještě totiž před dvěma stoletími byla Evropa zhruba stejně chudá jako zbytek světa a žádné externí financování nebylo k dispozici. Přesto však začala bohatnout až do současné doby.

Od roku 1945 utratil Západ přes 2,3 trilionu USD na rozvojovou pomoc⁹⁵. Toto se někomu může zdát jako obrovské číslo. Nicméně pro porovnání je nutné dodat, že v roce 2012 celkové světové válečné výdaje činily 1,756 trilionu USD⁹⁶. A dále, že hrubý domácí produkt všech zemí afrického kontinentu činí cca 2 triliony USD⁹⁷.

⁹⁴ HJERTHOLM, P. & WHITE, H.: Survey of foreign aid: history, trends and allocations. University of Copenhagen, Discussion paper 00-04. 2000. Str. 10.

⁹⁵ EASTERLY, W.: Břímě bílého muže: proč pomoc Západu Třetímu světu selhává?. Academia. Praha. 2010. ISBN: 978-80-200-1776-5. Str. 14.

⁹⁶ SHAH, A.: *World military spending*. 30.6.2013. [online] dostupné na WWW: <http://www.globalissues.org/article/75/world-military-spending> (5.2.2014)

⁹⁷ ZAWYA: Africa's GDP: USD29trn by 2050? 8.1.2013. [online] dostupné na WWW: http://www.zawya.com/story/Africas_GDP_USD29trn_by_2050-ZAWYA20130108050349/ (5.2.2014)

3.3 Účinnost rozvojové pomoci

Otázka účinnosti rozvojové politiky je velmi zajímavá, jelikož na toto téma existuje nepřehledné množství literatury s nejednoznačnými závěry. Musím dodat, že toto téma má i politický charakter. Obecně lze shrnout, že existují tři závěry: rozvojová pomoc pozitivně ovlivňuje růst, rozvojová pomoc negativně ovlivňuje růst a rozvojová pomoc nemá měřitelný vliv na ekonomický růst:

„Naším hlavním závěrem je, že je možné najít pozitivní i negativní dopady rozvojové pomoci na růst. Tyto odhady však neobstojí, pokud podrobíme jejich robustnost množství specifikací výzkumných pracovníků. Stručně řečeno, je obtížné rozeznat jakýkoli systematický účinek podpory na růst v rámci dostupného panelu dat.“⁹⁸

Tomuto závěru odpovídá i tabulka vypovídající o vztahu ekonomického růstu a množství půjček od rozvojových agentur. Ukazuje nám, že různé země, avšak zhruba stejně chudé – většina patří do skupiny LDC, zaznamenávají různá dlouhodobá tempa ekonomického růstu.

⁹⁸ RAJAN, R.G. & SUBRAMANIAN, A.: *Aid and growth: what does the Cross-country evidence really show?* NBER WP 11513. 2005. Str. 17.

Tabulka č.3: Africké země – počet půjček vs. Růst HDP

	POČET PŮJČEK OD SVĚTOVÉ BAN- KY A MMF V LETECH 1980-1999	ROČNÍ MÍRA RŮSTU NA HLAVU OD DATA PRVNÍ PŮJČKY (%)	ROČNÍ MÍRA INFLA- CE OD PRVNÍ PŮJČ- KY, OBDOBÍ OD PRV- NÍ PŮJČKY DO ROKU 1999 (%)
AFRICKÉ ZEMĚ, KTERÉ BYLY V LETECH 1980-1999 V PRVNÍ DVACÍTKE RESTRUKURALIZAČNÍCH PŮJČEK			
Niger	14	-2,30	2
Zombie	18	-2,10	58
Madagaskar	17	-1,80	17
Togo	15	-1,60	5
Pobřeží slonoviny	26	-1,40	6
Malawi	18	-0,20	23
Mali	15	-0,10	4
Mauritánie	16	0,10	7
Senegal	21	0,10	5
Keňa	19	0,10	14
Ghana	26	1,20	32
Uganda	20	2,30	50

Zdroj: EASTERLY, W.: *Břímě bílého muže: proč pomoc Západu
Třetímu světu selhává?* Academia. Praha. 2010. ISBN: 978-80-
200-1776-5. Str. 77

Na tomto místě bych se chtěla vrátit ke grafu č. 1, který porovnává podíly oficiální rozvojové pomoci, které tečou do oddělených skupin rozvojových zemí. Ze závěru (2) plyne zajímavý postřeh, že objem oficiální rozvojové pomoci se za posledních 50 let více než zdvojnásobil, nicméně procentuální poměr lidí žijících v LDC pod hranicí absolutní chudoby se snížil pouze nepatrně a hlavně v absolutních číslech se počet takto žijících lidí téměř zdvojnásobil.

Fakt, že se příliš nezměnil poměr ODA do zemí s nižšími středními příjmy, naznačuje, že půjčené peníze těmto zemím dokáží přinést pozitivní užitek. Na druhou stranu, peníze určené zemím, které jsou dlouhodobě chyceny do pasti konfliktů, žádná finanční pomoc nepomůže, ať už jsou sebevětší. Tam, kde válka opakovaně, tam nemůže dojít k ekonomickému růstu a potažmo k všeobecnému blahobytu pro tamní obyvatelstvo. LDC země mají nejvyšší riziko občanských válek, jsou zde i nejpočetnější, proto, ale nejenom proto, jsou nejméně rozvinuté.

4 Média a pomoc rozvojovým zemím

Kvalita pomoci je mnohem důležitější než samotná pomoc, protože bez koordinace mezi dárci a průzkumu potřeb nelze efektivně pomoc poskytnout. Špatně zkoordinovaná pomoc může být nejen málo účinná, ale může mít dokonce i negativní následky.

V případě pomoci rozvojovým zemím hrají média velmi důležitou roli. Pomocí nich se rozvojové země dostanou do centra pozornosti a mediální pokrytí dané události významně ovlivní chování dárců a tím také poskytování pomoci. Rozvojové země se objevují v médiích obvykle jen tehdy, pokud dojde k vyhocení krizové situace, která se dostane do globálních zpravodajských sítí, nebo mohou dané téma označit jako exotické. To je do určité míry spojeno s ekonomickým tlakem, ve kterém se většina médií nachází⁹⁹.

Tzv. efekt CNN (CNN effect) vypovídá o tom, jaký vliv má intenzita zveřejňování určité události v mezinárodních médiích na pomoc ostatních států a veřejnosti. Pomocí rychlého mediálního přenosu je možné zajistit výraznou reakci politiků a veřejnosti. Efekt CNN se nevztahuje pouze na vysílání světoznámé americké televizní stanice, ale na mediální pokrytí mimořádných událostí všeobecně. Štědrost dárců je ovlivňována tím, jak moc je daná událost medializovaná, a závisí především na obrazovém materiálu. Takový materiál musí být výstižný, humánní a zveřejňovaný během určité doby. Informace o pomoci rozvojovým zemím musí být hlavně pro média prioritou. O co složitější pomoc se jedná, tím hůř se o ní v médiích informuje. Složitější podmínky pro poskytování pomoci proto často znamenají mnohem méně prostředků na pomoc^{100,101}.

⁹⁹ KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc. Člověk v tísní, společnost při ČT*, o. p. s., 2007

¹⁰⁰ ibid

¹⁰¹ ROBINSON, P.: *The CNN Effect, The myth of news, foreign policy and intervention*. London, Routledge 2002

4.1 Mediální pokrytí rozvojové spolupráce

Témata, která se objevují v médiích určují zpravodajské organizace a média, která podléhají vlivům společnosti. Zpravodajská kritéria uvedená níže objasňují, proč rozvojová spolupráce a rozvojové země nejsou středem pozornosti českých novin, rozhlasových a televizních stanic.

Aby se událost stala zprávou, musí vyhovovat určitým organizačním a kulturním kritériím. Událost musí splňovat co nejvíce těchto kritérií nebo jedna z vlastností musí být velmi výrazná. Na základě těchto zpravodajských kritérií může daná událost překročit práh pozornosti médií a stát se předmětem zpravodajství. Toto překročení je důležité zejména proto, že média mají tendenci zdůrazňovat význam zpráv, kterým se věnují ^{102,103}

Zpravodajská kritéria lze dělit do dvou základních skupin:

- 1) Obecné hodnoty – sociokulturní a organizační vlastnosti vyhledávaných událostí
- 2) Zpracovatelské hodnoty – možnosti zpravodajského ztvárnění

4.1.1 Obecné hodnoty

4.1.1.1 Výskyt

Jedná se o časový interval, který je potřebný k tomu, aby se událost dostatečně rozvinula. Současně je to míra harmonie mezi vývojem události a rytmem práce daného média. Kratší události, které více vyhovují médiím, mají větší pravděpodobnost, že se stanou zprávou. Proto se v médiích více objevují zprávy o krátkodobých humanitárních katastrofách

¹⁰² KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc. Člověk v tísní, společnost při ČT*, o. p. s. 2007

¹⁰³ ZPRAVODAJSKÉ HODNOTY [online]. Dostupné na WWW: <http://jakoslovitmedia.cz/2013/01/05/zpravodajske-hodnoty> (10.1.2014)

než o rozvojové spolupráci ^{104,105}.

4.1.1.2 Blížkost

Tímto pojmem se rozumí prostředí kulturně a sociálně blízké médiu a jeho příjemcům. To znamená, že k upoutání pozornosti českých médií stačí např. jedna oběť nehody na českých silnicích, zatímco v Japonsku se musí jednat o řetězovou dopravní nehodu s desítkami mrtvých, aby se o této události v českých médiích hovořilo. Tuto zpravodajskou hodnotu lze však překonat tím, že se bude více psát nebo hovořit o českých projektech v cizině (např. česká škola v Etiopii). Dále jsou také zajímavé rozhovory s Čechy, kteří působí v rozvojovém světě ^{106,107}.

4.1.1.3 Jednoznačnost

Média mají v oblibě události, které jsou jasné, jednoznačné a srozumitelné. Takové události mají větší šanci stát se zprávou. Média si také všímají nejednoznačných a složitých událostí, ale mají tendenci je uvádět jako jednoznačné a srozumitelné ^{108,109}.

4.1.1.4 Jednoduchost

Jednoduché a snadno vysvětlitelné události přitahují pozornost médií. I z tohoto důvodu se ve zprávách více objevuje humanitární pomoc než rozvojová spolupráce ¹¹⁰.

¹⁰⁴ KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc*. Člověk v tísní, společnost při ČT, o. p. s. 2007

¹⁰⁵ NOVÁKOVÁ, R.: *LEKCE – Zpravodajské hodnoty*. [online]. Dostupné na WWW: http://medialnivychova.fsv.cuni.cz/MVP-55-version1-2006_JJB338_1_novakova.doc (10.1.2014)

¹⁰⁶ KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc*. Člověk v tísní, společnost při ČT, o. p. s., 2007

¹⁰⁷ NOVÁKOVÁ, R.: *LEKCE – Zpravodajské hodnoty*. [online]. Dostupné na WWW: http://medialnivychova.fsv.cuni.cz/MVP-55-version1-2006_JJB338_1_novakova.doc (10.1.2014)

¹⁰⁸ ZPRAVODAJSKÉ HODNOTY [online]. Dostupné na WWW: <http://jakoslovitmedia.cz/2013/01/05/zpravodajske-hodnoty> (10.1.2014)

¹⁰⁹ NOVÁKOVÁ, R.: *LEKCE – Zpravodajské hodnoty*. [online]. Dostupné na WWW: http://medialnivychova.fsv.cuni.cz/MVP-55-version1-2006_JJB338_1_novakova.doc (10.1.2014)

¹¹⁰ KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární*

4.1.1.5 Smysluplnost

Události, které se vymykají kulturní zkušenosti daného publika, mají malou šanci, že se stanou zprávou. Proto je zapotřebí přiblížit rozvojový svět publiku a popsat ho z pohledu zdejších novinářů^{111,112}.

4.1.1.6 Novost

Média přitahují události, které se dějí poprvé, případně jen výjimečně. Tudíž nové události jsou ceněny daleko více než starší. U rozvojových témat se novost těžko definuje kvůli dlouhodobosti popisovaných jevů^{113,114}.

4.1.1.7 Průběžnost

Pokud se již událost stala předmětem zájmu zpravodajství, jsou další podrobnosti v souvislosti s touto událostí zpravodajsky hodnotné, a to především proto, že o celé záležitosti byla veřejnost dříve seznámena, a to zlepšuje její hodnoty jako jasnost, jednoduchost a smysluplnost. Příkladem této zpravodajské hodnoty spojené s rozvojovým světem je např. pozornost médií zaměřená na odpuštění dluhů a koncertů Live8^{115, 116}.

Pomoc. Člověk v tísní, společnost při ČT, o. p. s., 2007

¹¹¹ KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc. Člověk v tísní, společnost při ČT, o. p. s., 2007*

¹¹² NOVÁKOVÁ, R.: *LEKCE – Zpravodajské hodnoty*. [online]. Dostupné na WWW: http://medialnivychova.fsv.cuni.cz/MVP-55-version1-2006_JJB338_1_novakova.doc (10.1.2014)

¹¹³ KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc. Člověk v tísní, společnost při ČT, o. p. s., 2007*

¹¹⁴ ZPRAVODAJSKÉ HODNOTY [online]. Dostupné na WWW: <http://jakoslovitmedia.cz/2013/01/05/zpravodajske-hodnoty> (10.1.2014)

¹¹⁵ KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc. Člověk v tísní, společnost při ČT, o. p. s., 2007*

¹¹⁶ NOVÁKOVÁ, R.: *LEKCE – Zpravodajské hodnoty*. [online]. Dostupné na WWW: http://medialnivychova.fsv.cuni.cz/MVP-55-version1-2006_JJB338_1_novakova.doc (10.1.2014)

4.1.1.8 Možnost dalšího vývoje

Jedná se o vlastnost, ze které vyplývá, že se daná událost bude v budoucnu dále rozvíjet nebo dojde k dramatickému rozuzlení ^{117,118}.

4.1.1.9 Vztah k elitním národům a elitním osobám

Velkou zpravodajskou hodnotu mají události, ve kterých se objevují mocné a důležité státy nebo významné osoby a celebrity. Události se tak snáze dostanou do podvědomí publika. Tato vlastnost se však v českých médiích ve spojení s rozvojovými zeměmi využívá jen minimálně ^{119, 120}.

4.1.1.10 Personalizace

Velmi oblíbené jsou také události, vztahující se ke konkrétní osobě. Specifické pro personalizaci je hledání viníka ¹²¹.

4.1.1.11 Negativita

Pro publikum jsou mnohem zajímavější špatné zprávy než ty dobré, proto mají špatné zprávy oproti dobrým zprávám větší zpravodajskou hodnotu. S rozvojovými zeměmi jsou spjaty velmi často pouze špatné zprávy a proto veřejnost vnímá tuto oblast negativně ^{122,123}.

¹¹⁷ KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc. Člověk v tísní, společnost při ČT*, o. p. s., 2007

¹¹⁸ NOVÁKOVÁ, R.: *LEKCE – Zpravodajské hodnoty*. [online]. Dostupné na WWW: http://medialnivychova.fsv.cuni.cz/MVP-55-version1-2006_JJB338_1_novakova.doc (10.1.2014)

¹¹⁹ KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc. Člověk v tísní, společnost při ČT*, o. p. s., 2007

¹²⁰ KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc. Člověk v tísní, společnost při ČT*, o. p. s., 2007

¹²¹ KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc. Člověk v tísní, společnost při ČT*, o. p. s., 2007

¹²² KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc. Člověk v tísní, společnost při ČT*, o. p. s., 2007

¹²³ ZPRAVODAJSKÉ HODNOTY [online]. Dostupné na WWW: <http://jakoslovitmedia.cz/2013/01/05/zpravodajske-hodnoty> (10.1.2014)

4.1.1.12 Překvapení

Čím více je událost překvapivější, tím více je pro publikum zajímavější. Taková událost musí být zároveň v kulturním rámci dané společnosti jednoznačná a pochopitelná¹²⁴.

4.1.1.13 Souznění

Pokud je událost spojena s něčím, co publikum očekává nebo si přeje, tím spíše se stane zprávou. Velmi často se také do zpráv dostanou události, které potvrzují obecná přesvědčení^{125, 126}.

4.1.1.14 Předvídatelnost

Tato zpravodajská hodnota je důležitá jak pro samotná média (být ve správný okamžik na správném místě), tak i pro publikum. Pomáhá publiku formovat očekávání^{127, 128}.

4.1.1.15 Variace

Objeví-li se v určité době významná událost v domácím zpravodajství, mají média tendenci vyhledávat obdobné události i v zahraničí^{129, 130}.

¹²⁴ KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc*. Člověk v tísní, společnost při ČT, o. p. s., 2007

¹²⁵ ZPRAVODAJSKÉ HODNOTY [online]. Dostupné na WWW: <http://jakoslovitmedia.cz/2013/01/05/zpravodajske-hodnoty> (10.1.2014)

NOVÁKOVÁ, R.: *LEKCE – Zpravodajské hodnoty*. [online]. Dostupné na WWW: http://medialnivychova.fsv.cuni.cz/MVP-55-version1-2006_JJB338_1_novakova.doc (10.1.2014)

¹²⁷ KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc*. Člověk v tísní, společnost při ČT, o. p. s., 2007

¹²⁸ NOVÁKOVÁ, R.: *LEKCE – Zpravodajské hodnoty*. [online]. Dostupné na WWW: http://medialnivychova.fsv.cuni.cz/MVP-55-version1-2006_JJB338_1_novakova.doc (10.1.2014)

¹²⁹ KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc*. Člověk v tísní, společnost při ČT, o. p. s., 2007

¹³⁰ ZPRAVODAJSKÉ HODNOTY . [online]. Dostupné na WWW: <http://jakoslovitmedia.cz/2013/01/05/zpravodajske-hodnoty> (10.1.2014)

4.1.2 Zpracovatelské hodnoty

Tyto hodnoty ovlivňují konečné zpracování a vyznění zprávy. Pokud je daná událost obohacena o obrazový materiál, konflikt nebo příběh o jedinečném lidském osudu, má větší šanci stát se středem pozornosti médií. Aby se docílilo dramtizace, vkládají se do zprávy dramatizační efekty, např. v podobě hudby. Takto zpracovaná zpráva má větší vliv na emociální stránku publika.

Pokud se jedná o zprávy o rozvojovém světě, je nezbytné, aby novináři tyto země znali a uměli psát o konkrétních lidských osudech. Proto je důležité kvalitní agenturní zpravodajství, které novinářům poskytne obrazový materiál.

Další významnou roli hrají také zdroje informací, jako jsou zahraniční a české tiskové agentury, zahraniční zpravodajové v rozvojovém světě nebo krátkodobé cesty samotných novinářů. Návštěva rozvojové země je pro novináře velmi motivující. Jelikož se však jedná o finančně velmi náročnou záležitost, závisí z části na angažovanosti samotného novináře nebo podpoře nevládních organizací

131, 132

4.1.3 Informovanost o rozvojových zemích

Informace o rozvojových zemích a problematice rozvoje lze čerpat ze tří zdrojových oblastí. Jednak jsou to zprávy světových agentur, poté reportéři domácích médií, pracující v zahraničí a nakonec místní sdělovací prostředky dané rozvojové země. Co se týká informovanosti o rozvojovém světě, jsou česká média v porovnání s evropskými a americkými sdělovacími prostředky pozadu, především z těchto důvodů:

- a) Evropské země jsou k rozvojovému světu blíže z důvodu koloniální minulosti a procentu přistěhovalců z rozvojových zemí.

¹³¹ ZPRAVODAJSKÉ HODNOTY. [online]. Dostupné na WWW: <http://jakoslovitmedia.cz/2013/01/05/zpravodajske-hodnoty> (10.1.2014)

¹³² BUTON, G., JIRÁK, J.: *Úvod do studia médií*, Brno: Barrister & Principal studio, 2003

- b) V Evropě se nevládní organizace touto problematikou začaly zabývat již v 60. letech, zatímco české organizace až v 90. letech.
- c) Ekonomické zázemí a velikost médií.
- d) Západní média mají oproti českým médiím větší rozsah a nabízejí rozsáhlejší prostor pro okrajovější témata ^{133, 134}.

Například britská média se zabývají rozvojovou tematikou velmi často. Některá z nich se dokonce angažují v rozvojové politice i humanitární pomoci. Uvedme několik příkladů:

4.1.3.1 BBC World Service Trust

BBC World Service je rozhlasová stanice zajišťující britské vysílání do zahraničí. Je financována z rozpočtu britského ministerstva zahraničí a má vlastní nadaci BBC World Service Trust, která je aktivní ve více než 43 zemích světa – především v Africe, Asii a na Středním východě. Hlavním zdrojem financování této nadace jsou dotace od mezinárodních dárců, organizací OSN a nevládních organizací. Posláním BBC World Service Trust je využívat média pro rozvoj a to ve třech oblastech ^{135, 136}

- 1) Dobré vládnutí a lidská práva
- 2) Zdraví
- 3) Obživa

Úspěch této nadace dokazuje i to, že ji podporuje nejen britská vláda, různé soukromé nadace nebo Světová banka, ale dokonce i vlády Dánska, Nizozemska, Německa nebo Švýcarska ¹³⁷.

¹³³ KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc. Člověk v tísní, společnost při ČT*, o. p. s., 2007

¹³⁴ ŠTĚPNIČKOVÁ, K.: *Rozvojová problematika v obrazových médiích*, bakalářská práce, 2007

¹³⁵ KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc. Člověk v tísní, společnost při ČT*, o. p. s., 2007

¹³⁶ BBC WORLD SERVICE TRUST. [online]. Dostupné na WWW: http://www.bbc.co.uk/worldservice/us/annual_review/2007/world-service-trust.shtml (21.1.2014)

¹³⁷ KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární*

4.1.3.2 Reuters Foundation

Tisková agentura se sídlem v Londýně má přibližně 2 300 reportérů v téměř 200 pobočkách v 91 zemích. V roce 1982 založila nadaci Reuters Foundation, která podporuje novináře v rozvojových zemích. Hlavními projekty jsou vzdělávání novinářů z celého světa a internetový zpravodajský portál AlertNet. Tento portál je nejdůležitějším online zdrojem o humanitární pomoci na celém světě^{138, 139}.

Výběr témat zpravodajství, které agentura přináší, a oblasti, které pokrývá svými zaměstnanci, závisí na tom, kdo od ní informace přijímá. S odběrateli informací se mění i obsah informací¹⁴⁰.

4.1.3.3 The Independent: RED – Edition

V roce 2006 vydal deník dvě čísla tzv. RED – Edition. Polovina zisku byla věnována fondu, který financuje boj proti HIV&AIDS, tuberkulóze a malárii. V týmech tohoto deníku se také vyskytují známé osobnosti jako George Clooney, Bill Gates, Leonardo DiCaprio nebo zpěvačka Beyoncé.

Zpěvák U2 Bono je zakladatelem projektu propagace značky RED. Tento projekt spočívá v tom, že firmy mohou své výrobky označit značkou RED, pokud 1% ze zisku z prodeje výrobků věnují již zmíněnému fondu. Těmito firmami jsou např. GAP, Apple, Motorola nebo Giorgio Armani. Tento způsob angažovanosti má své zastánce i kritiky. Kritici v této charitativní činnosti vidí pouze zviditelnění celebrit. Naopak pro zastánce tohoto projektu to znamená možnost, jak získat více prostředků na rozvojovou spolupráci a lepší propagaci rozvojové problematiky mezi širokou veřejností^{141, 142}

Pomoc. Člověk v tísní, společnost při ČT, o. p. s., 2007

¹³⁸ KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc. Člověk v tísní, společnost při ČT, o. p. s., 2007*

¹³⁹ TRUST: *About the Foundation*. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.trust.org/about-the-foundation/> (25.1.2014)

¹⁴⁰ ŠTĚPNIČKOVÁ, K.: *Rozvojová problematika v obrazových médiích*, bakalářská práce, 2007

¹⁴¹ KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc. Člověk v tísní, společnost při ČT, o. p. s., 2007*

¹⁴² THE INDEPENDENT: Order a copy of the (RED) edition. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.>

4.2 Mediální stereotypy a rozvojové země

Podle toho, zda je daná sociální skupina označována jako jednoznačně záporná nebo kladná, se stereotypy dělí na:

- a) Negativní
- b) Pozitivní

V případě medializace rozvojových zemích a jejich obyvatel se vyskytují oba druhy stereotypů. Pozitivním stereotypem lidí v rozvojových zemích může být např. to, že jsou prezentováni jako hladoví, milí chudáci, kteří čekají na naši pomoc nebo jako veselí a přátelští domorodci, kteří k životu potřebují málo. Tyto stereotypy však opomíjejí skutečnost, že společnosti rozvojových zemí jsou stejně různorodé jako společnosti ostatních států. V rozvojových zemích tedy žijí chudí i bohatí, lidé různých povah, zájmů a tradic.

Dalším příkladem pozitivního stereotypu může být vykreslení rozvojové země jako krásné exotické oblasti. Tím dochází opět k opomíjení skutečnosti, že rozvojové země sužují environmentální problémy a většina oblastí se vyvíjí v interakci s okolním světem.

Negativní stereotyp označuje určitou sociální skupinu jako jednoznačně zápornou. Lidé z rozvojových zemí jsou v tomto případě popisováni jako zaostalí a špinaví lidé, kteří jsou horší než lidé z vyspělých států. Latentně tento negativní stereotyp přežívá nejen v médiích, ale i u řady lidí.

Česká média se až na vzácné výjimky nad smyslem rozvojové spolupráce příliš nezamýšlejí a vytvářejí tak obraz rozvojového světa zatížený jak negativními, tak i pozitivními stereotypy. Tato zkreslená představa o rozvojovém světě vychází spíše z vnímání a představ českých autorů než z bohaté skutečnosti rozvojového

světa. Tím dochází k zamezení českého zájmu v rozvojovém světě i rozvojové spolupráci^{143, 144}.

4.2.1 Koncept „Ti druzí“

„Ti druzí“ jsou podle Pickeringa kdokoliv jakkoliv odlišní od většiny populace, jsou vnímáni jako odchylka od normy, i jako druhořadí. Právě již zmíněné stereotypy slouží k jejich popisu a charakterizaci. Tento koncept se využívá v souvislosti s vnímáním lidí v rozvojových zemích. Svět je tak možné vnímat „bilaterálně“ a dělit ho na Sever a Jih (popř. Západ a Východ). Zatímco na Severu jsou lidé „normální“, tedy vzdělaní, čistí, mají kde bydlet, atd., na Jihu jsou podle tohoto dělení lidé „nenormální“, jiní, tedy „ti druzí“.

Koncept předpokládá existenci jedné hodnoty, vůči které se vymezuje druhá, negativní od té první. Kdokoliv je odlišný od „normální“ populace je vnímán, jak již bylo řečeno, jako odchylka od normy, i jako druhořadý^{145, 146}.

4.2.2 Nepřítomnost

V mediální prezentaci má vedle pozitivních a negativních stereotypů skupin lidí význam i jejich nepřítomnost. To znamená, že čím méně jsou menšinové populace prezentovány v médiích, tím méně jsou důležité pro většinu. To samé platí i o medializaci rozvojových zemí a jejich obyvatel. Málo častá medializace těchto témat ukazuje na fakt, že jsou pro většinovou společnost méně důležité než země rozvinuté a jejich obyvatelé¹⁴⁷.

¹⁴³ KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc*. Člověk v tísni, společnost při ČT, o. p. s., 2007

¹⁴⁴ HORKÝ, O.: *Mediální stereotypy Jihu jako překážka veřejné diskuse: důsledky pro Českou rozvojovou spolupráci*. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.rozvojovka.cz/analyzy/145-medialni-stereotypy-jihu-jako-prekazka-verejne-diskuse-dusledky-pro-ceskou-rozvojovou-spolupraci.htm> (11.2.2014)

¹⁴⁵ KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc*. Člověk v tísni, společnost při ČT, o. p. s., 2007

¹⁴⁶ TEJKALOVÁ, A.: *Stereotypizace a stereotypy*. [online]. Dostupné na WWW: http://minority.fsv.cuni.cz/uploads/1_Stereotypizace_a_stereotypy.ppt (15.2.2014)

¹⁴⁷ KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc*. Člověk v tísni, společnost při ČT, o. p. s., 2007

4.3 Rozvojové země a česká média

Česká média se problematice rozvojových zemí věnují pouze okrajově a to jen v případě nepřehlédnutelné události. Rozvojová spolupráce bez odpovídající medializace je pro českou veřejnost pouhým pojmem. Více medializovaná problematika rozvojových zemí by přispěla k větší informovanosti veřejnosti a tím i možná k aktivnímu zapojení.

Česká média přejímají informace od světových agentur. Z časových důvodů a vzhledem k dostupnosti mnohých tamních médií si redaktoři získané informace, týkající se rozvojových zemí, neověřují a tak občas dochází k mylné a neúplné informovanosti české veřejnosti ^{148, 149}.

4.3.1 České deníky

Deníky uveřejňují z větší části pouze informace, které se dotýkají života lidí v České republice. Nejčtenější deníky přinášejí občas i články o rozvojových zemích. Těmito deníky jsou např.:

- a) MF Dnes
- b) Lidové noviny
- c) Hospodářské noviny
- d) týdeník Respekt
- e) Literární noviny

V posledních dvou případech se jedná o novinové tituly, které jsou zaměřeny na danou cílovou skupinu čtenářů vyššího vzdělání a společenského zařazení.

¹⁴⁸ ŠTĚPNIČKOVÁ, K.: *Rozvojová problematika v obrazových médiích*, bakalářská práce, 2007

¹⁴⁹ ROZVOJOVKA: *Mediální analýza: Rozvojový svět a rozvojová spolupráce v českých médiích* [online].

Dostupné na WWW: <http://www.rozvojovka.cz/publikace/12-medialni-analyza-rozvojovy-sveta-a-rozvojova-spoluprace-v-ceskych-mediich.htm> (17.2.2014)

4.3.2 Rozhlasové a televizní stanice

Nejpodrobněji se problematice rozvojových zemí věnují veřejnoprávní rozhlasové a televizní stanice, jako jsou Český rozhlas a Česká televize. Svou roli zde hraje fakt, že tento typ médií je financován jinak než komerční média. Hlavním zdrojem veřejnoprávních médií jsou tzv. koncesionářské poplatky. Jedná se o solidární platby, které jsou vynucované zákonem.

4.3.3 Internet

O rozvojových zemích informuje také internetový server Aktuálně.cz nebo server hospodářských novin iHNed.cz. Zpravodajský server Aktuálně.cz poskytuje informace ze zahraničí, které jsou teritoriálně rozděleny (Evropa, Amerika, Afrika, Blízký východ, Asie a Pacifik). Oproti ostatním serverům je zde věnováno více pozornosti rozvojovým zemím v Africe a Asii ¹⁵⁰.

4.4 Společnost Člověk v tísni

Společnost Člověk v tísni je největší rozvojová a humanitární organizace v České republice a celé střední Evropě. Byla založena v roce 1992 a postupně se etablovala jako profesionální humanitární organizace, jejíž cílem je pomáhat v krizových oblastech a podporovat dodržování lidských práv ve světě. Dále se také zabývá problematikou malé informovanosti české veřejnosti o rozvojových zemích a z tohoto důvodu úzce spolupracuje s českými médii.

V roce 1999 se společnost transformovala z nadace na obecně prospěšnou společnost. Nový název tedy zní Člověk v tísni – společnost při ČT, o. p. s. V dnešní době se zabývá humanitární pomocí, dlouhodobými rozvojovými projekty a podporuje snahu o demokratizaci a dodržování lidských práv v přibližně 40 zemích světa. A jak již bylo zmíněno usiluje o zvýšení informovanosti české

¹⁵⁰ ŠTĚPNIČKOVÁ, K.: *Rozvojová problematika v obrazových médiích*, bakalářská práce, 2007

veřejnosti o rozvojových zemích. Humanitární a rozvojová sekce společnosti Člověk v tísni působí ve 22 zemích světa a v 15 z nich má stálé pobočky ^{151, 152}.

4.4.1 Hospodaření společnosti

Stálé finanční prostředky společnosti Člověk v tísni tvoří jen minimum příjmů. Většina financí je získávána na konkrétní projekty. Mezi hlavní zdroje příjmů patří prostředky EU, státní rozpočet České republiky, finanční prostředky zahraničních vlád a agentur OSN, dary od jednotlivců a firem. V roce 2012 byly největší položkou náklady na rozvojovou spolupráci, okamžitou pomoc a obnovu. Výrazná část finančních prostředků byla použita na programy sociální integrace a podporu Centra pro lidská práva a demokracii ¹⁵³.

4.5 Česká republika a pomoc rozvojovým zemím

Česká republika patří mezi nejvyspělejší země světa a stejně jako ostatní bohaté země pomáhá v rámci svých možností těm chudším.

Každoročně je sestavován Commitment to Development Index (CDI) tzv. Index vstřícnosti k rozvojovým zemím. Jedná se o žebříček 27 nejbohatších zemí světa podle jejich politiky vůči rozvojovým zemím. Tento CDI Index hodnotí politiky rozvinutých států v sedmi oblastech, které jsou pro rozvojové země důležité ¹⁵⁴.

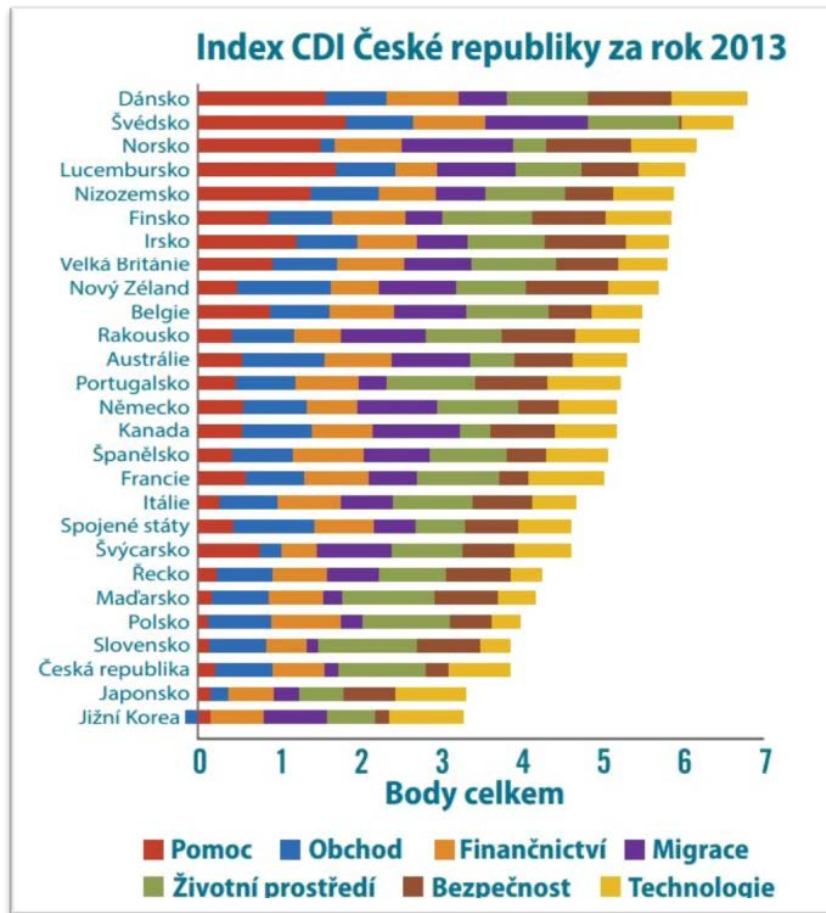
¹⁵¹ ŠTĚPNIČKOVÁ, K.: *Rozvojová problematika v obrazových médiích*, bakalářská práce, 2007

¹⁵² ČLOVĚK V TÍSNI: *Historie* [online]. Dostupné na WWW: <http://www.clovekvtisni.cz/cs/Historie> (21.2.2014)

¹⁵³ ČLOVĚK V TÍSNI: *Jak hospodaříme* [online]. Dostupné na WWW: <http://www.clovekvtisni.cz/cs/jak-hospodarime> (21.2.2014)

¹⁵⁴ JÁNSKÝ, P.: *Jak (málo) Česko pomáhá chudým zemím*. [online]. Dostupné na WWW: <http://jansky.blog.ihned.cz/c1-61259360-jak-malo-cesko-pomaha-chudym-Zemim> (25.2.2014)

Obr. č.4: Index CDI za rok 2013

Zdroj: JÁNSKÝ, P.: *Jak (málo) Česko pomáhá chudým zemím*. [online].

Jak vyplývá z výše uvedeného grafu, mezi bohatými státy světa patří Česká republika k těm, které podporují chudé země nejméně. V žebříčku CDI se dělí o 24. místo se Slovenskem a jen dvě země (Japonsko a Jižní Korea) jsou hodnoceny hůře. Lze tedy konstatovat, že Česká republika chudým zemím příliš nepomáhá. To je také hlavním sdělením většiny zpráv v českých médiích. Naopak první příčku obsadilo Dánsko, za ním Švédsko a Norsko.

Důležitější než celkové výsledky CDI je hodnocení v jednotlivých oblastech:

- a) Rozvojová spolupráce
- b) Mezinárodní obchod

- c) Finance
- d) Migrace
- e) Životní prostředí
- f) Bezpečnost
- g) Technologie

Česká republika není v žádné této oblasti nejhorší, ale ani nejlepší. Podle washingtonského institutu má Česká republika nejlepší výsledky v oblasti životního prostředí, především díky vysokým daním na benzín nebo relativně klesajícímu růstu emisí skleníkových plynů na jednotku HDP. Díky podpoře vědy a výzkumu má také nadprůměrné výsledky v oblasti technologií.

Celkové hodnocení však klesá díky málo rozsáhlému programu zahraniční pomoci, překážkám pro migranty a studenty z rozvojových zemí, obchodním překážkám, omezené podpoře mírovým a humanitárním misím. Slabý je také výsledek z pohledu aktivity související s transparentností v oblasti energetických zdrojů, jako je ropa a zemní plyn ^{155, 156}.

V dalších letech by však mohlo dojít ke snížení hodnocení v oblasti financí a to kvůli zhoršení finanční transparentnosti. Důležité je však to, že by se mohla Česká republika zlepšit snad v každé z oblastí, jak se snažit pomáhat lidem z rozvojových zemí. Inspirací jsou skandinávské země, které se dlouhodobě umisťují v čele žebříčku ¹⁵⁷.

¹⁵⁵ JÁNSKÝ, P.: *Jak (málo) Česko pomáhá chudým zemím*. [online].

Dostupné na WWW: <http://jansky.blog.ihned.cz/c1-61259360-jak-malo-cesko-pomaha-chudym->

Zemim (25.2.2014)

¹⁵⁶ NIEDERMAJEROVÁ, J.: *Česko málo pomáhá chudším zemím. V americkém žebříčku skončilo mezi posledními* [online]. Dostupné na WWW: <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-61258580-cesko-malo-porporuje-chudsi-zeme> (28.2.2014)

¹⁵⁷ JÁNSKÝ, P.: *Jak (málo) Česko pomáhá chudým zemím*. [online]. Dostupné na WWW:

<http://jansky.blog.ihned.cz/c1-61259360-jak-malo-cesko-pomaha-chudym->

Zemim (25.2.2014)

Závěr

Prvním cílem této práce bylo zodpovědět otázku, do jaké míry politika rozvojové pomoci skutečně ovlivňuje ekonomický růst nejchudším zemí. Pro tento úkol bylo nezbytné definovat ty nejchudší země. Většina z nich leží v Subsaharské Africe a patří mezi ty země, které byly v minulosti koloniemi vyspělejších evropských mocností.

Nejméně rozvinuté země, jak zní jejich oficiální název, již po získání nezávislosti (ve většině případů v druhé polovině dvacátého století) okupují poslední příčky nejrůznějších indexů zkoumajících všeobecný rozvoj. Počet tamních obyvatel v dnešní době neustále roste a z tohoto důvodu žije v nejintenzivnější chudobě zhruba jedna miliarda lidí. Hranici absolutní chudoby dnes činí 1,25 USD na den pro jednotlivce, stanovuje ji Světová banka.

Tyto země musí čelit mnoha problémům. Z geografického pohledu má podstatná část z těchto zemí vnitrozemskou polohu, což je značně znevýhodňuje oproti přímořským státům, které mají snadnější a levnější přístup k zahraničním trhům, díky čemuž mohou být i jejich poskytované služby a zboží konkurenceschopnější. Vnitrozemské státy tak musí více spoléhat na své sousedy. Jelikož ale i oni patří mezi země LDC či nízko příjmové, nenalézají vnitrozemské státy dostatečný odbyt pro svou produkci. Stejně tak musí využívat i infrastrukturu, která je v nejchudších zemích opravdu nedostačující, čímž se navyšují náklady. Náklady navyšují i různá cla či tarify v tranzitních státech.

Subsaharská Afrika čelí různým konfliktům. Bývalé kolonie byly kdysi rozděleny mezi koloniální mocnosti velmi uměle. Nebral se ohled na etnické, náboženské, jazykové či jiné rozdíly. Tento fakt způsobuje zásadní problémy tam, kde uvnitř státních hranic vedle sebe žije malý počet etnik. Vnitřní problémy v takovémto případě působí jako urychlovač vzniku občanských válek, z nedávné

doby můžeme vzpomenout občanskou válku ve Rwandě v 90. letech minulého století a následnou genocidu.

Chudí lidé, kteří nevidí možnosti zlepšení svých životních podmínek, jsou mnohem náchylnější k revoltám proti svým vládám. Tento poznatek je podpořen mnoha vědeckými pracemi. V mnoha případech je frustrace chudých lidí zřejmá a skutečná, v jiných případech se však stává, že opoziční hnutí se snaží využít chudoby a frustrace obyvatelstva pro vlastní prospěch. Afrika má totiž velmi velké zásoby přírodního bohatství. Skupina lidí, která je u moci, disponuje zisky z jeho těžby a prodeje.

Válka s sebou přináší vysoké oběti a ztráty. Nejvíce lidí nepadne na bojištích. Civilní obyvatelstvo je válkou zasaženo nejvíce jednak z důvodu systematického vyvražďování opozice a také mnoho jich podlehne na hladomor a na infekční a jiné rychle se šířící choroby.

Pro boj s chudobou byly vytvořeny mnohé instituce a instrumenty. Hlavními organizacemi v boji proti chudobě je Světová banka a Mezinárodní měnový fond. Obě organizace jsou již delší dobu pod kritikou z toho důvodu, že se jim nedaří chudobu eliminovat dostatečně rychle nebo vůbec.

Mnoho dnešních zemí, které byly před dvěma až třemi generacemi velmi chudé, dnes patří mezi středně příjmové země a mnohé země, které též byly velmi chudé, velmi chudými zůstávají i dnes. Jedním z důležitých rozdílů mezi těmito zeměmi je výskyt ozbrojených konfliktů. Dnešní nejchudší země ekonomicky nerostou, dle mého názoru, hlavně proto, že mnoho z nich nebo jejich sousedů příliš často prožívalo ozbrojený konflikt na svém území. V takovém případě jakkoliv velký objem zahraniční rozvojové pomoci nebude mít kýžený efekt.

Média hrají zásadní roli při informování nejširšího obyvatelstva o dění v nejchudších zemích. Díky médiím se nejchudší země dostanou do centra pozornosti celého světa. Takovýto druh zpravodajství může výrazně ovlivnit veřejné mínění v rozvinutých zemích a díky zvýšené vlně solidarity mohou plynout peněžní i hmotné prostředky do postižených míst. Čím více je daná událost medializovaná, tím větší efekt má.

Pro to, aby byla zpravodajství takto úspěšné, musí být rychlým a také jednoduchým způsobem předneseno veřejnosti. Zároveň musí splňovat určitá kritéria, která jsou dané zemi vlastní. Velký vliv hraje i přidání obrazového a zvukového materiálu.

Česká média v mnoha pohledech zaostávají za zahraničními z několika důvodů. Tím prvním je fakt, že se tímto zpravodajstvím mohla začít zabývat až v devadesátých letech minulého století. Dále také Česko postrádá historické vazby s nejméně rozvinutými zeměmi. Svůj podíl má jistě i ekonomický faktor. Český mediální trh není v poměru s mnoha zahraničními trhy velký. Na okrajová témata tak nezbyvá příliš financí ani prostoru.

Mediální prezentace je často zkreslována stereotypy, které jsou pozitivního i negativního rázu. V Česku je vytváří především neznalí autoři, kteří přejímají informace od světových agentur, a zkreslují tak skutečnost a tím se omezuje zájem o tuto problematiku. Nejpodrobněji se problematice rozvojových zemí věnují veřejnoprávní rozhlasové a televizní stanice, jako jsou Český rozhlas a Česká televize, i proto, že jsou financovány z veřejných rozpočtů.

Z výše zmíněného vyplývá, že Česká republika se věnuje této problematice minimálně a minimálně i přispívá na politiku rozvojové pomoci.

Použitá literatura

Česká literatura

- BUTON, G.& JIRÁK, J.: *Úvod do studia médií*, Brno: Barrister & Principal studio, 2003 BUTON. ISBN 80-85947-67-6
- COLLIER, P.: *Miliarda nejchudších: Proč se některým zemím nedaří a co s tím*. Vyšehrad. 2009. ISBN: 978-80-7429-010-7.
- ČSÚ: *Roste podíl osob pod hranicí příjmové chudoby*. Statistika&my. 5/2012. Str. 21.
- EASTERLY, W.: *Břímě bílého muže: proč pomoc Západu Třetímu světu selhává?*. Academia. Praha. 2010. ISBN: 978-80-200-1776-5. Str. 14.
- KRÁLOVÁ, D., MEDKOVÁ, B., MRAČKOVÁ, J.: *Novinář, rozvojová spolupráce a humanitární Pomoc*. Člověk v tísni, společnost při ČT, o. p. s., 2007
- ROTHBARD, M. *Peníze v rukou státu*. Praha: Liberální institut, 2001. ISBN 80-86389-12-X. S. 95 - 97.

Zahraniční literatura

- AFRICAN BANK: *African development report 2010*. Chapter 2. Str. 32.
- COGHLAN, B. et al.: *Mortality in the Democratic Republic of Congo: a nationwide survey*. The Lancet 367. 2006. Str. 44
- COLLIER, P. & HOFFLER, A.: *Civil war*. Draft chapter for the Handbook of defense Economics. Oxford. 2006. Str. 24.
- COLLIER, P., & HOFFLER, A.: *Greed and grievance in civil war*. CSAE. 2002.
- COLLIER, P., ELLIOT L., HEGRE, H., HOFFLER, A., REYNAL-QUEROL, M., SAMBANIS, N.: *Breaking the conflict trap*. Světová banka. 2003,
- COLLIER, P.: *Implications of ethnic diversity*. Světová banka. 2001. Str. 1
- CORTEZ A.L., KIM, N.: *Conflict and the identification of the Least Developed Countries: Theoretical and statistical considerations*. CDP background Paper No. 13. 2/2012, str. 2

- DJANKOV, S. & REYNAL-QUEROL, M.: *The colonial origins of civil war*. World bank. 2007. Str. 8.
- DOMINIGUES, P.: *The health consequences of Mozambican civil war: an anthropometric approach*. Université Paris Sorbonne. 2010. Str. 3.
- DRISCOLL, J.: *Social conflict and political violence in Africa*. SPICE Stanford 2009.
- ELBADAWI I., SAMBANIS N.: *Why Are There So Many Civil Wars in Africa?* Understanding and preventing violent conflict. Journal of African Economies. 12/2000
- GLEDITSCH, N. P., P. WALLENSTEEN, M. ERIKSSON, M.SOLLENBERG, AND H. STRAND. 2002. "Armed Conflict 1946–2001: A New Dataset." Journal of Peace Research 39(5): 615–637
- HARTWELL, R. M.: *The rising standard of living in England. 1800-1850*. The economic history review, New Series, Volume 13, Issue 13 (1961), 397-416
- HJERTHOLM, P. & WHITE, H.: *Survey of foreign aid: history, trends and allocations*. University of Copenhagen, Discussion paper 00-04. 2000. Str. 10.
- HOEFFLER, A.: *Dealing with the Consequences of Violent Conflicts in Africa*. Oxford. 2008. Str. 8.
- KHARAS, H.: *The emerging middle class in developing countries*. OECD. 1/2010. Str. 15.
- MALMBERG, B.: *Demography and the development potential of Sub-Saharan Africa*. Stockholm University. 2008.
- MURSHED, M.S & TADJOEDDIN, M.Z: *Revisiting the greed and grievance explanations for violent internal conflict*. Journal of international development, Vol. 21, Issue 1. 1/2009. Str. 87-111.
- OECD: *Is it ODA?* OECD Factsheet. 2008.
- POTTEBAUM, D. & KANBUR, R.: *Civil war, public goods and social wealth of nations*, Cornell University. 2001. Str. 7.
- RAJAN, R.G. & SUBRAMANIAN, A.: *Aid and growth: what does the Cross-country evidence really show?* NBER WP 11513. 2005. Str. 17.
- ROBINSON, P.: *The CNN Effect, The myth of news, foreign policy and intervention*. London, Routledge 2002. ISBN 0415259053
- SANTISO, C.: *Good Governance and Aid Effectiveness: The World Bank and Conditionality*. The Georgetown Public Policy Review. Volume 7. Number 1. 2001, Str. 7
- SVĚTOVÁ BANKA: *Aid architecture*. 5/2008. Str. 7.
- SVĚTOVÁ BANKA: *World development indicators*. 2008

- SVĚTOVÁ BANKA: *World development indicators*. 2012. Str. 72
- TADJOEDDIN, M.Z. & CHOWDHURY, A. & MURSHED, S.M.: *Routine violence in the island of Java, Indonesia: Neo-malthusian and social justice perspectives*. 10/2010. Str. 2-26.
- TADJOEDDIN, M.Z. & MURSHED, S.M.: *SocioEconomic Determinants of Everyday Violence in Indonesia: An Empirical Investigation of Javanese Districts, 1994 2003*. *Journal of Peace Research (Impact Factor: 1.98)*. 01/2007; 44(6):689-709.
- UN: *World Economic Situation and Prospects 2012*. Str. 42.
- UN-HABITAT: *The challenge of slums*. Global report on human settlements 2003. Str. XXV.
- UN-HABITAT: *What are slums and why do they exist? Kenya*. 2007.
- URDAL H.: *A clash of generations? Youth bulges and political violence*. UN. New York. 22.7.2011. Str. 7.

Internetové zdroje

- ADVAMEG, Inc.: *Introduction to Africa - Patterns of Settlement*. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.everyculture.com/Africa-Middle-East/Introduction-to-Africa-Patterns-of-Settlement.html> (29.11.2013)
- AFPPD: LDC watch. [online]. Dostupné na WWW: http://www.afppd.org/files/7113/5788/7275/dhaka_ppt_9th_Dec_LDC_Watch.pdf (24.1.2014)
- BABONES, S. OECD: *Inequality Rising Faster than Ever*. 19.5.2013. [online]. Dostupné na WWW: [http://inequality.org/oecd-report-inequality-rising-faster/\(5.2.2014\)](http://inequality.org/oecd-report-inequality-rising-faster/(5.2.2014))
- BBC WORLD SERVICE TRUST. [online]. Dostupné na WWW: http://www.bbc.co.uk/worldservice/us/annual_review/2007/world-service-trust.shtml (21.1.2014)
- BBC: *Nigeria's Ventures magazine lists 55 billionaires*. 7.10.2013. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-24433996> (2.2.2014)
- BLATANTWORLD.COM: *Total African Continent Population 1950-2050 (United Nations Estimates)*. [online]. Dostupné na WWW: http://www.blatantworld.com/feature/africa/total_continent_population_1950_to_2050.html (3.2.2014)

- BROOM, G.: *Africa dollar millionaires forecast to double*. 4.12.2013.BDLive. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.bdlive.co.za/africa/africanbusiness/2013/12/04/africa-dollar-millionaires-forecast-to-double> (2.2.2014)
- CENSUS: *Global population growth*. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.census.gov/population/international/files/wp02/wp-02003.pdf> (3.2.2014)
- CENSUS: *Intrenational programs*. [online]. Dostupné na WWW <http://www.census.gov/population/international/data/idb/worldpoptotal.php> (3.2.2014)
- Conflict research consortium staff: *Summary of Why men rebel*. Autor knihy: Gurr. T.R. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.beyondintractability.org/bksum/gurr-men> (13.12.2013)
- CMQ. [online]. Dostupné na WWW: http://www.cmq.org.uk/CMQ/2013/Feb/crisis_of_declining_human_fertil.html (24.1.2014)
- ČLOVĚK V TÍSNI: *Historie* [online]. Dostupné na WWW: <http://www.clovekvtisni.cz/cs/Historie> (21.2.2014)
- DOLAN, K.A.: *Number Of African Billionaires Surges To 27, Up Two-Thirds From 2012*. Forbes 13.11.2013. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.forbes.com/sites/kerryadolan/2013/11/13/number-of-african-billionaires-surges-to-27-up-two-thirds-from-2012/> (15.1.2014)
- ENDRES, J.: *Good governance in Africa: Africa in fact*. Úvodní stať. 2/2013. [online]. Dostupné na WWW: <http://gga.org/publications/africa-in-fact-february-2013-trade> (16.12.2013)
- ENGELS, B.: *Postavení dělnické třídy v Anglii*, Lipsko, 1845. Str. 28-29. [online]. Dostupné na WWW: http://www.marxists.org/archive/marx/works/download/Engles_Condition_of_the_Working_Class_in_England.pdf (9.1.2014)
- FAISAL, A. & ASLAM M.: *A police & military backed coup d'état“: Ousting of President Mohamed Nasheed from power*. 2012. [online]. Dostupné na WWW: http://www.maldivesculture.com/pdf_files/maldives-coup-mdp-inquiry-report-june2012.pdf
- FAISAL, A. & ASLAM M.: *A police & military backed coup d'état“: Ousting of President Mohamed Nasheed from power*. 2012. [online]. Dostupné na WWW: http://www.maldivesculture.com/pdf_files/maldives-coup-mdp-inquiry-report-june2012.pdf

- GEOHIVE: *Past and future population of Africa*. [online]. Dostupné na WWW: http://www.geohive.com/earth/his_proj_africa.aspx (20.1.2014)
- Good governance in Africa: *Africa in fact*. Úvodní stať. Napsal: Endres, J. 2/2013. [online]. Dostupné na WWW: <http://gga.org/publications/africa-in-fact-february-2013-trade> (16.12.2013)
- GUILLAUMONT, P.: *Caught in a trap, identifying the LDCs*. FERDI. 11.11.2009. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCkQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.afdb.org%2Ffileadmin%2Fuploads%2Fafdb%2FDocuments%2FGeneric-Documents%2FPresentation%2520-2520Caught%2520in%2520the%2520Trap%2520-%2520Identifying%2520the%2520Least%2520Developed%2520Countries.ppt&ei=ZM8iU8HENcXOsgb5r4GwDQ&usq=AFQjCNFVbpqefLYvPw8XJThLIL4vcVpFTA&bvm=bv.62922401,d.Yms&cad=rja> (24.1.2014)
- HAUB, C.: *In 2011 world population surpasses 7 billion*. 10/2011. PRB. [Online]. Dostupné na WWW: <http://www.prb.org/Publications/Articles/2011/world-population-7billion.aspx> (25.1.2014)
- HEERALALL, N. & ABDELKRIM R.B.: *The world's fastest-growing middle class*. UHY. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.uhy.com/the-worlds-fastest-growing-middle-class/> (15.1.2014)
- HORKÝ, O.: *Mediální stereotypy Jihu jako překážka veřejné diskuse: důsledky pro Českou rozvojovou spolupráci*. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.rozvojovka.cz/analyzy/145-medialni-stereotypy-jihu-jako-prekazka-verejne-diskuse-dusledky-pro-ceskou-rozvojovou-spolupraci.htm> (11.2.2014)
- HUMPHREYS, M.: *Economics and Violent Conflict*, Harvard University, 2/2003. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.preventconflict.org/portal/economics> (5.2.1014)
- International rescue committee: *Frequently asked questions about refugees and resettlement*. 2013. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.rescue.org/frequently-asked-questions-about-refugees-and-resettlement> (8.1.2014)
- JÁNSKÝ, P.: *Jak (málo) Česko pomáhá chudým zemím*. [online]. Dostupné na WWW: <http://jansky.blog.ihned.cz/c1-61259360-jak-malo-cesko-pomaha-chudym-Zemim> (25.2.2014)

- KAPLAN, M. a kol.: *Rozvojová politika vyspělých zemí (OECD/DAC)*. 2012. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.rozvojovka.cz/rozvojova-politika-vyspelych-zemi-oecd-dac> (10.12.2013)
- LACC: *Cities of slums*. [online]. Dostupné na WWW: <http://faculty.lacitycollege.edu/contimr/CultGeogPresentations/CitiesofSlums.pdf> (10.12.2013)
- LACC: *Cities of slums*. [online]. Dostupné na WWW: <http://faculty.lacitycollege.edu/contimr/CultGeogPresentations/CitiesofSlums.pdf> (10.12.2013)
- MEXXANT: *A changing Africa*. [Online]. Dostupné na WWW: <http://www.merxant.com/#a-changing-africa> (25.1.2014)
- MMF. *About the IMF: What do we do*. [Online]. Dostupné z WWW: <http://www.imf.org/external/about/whatwedo.htm#top> (20.1.2014)
- NIEDERMAJEROVÁ, J.: *Česko málo pomáhá chudším zemím. V americkém žebříčku skončilo mezi posledními* [online]. Dostupné na WWW: <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-61258580-cesko-malo-porporuje-chudsi-zeme> (28.2.2014)
- NOVÁKOVÁ, R.: LEKCE – Zpravodajské hodnoty. [online]. Dostupné na WWW: http://medialnivychova.fsv.cuni.cz/MVP-55-version1-2006_JJB338_1_novakova.doc (10.1.2014)
- OECD StatExtracts. *Total flows by donor countries. (ODA+OOF+Private) [DAC1]*. [online]. 3.1.2014. Dostupné na WWW: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TABLE1> (20.1.2014)
- OUR AFRICA: *Poverty*. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.our-africa.org/poverty> (15.1.2014)
- PERRY, J.M.: *World economic growth to resume in 2010*, 9.3.2009. [online]. Dostupné na WWW: <http://seekingalpha.com/article/159715-world-economic-growth-to-resume-in-2010>. (8.1.2014)
- POPHAM, P.: *Africa rises: Continent triples its number of billionaires*. The Independent. 8.10.2013. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.independent.co.uk/news/world/africa/africa-rises-continent-triples-its-number-of-billionaires-8866758.html> (2.2.2014)
- PRB: *2010 world population data sheet*. 28.7.2010. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.prb.org/Publications/Datasheets/2010/2010wpds> (3.2.2014)
- PRB: *2013 world population data sheet*. [online]. Dostupné na WWW: http://www.prb.org/pdf13/2013-population-data-sheet_eng.pdf (3.2.2014)

- ROZVOJOVKA: *Mediální analýza: Rozvojový svět a rozvojová spolupráce v českých médiích* [online]. Dostupné na WWW: <http://www.rozvojovka.cz/publikace/12-medialni-analyza-rozvojovy-sveta-a-rozvojova-spoluprace-v-ceskych-mediich.htm> (17.2.2014)
- SHAH, A.: *World military spending*. 30.6.2013. [online] dostupné na WWW: <http://www.globalissues.org/article/75/world-military-spending> (5.2.2014)
- SVĚTOVÁ BANKA: *GDP per capita, PPP (current international \$)*. [online]. Dostupné na WWW: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD> (8.1.2014)
- SVĚTOVÁ BANKA: *Poverty overview*. 2014. [online]. Dostupné z WWW: <http://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview> (5.2.2014)
- ŠTĚPNIČKOVÁ, K.: *Rozvojová problematika v obrazových médiích*, bakalářská práce, 2007
- TEJKALOVÁ, A.: *Stereotypizace a stereotypy* .[online]. Dostupné na WWW: http://minority.fsv.cuni.cz/uploads/1_Stereotypizace_a_stereotypy.ppt (15.2.2014)
- THE COMMONWEALTH: *Solomon islands: Economy*. 2014. [online]. Dostupné na WWW: <http://thecommonwealth.org/our-member-countries/solomon-islands/economy> (3.2.2014)
- THE ECONOMIST (J.O'S.): *The road less travelled*. 17.4.2013. Johannesburg. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.economist.com/blogs/baobab/2013/04/intra-african-trade> (16.12.2013)
- THE GUARDIAN : *Which bottom billion?* [online]. Dostupné na WWW: <http://www.theguardian.com/global-development/datablog/2010/sep/14/bottom-billion-poverty#data> (10.12.2013)
- THE INDEPENDENT: *Order a copy of the (RED) edition*. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.independent.co.uk/news/media/order-a-copy-of-the-red-edition-416796.html> (11.2.2014)
- THINKQUEST: *The living Africa: The people – ethnic groups*. 1998. [online]. Dostupné na WWW: http://library.thinkquest.org/16645/the_people/ethnic_mand.shtml (3.2.2014)
- THOMSON, H.: *Collateral Benefits: How the Pursuit of an AIDS Vaccine Has Boosted African Research*. [ONLINE]. Dostupné na WWW: <http://www.usaid.gov/news-information/frontlines/climate-change-science-technology/collateral-benefits-how-pursuit-aids> (5.1.2014)

- TRADING ECONOMICS Zimbabwe per capita.
<http://www.tradingeconomics.com/zimbabwe/gdp-per-capita> [online].
(28.1.2014)
- TRUST: About the Foundation. [online]. Dostupné na WWW:
<http://www.trust.org/about-the-foundation/> (25.1.2014)
- TVERBERG G.: *An economic theory of limited oil supply*, 25.10.2012. [online].
Dostupné na WWW: <http://ourfiniteworld.com/2012/10/25/an-economic-theory-of-limited-oil-supply/comment-page-2/> (8.1.2014)
- UN CYBERSCHOOLBUS: *The United Nations: An Introduction for Students*.
[online]. Dostupné na WWW:
<http://www.un.org/cyberschoolbus/unintro/unintro.asp> (23.1.2014)
- UN: Database. [online]. Dostupné na WWW:
http://www.un.org/esa/analysis/devplan/profile/country_164.html (25.1.2014)
- UN: *The Least Developed Countries: Historical Background*. [online].
Dostupné na WWW: <http://www.un.org/events/ldc3/prepcom/history.htm>
(23.1.2014)
- UNCTAD: *A brief history of UNCTAD*. [online]. Dostupné na WWW:
<http://unctad.org/en/Pages/About%20UNCTAD/A-Brief-History-of-UNCTAD.aspx> (23.1.2014)
- UNCTAD: *Data on least developed countries*. [online]. Dostupné na WWW
http://unctadxiii.org/en/Documents/uxiiibook_08_LDCs.pdf (23.1.2014)
- UNFPA: *Population trends*. [online]. Dostupné na WWW:
<http://www.unfpa.org/pds/trends.htm> (3.2.2014)
- UNOHRRLLS: *Facts about least developed countries*. [online]. Dostupné na
WWW: <http://www.unohrrls.org/UserFiles/File/Publications/Factsheet.pdf>
(3.2.2014)
- WEFORUM: Human capita index. [online]. Dostupné na WWW:
<http://reports.weforum.org/human-capital-index-2013/> (24.1.2014)
- WIKIPEDIA: *Africa independence dates*. [online]. Dostupné na WWW:
http://en.wikipedia.org/wiki/File:Africa_independence_dates.svg (10.1.2014)
- WIKIPEDIA: *Least developed country*. [online]. Dostupné na WWW:
http://en.wikipedia.org/wiki/File:Least_Developed_Countries_map.svg
(10.1.2014)
- WILSON, C: *Post-Conflict Trauma Haunts Solomon Islands*.
29.4.2013. [online]. Dostupné na WWW:
<http://www.ipsnews.net/2013/04/post-conflict-trauma-haunts-solomon-islands/>
(3.2.2014)
- WORLD SAVVY: *Global poverty and international development: Global poverty: why?* Issue 5. 10/2008. [online]. Dostupné na WWW:

- http://worldsavvy.org/monitor/index.php?option=com_content&id=350&Itemid=539 (10.12.1013)
- WORLD SAVVY: *Global poverty and international development: Global poverty: why?* Issue 5. 10/2008. [online]. Dostupné na WWW: http://worldsavvy.org/monitor/index.php?option=com_content&id=350&Itemid=539 (10.12.1013)
 - WORLD SAVVY: *Global poverty: Why?* [online]. Dostupné na WWW: http://worldsavvy.org/monitor/index.php?option=com_content&id=350&Itemid=539 (19.12.2013)
 - WORLDATLAS: *How many countries?* [online]. Dostupné na WWW: <http://www.worldatlas.com/nations.htm> (23.1.2014)
 - ZAWYA: *Africa's GDP: USD29trn by 2050?* 8.1.2013. [online] dostupné na WWW: http://www.zawya.com/story/Africas_GDP_USD29trn_by_2050-ZAWYA20130108050349/ (5.2.2014)
 - ZPRAVODAJSKÉ HODNOTY. [online]. Dostupné na WWW: <http://jakoslovitmedia.cz/2013/01/05/zpravodajske-hodnoty> (10.1.2014)

Seznam příloh

Příloha A – Dotazník: “Efektivita rozvojové pomoci nejchudším zemím“.....I

Příloha A:

Dotazník

Efektivita rozvojové pomoci nejchudším zemím

Vážená paní / vážený pane,

ráda bych vás poprosila o vyplnění dotazníku, který je součástí mé diplomové práce na téma: Efektivita rozvojové pomoci nejchudším zemím. Dotazník je anonymní, pouze na konci dotazníku vás poprosím o pár údajů, které jsou potřebné ke statickému zpracování.

Postup při vyplňování dotazníku je jednoduchý. U každé otázky zaškrtněte vždy jednu variantu. U otázek, kde je vymezené místo, prosím napište svou odpověď.

Děkuji

Otázka č. 1: Zajímáte se o rozvojovou tematiku?

Ano	Spíše ne	Ne
-----	-------------	----

Otázka č. 2: Víte, co je to humanitární pomoc?

Ano	Ne
-----	----

Otázka č. 3: Uveďte jednu humanitární organizaci

--

Otázka č. 4: Víte, co znamená název UNICEF?

Ano	Ne
-----	----

Otázka č. 5: Adoptoval(a) by jste si na dálku dítě z rozvojové země?

Ano	Ne
-----	----

Otázka č. 6: Přispěl(a) jste někdy finančně na pomoc rozvojovým zemím?

Ano	Ne
-----	----

Otázka č. 7: Myslíte si, že je pomoc rozvojovým zemím dostačující?

Ano	Ne
-----	----

Otázka č. 8: Měla by se Česká republika více podílet na rozvojové pomoci?

Ano	Ne
-----	----

Otázka č. 9: Informují podle vás česká média dostatečně veřejnost o této problematice?

Ano	Ne
-----	----

Otázka č. 10: Z jakých médií se nejčastěji o pomoci rozvojovým zemím dozvídáte?

Tisk	Rozhlasové stanice	Televize
------	--------------------	----------

Závěr:

Na závěr dotazníku ještě několik údajů, potřebných ke statickému zpracování dotazníku.

Pohlaví:

Žena	Muž
------	-----

Věk:

--

Nejvyšší dosažené vzdělání:

Základní
Vyučen(a) bez maturity
Maturita
Vysoká škola

Výsledky průzkumu

Informovanost české veřejnosti o rozvojových tématech a jejím zájmu o tuto problematiku byla zjišťována pomocí vytvořeného dotazníku. Dotazováno bylo celkem 100 respondentů různého vzdělání ve věkových kategoriích:

- a) 15 – 30 let
- b) 31 – 50 let
- c) 51 – výše

Výsledky jsou zaznamenané v následujících grafech.

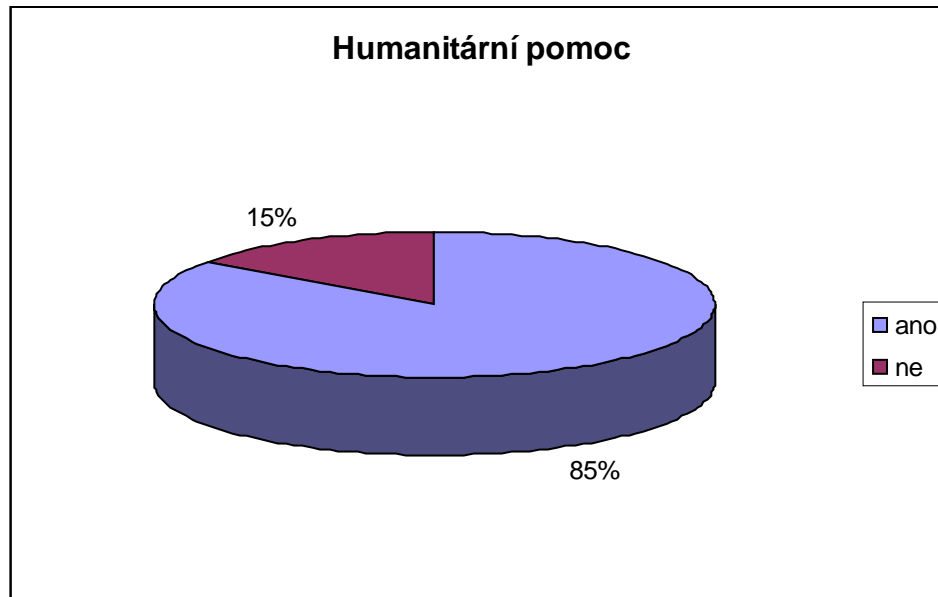
Obr. č.1: Pojem rozvojová země

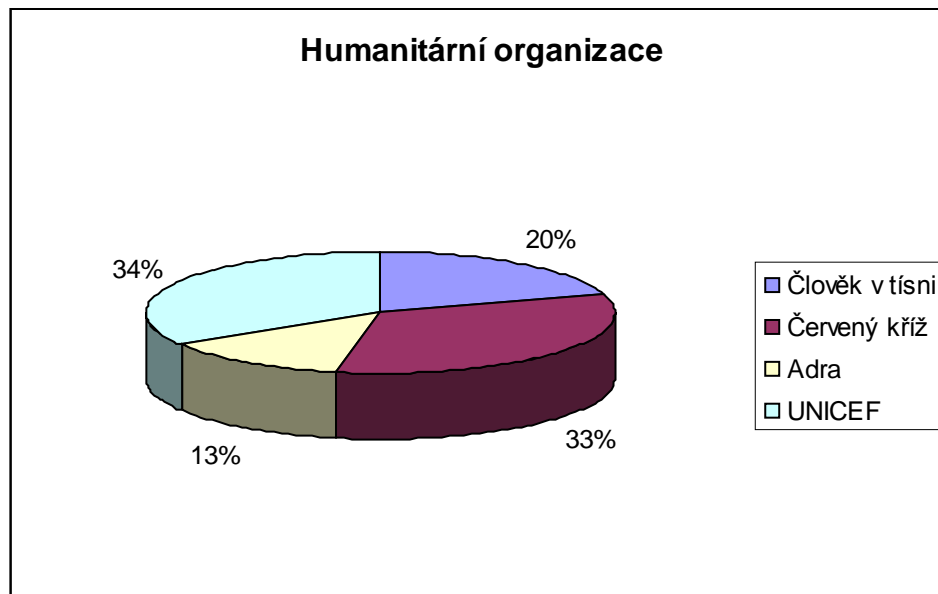
Diskuse

Na otázku, zda se dotazovaní zajímají o problematiku rozvojových zemí, odpovědělo 47 % respondentů, že ano, 33 % uvedlo, že se o tuto problematiku zajímají jen okrajově a 20 % dotazovaných pomoc rozvojovým zemím nezajímá.

Obr. č.2: Humanitární pomoc

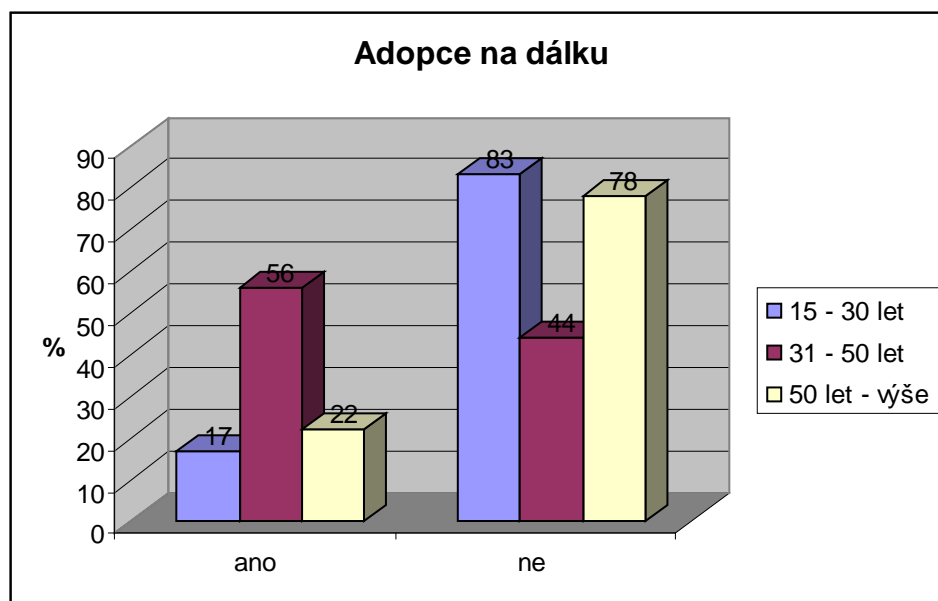
Obr. č.3: Humanitární organizace

Diskuse

Graf na obrázku 3 vypovídá, že 15 % respondentů neví, co je to humanitární pomoc a dokonce ani tento pojem nikdy neslyšeli. Naopak 85 % dotazujících zná pojem humanitární pojem a dokonce znají i některé humanitární organizace, především UNICEF a Červený kříž, jak vyplývá z grafu na obrázku 3. Humanitární organizaci UNICEF uvedlo 34 % respondentů, 33 % dotazujících napsalo Červený kříž, 20 % respondentů Člověk v tísni a 13 % dotazujících uvedlo do dotazníku humanitární organizaci Adra.

Obr. č.4: Adopce na dálku

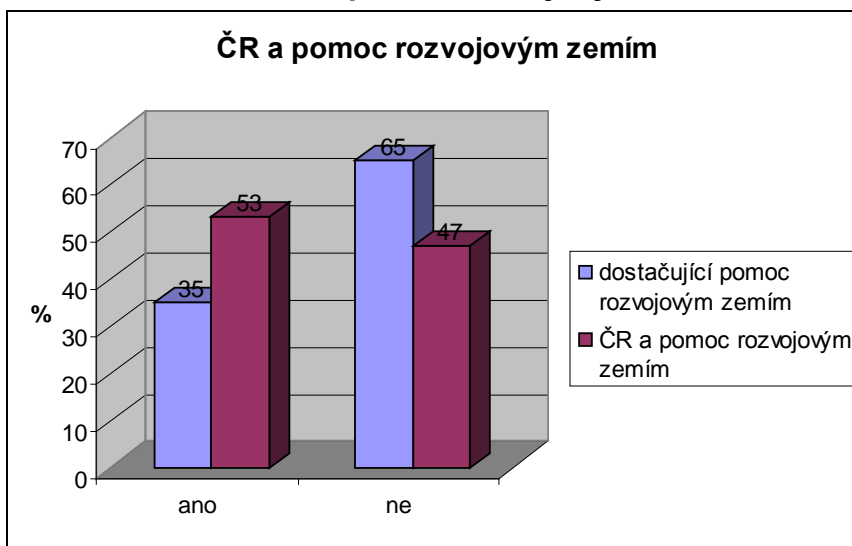

Diskuse

Otázka, jestli by si respondent adoptoval dítě na dálku z rozvojové země, byla hodnocena podle věkových kategorií respondentů. Z grafu je patrné, že 56 %

respondentů z věkové kategorie 31 – 50 let by pomohlo dětem rozvojových tzv. adopcí na dálku. Naopak 83 % respondentů z kategorie 15 – 30 let by si dítě na dálku neadoptovalo. Lze předpokládat, že tyto výsledky souvisejí s tím, že lidé ve věku 31 – 50 let mají dobré ekonomické zázemí a především se více zajímají o problematiku pomoci rozvojovým zemím.

Obr. č.5: ČR a pomoc rozvojovým zemím

Diskuse

Ve výše uvedeném grafu jsou zahrnuty dvě otázky. Na první otázku, jestli je pomoc rozvojovým zemím dostačující, odpovědělo 65 % respondentů, že ne a 35 % respondentů, se domnívá, že je pomoc rozvojovým zemím dostačující. Druhá otázka se týkala pomoci České republiky rozvojovým zemím. 53 % z dotazovaných

se domnívá, že by se Česká republika měla více podílet na pomoci rozvojovým zemím a naopak 47 % je proti tomu, aby se Česká republika více zapojovala do pomoci rozvojovým zemím.

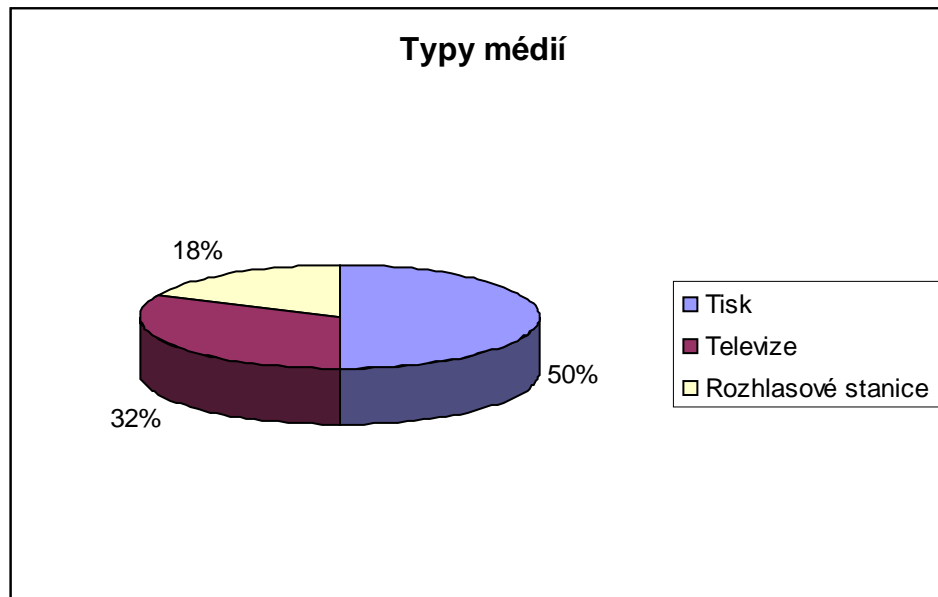
Obr. č.6: Média a rozvojové země

Diskuse

Z výše uvedeného grafu, je patrné, že 52 % respondentů se domnívá, že je veřejnost prostřednictvím českých médií dostatečně informována o problematice rozvojových zemí a 48 % respondentů odpovědělo, že se česká média zabývají tímto tématem málo. Pokud se však dotazující zabývá tímto problémem jen okrajově, je zřejmé, že mu současná informovanost českých médií postačuje. Pokud se, ale respondent zaměřuje na oblast pomoci rozvojových zemí a chce se o ní dozvědět více, musí se kromě českých médií zaměřit i na ty zahraniční nebo vyhledávat konkrétní organizace, které se specializují na rozvojovou pomoc.

Obr. č.7: Typy médií

Diskuse

V poslední otázce dotazníku odpovídali respondenti na otázku, z jakých médií se nejčastěji dozvídají o problematice rozvojových zemí a rozvojové pomoci. Jak je patrné z grafu nejvíce informuje o této oblasti tisk, který uvedlo 50 % respondentů. Za tiskem poté následuje televize a nejméně se lidé dozvídají o pomoci rozvojovým zemím z rozhlasových stanic, zaznamenalo pouze 18 % respondentů.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Marcela Klofáčová

Obor: Sociální a masová komunikace

Forma studia: kombinovaná

**Název práce: Efektivita rozvojové pomoci nejchudším zemím
a prezentování této problematiky masovými médii**

Rok: 2014

Počet stran textu bez příloh: 82

Celkový počet stran příloh: 10

Počet titulů české literatury a pramenů: 6

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 32

Počet internetových zdrojů: 70

Vedoucí práce: Ing. Jaromír Talíř